

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra pedagogiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**Problematika vyučování katolického náboženství v 50. letech 20.
století s přihlédnutím k situaci ve východních Čechách**

Vedoucí práce: prof. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Autor práce: Bc. Jan Weisbauer

Studijní obor: Učitelství náboženství a etiky pro střední školy

Forma studia: kombinovaná

Ročník: 2.

2019

Prohlašuji, že svoji diplomovou práci jsem vypracoval samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury. Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své diplomové práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Weisbauer Jan

20. 3. 2019

.....

„Děkuji vedoucímu diplomové práce prof. PaedDr. Martinu Weisovi, Th.D.
za cenné rady, připomínky a metodické vedení práce.“

Obsah

Úvod.....	6
1 Nábožensko-politická situace v tehdejším Československu	8
1.1 Před rokem 1948.....	8
1.2 Důvod pronásledování a likvidace náboženství a církví	8
1.3 Po roce 1948	9
1.4 Vznik utajovaného studia	11
1.5 Věznění - bohatě využitá chyba režimu.....	12
1.5.1 Svědectví z vězení.....	12
1.6 Královéhradecká diecéze	14
1.6.1 Krajský církevní tajemník v Hradci Králové	14
1.6.2 Okresní církevní tajemníci	14
2 Úsilí prosadit zákon V. Nejedlého o jednotném školství a jeho dopad na vyučování katolického náboženství a postavení katolické církve ve školství	17
2.1 Definice jednotné školy	17
2.2 Boj učitelů za jednotnou školu a jednotu s KSČ	18
2.3 Pokus o postátnění škol dekretem presidenta republiky.....	20
2.4 Nebezpečí jednotné školy	20
2.5 Rok 1946 - protiakce církve	21
2.5.1 Pastýřský list	22
2.5.2 Katolické spolky v boji za svobodnou školu.....	23
2.5.3 Volby 1946.....	23
2.5.4 Arcibiskup Josef Beran	24
2.5.5 Pedagogické fakulty	24
2.6 Rok 1947.....	25
2.7 Aktivita KSČ	27
2.8 Rok 1948.....	27
2.9 Církve a české školství	28
2.10 Rok 1952-1953.....	29
2.11 Rok 1953-1968.....	30

3	Nábožensko-politická situace v regionu Východních Čech.....	32
4	Zásahy státního aparátu vůči učitelům náboženství ve světle osobních svědectví	77
	Závěr.....	95
	Přílohy:	2
	Seznam použité literatury	10
	Abstrakt	24
	Abstract	26

Úvod

V této diplomové práci se budu věnovat problematice vyučování náboženství v 50. letech minulého století. Poukáži na cílený boj komunistické strany proti církvi a výuce náboženství a dozvíme se, jaké metody komunisté používali k likvidaci víry a jaké důvody komunisty k takovému postoji vůči církvi vedly. Toto téma jsem si zvolil, protože chci poukázat na nebezpečí, které komunistická ideologie sebou nese. Kvalita morálky a lidských hodnot záleží na kvalitě výchovy mladé generace. Že dnešní společnost má vážné morální problémy o tom není pochyb. Celkový vývoj společnosti se spíše odklání od Boha a tudíž i od dobra pro člověka a celou společnost. Stav dnešní společnosti má začátek právě v násilném jednání stoupenců komunistické ideologie proti náboženství na začátku moci komunistické strany v padesátých letech. Budoucnost národa bude taková, jak vychováme své děti. To komunisté věděli už v 50. letech. Proto jedním z cílů jejich boje proti náboženství byla výchova ve škole a tedy likvidace výuky náboženství.

V této diplomové práci je použita přímá a komparativní metoda. Informace jsou čerpány v první řadě z odborné literatury, která se zabývá problematikou zkoumaného tématu. Dále bylo použito dosud nepublikovaných archivních materiálů, které jsou deponovány v Okresním archivu města Hradce Králové a Státním oblastním archivu v Zámrsku. Doplnkově bylo použito i svědectví pamětníků.

Diplomová práce je rozdělena na čtyři části. První je věnována nábožensko-politické situaci v Československu. Budu zde psát po politickém postavení církve ve státě a o vztahu církve a státu a o změnách tohoto vztahu během dalších let. Zjistíme, proč komunistická strana tolik nenáviděla a pronásledovala církve a věřící lidi a proč se všemožnými způsoby snažila znemožnit výuku náboženství.

Druhá část je věnována školní reformě Zdeňka Nejedlého. Reforma měla za úkol sjednotit školní systém a organizaci výuky. Dalším cílem reformy bylo zpřístupnění školní docházky i pro děti z chudých rodin. Jsou zde uvedeny důvody, které byly pro zavedení reformy, ale i důvody proč někteří lidé bojovali proti zavedení této reformy. Rovněž bude vysvětlen pojem jednotná škola, a jaký dopad mělo její zavedení na školský systém.

Ve třetí části diplomové práce jsou uvedeny informace přímo ze zápisů a dopisů komunistické strany o tom jak vést boj proti církvi a proti vyučování náboženství. Přiblížíme metody zastrašování a přemlouvání lidí, které měly vést k jejich odstoupení od víry, a metody jak znemožnit a znesnadnit výuku náboženství. A proč tento boj proti náboženství byl veden nepřímo, tedy proč náboženství nebylo zakázáno zákonem.

Čtvrtá část obsahuje osobní svědectví Marcely Němečkové, která byla pomocnicí biskupa Karla Otčenáška a učitelkou náboženství. Je to i svědectví o Boží věrnosti a pomoci, v těžkých dobách, pro lidi, kteří Bohu věří a spoléhají se na jeho slovo a pomoc.

1 Nábožensko-politická situace v tehdejším Československu

1.1 Před rokem 1948

Po skončení války v roce 1945 se v Československu začala k moci dostávat komunistická strana. Díky tomuto vzrůstu moci komunistické strany docházelo k velkému pnutí mezi státem a církví, zvláště na Slovensku. Na Slovensku bylo odhaleno "protistátní spiknutí", za jehož vůdce byl označen chorvatský jezuita - kněz Tomislav Kolakovič, který na Slovensku formoval Katolické akce (věrné Římu) s názvem Rodina.¹ Na Slovensku, kde tehdy komunisté prozatím neměli tak velkou moc jako komunisté v Čechách, se jí snažily získat diskreditaci svých protivníků. Zatýkání členů Kolakovičovy "Rodiny" začalo v prosinci roku 1945. Tato akce komunistů však brzy skončila, neboť tehdy ještě nekomunistická prokuratura uměla rozpoznat politickou akci od náboženské, i když tuto schopnost zanedlouho ztratila, propustila zatčené z vězení.

V Čechách došlo k obnově církevních škol, katolických spolků a tisku. Opět začínala také působit různá katolická akademická sdružení, jako Svatováclavská liga, Česká liga akademická, Ústředí katolického studentstva, Sdružení katolické mládeže a mnoho dalších.²

1.2 Důvod pronásledování a likvidace náboženství a církví

Marx i Engels vycházeli především z teorie, podle níž rozvoj přírodních věd v minulosti stojí v přímé úměře k nárůstu ateismu ve společnosti.³ Náboženství a víra v posmrtný život podle marxismu dodávají utlačovaným třídám naději, která se ale neuskuteční na tomto světě. Náboženství je proto opium lidstva a je náhražkou skutečného šťastného života.⁴ Ateismus je naopak v dějinách znakem pokroku. V. I. Lenin se o náboženství vyjadřuje takto: "*Žádáme, aby náboženství bylo soukromou věcí v poměru k státu, ale naprosto nemůžeme považovat náboženství za soukromou věc v poměru k naší straně.*" Leninismus tedy nabídl marxismu to, co

¹ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 15-16.

² Tamtéž, s. 16.

³ Srov. OLŠÁKOVÁ, Doubrava, *Věda jde k lidu*, vyd. 1, Praha: Academia, 2014, s. 412., KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948-1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 23.

⁴ Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Ty ještě věříš soudruhu? Jaro 2009*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 60, KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948-1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 23.

mu dosud pro boj s náboženstvím chybělo, a to záminku.⁵ Mocensky postupoval komunistický režim vůči církvím nekompromisně a rázně hned od samého počátku. Dne 14. 10. 1949 byl přijat Zákon o hospodářském zabezpečení církví a náboženských společností státem (zákon č. 218/1949 Sb), který podřizoval církev státu.⁶ Na konci čtyřicátých let byl prudký nárůst členů strany KSČ. Tímto se strana KSČ stala jednou nejsilnějších a nejvlivnějších stran ve státě. Takto se naplnila slova samotného Lenina, který před takovým nárůstem moci varoval: "*Bojím se nadměrného početního vzrůstu strany. Neboť do vládní strany se nevyhnutelně snaží vetřít kariéristé a darebáci...*" Tento výrok evokoval členy strany k tomu, aby začali provádět stranické čistky ve vlastních řadách.⁷ Při takto velkém nárůstu členů vstupovali do strany lidé, kteří byli členy církve a byli silně nábožensky založeni. Strana se tehdy snažila ukázat těmto lidem svou líbivou tvář, protože takovýto přístup vyžadovala tehdejší politická taktika. Proto potom boj proti církvi a náboženství byl veden skrytě a tajně.⁸

Tím začalo období pronásledování církve a jejích představitelů.⁹ V té době ale také někteří členové KSČ byli zároveň věřícími lidmi. Václav Slavík, člen sekretariátu KSČ, na toto upozorňuje s odvoláním na citát V. I. Lenina, že člen komunistické strany, jejíž ideologie je založena na filozofickém materialismu, nemůže být zároveň věřícím člověkem. Věřící členy v našich řadách nechceme ze strany vylučovat, ale naopak o ně pečovat tak, aby se svých náboženských předsudků zbavili.¹⁰

Ze SSSR byli k nám posláni komisaři, kteří dohlíželi a radili našim komunistickým represivním složkám (útvaram), jak mají zacházet s třídním nepřítelem. Gottwald v té době odletěl do Moskvy za Stalinem. Když se vrátil, prohlásil: „*Tak už víme jak vám zakroutit krkem*“.¹¹

1.3 Po roce 1948

Postavení církve ve státu a její vztah ke státu se podstatně změnil po plném převzetí moci komunisty v únoru 1948. Tato změna se projevila na životě a existenci církve takovým způsobem, který nezažila ani za německé okupace, a která byla pro svobodný svět

⁵ Srov. OLŠÁKOVÁ, Doubrava, *Věda jde k lidu*, vyd. 1, Praha: Academia, 2014, s. 412.

⁶ Tamtéž, s. 413.

⁷ Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Ty ještě věříš soudruhu? Jaro 2009*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 61.

⁸ Tamtéž, s. 63.

⁹ Srov. OLŠÁKOVÁ, Doubrava, *Věda jde k lidu*, vyd. 1, Praha: Academia, 2014, s. 413.

¹⁰ Tamtéž, s. 413.

¹¹ Srov. HOMOLOVÁ, Marie, *Zastřelit, mučit, deportovat!*, Mladá Fronta Dnes příloha Víkend, 22-23. 7. 2017, Praha: Marfa a.s., s. 18-19.

nepředstavitelná.¹² Strategie nové státní moci vůči církvím byla formulována v Návrhu církevního oddělení schváleném 30. 8. 1948 na poradě J. Hendrycha, A. Čepičky, J. Taussigové a zástupců církevní komise Ústředního akčního výboru Národní fronty. Dokument obsahuje řadu taktických kroků, jak mají být církve, především katolické, ovládnuty.¹³

Prvním úspěchem komunistického režimu ve strategii o ovládnutí církve se stal souhlas biskupů s tím, že o vztahu církve a státu budou jednat spolu s činiteli Národní fronty. Tímto budou vyřazeny klasické instituce, které jsou za běžných situací jednacími stranami tedy ministerstvo zahraničí a (inter)nunciatura. Československá biskupská konference odmítla v pastýřském listě ze dne 4. 3. 1948 splnit požadavek vlády, aby církev uznala legalitu poúnorového režimu. Jednajícím se státem v této záležitosti byl zvolen biskup Štěpán Trochta. Vláda požadovala od církve uznání legality poúnorového režimu a vyhlášení loajality vůči němu, a aby v červnových volbách do Národního shromáždění roku 1948 zrušila suspenze kněží, kteří jako např. ministr zdravotnictví Josef Plojhar přijali politické funkce proti výslovnému zákazu biskupů. Církev naopak žádala od státu respektování její vnitřní autonomie, a aby nerušila církevní školství.¹⁴

V církvi byly patrné tři odlišné přístupy k novému režimu. První byl radikálně odmítavý, jeho zastáncem byl královéhradecký biskup Mořic Pícha a krátce po únorových událostech i pražský arcibiskup Josef Beran, smířlivý přístup, který zastával z počátku Štěpán Trochta a nakonec vstřícný přístup zastoupený Josefem Plojharem, který patřil mezi tzv. vlastenecké kněze.

V této rozvrácené době napsali biskupové 15. 6. 1949 pastýřský list pod názvem *Hlas biskupů a ordinářů v hodině velké zkoušky*. Biskupové v něm psali o skutečných poměrech ve státě a o vztahu státu k církvi a proč stát zastavil jednání s církvi.¹⁵ Nový režim totiž už v polovině roku 1949 omezil církev v jejím veřejném projevu. Doslova ji vytlačil za zdi kostelů a zrušil všechn náboženský tisk včetně úředních věstníků a ordinářů.¹⁶ Všechny katolické knihy museli projít státní cenzurou a do katolických nakladatelství byli dosazováni státní zaměstnanci.

¹² Srov. OPATRŇ, Aleš, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské diecéze*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 100.

¹³ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 16.

¹⁴ Srov. ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, svazek X. Doba českého katolicismu 1., Olomouc, 1948, s. 49.

¹⁵ Srov. WEIS, Martin, *Výuka náboženství v letech 1899-1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi*, vyd. 1., Košice: Seminář Karola Boromejského, 2007, s. 73., BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 22.

¹⁶ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 22.

Téměř všechny katolické školy byly zrušeny a ostatní potkalo to samé v nejbližší době. Od začátku školního roku 1949-1950 nebyla už otevřena ani jedna církevní škola. V polovině roku 1949 byl vztah státu vůči církvi velice nepřátelský a začal církev likvidovat. Vláda nechtěla jednat s Vatikánem a po marných snahách se domluvit s biskupy je začal fyzicky nebo strukturně likvidovat.¹⁷ Nenávist k náboženství a k církvi byla také někdy podpořena nevhodným chováním samotných duchovních. Jeden farář, který vyučoval náboženství, chodil na výuky se sukovicí. Do vyučování chodil také jeden syn kulaka, který při výuce vyrušoval a farář ho za to mlátil svou holí.¹⁸

Koncem roku 1952 se změnil způsob boje proti církvi. Do této doby bojovala komunistická strana proti církvi a proti Vatikánu, toto se změnilo v boj proti náboženství jako způsobu myšlení lidí a světovému názoru. Začal urputný boj o věřící mezi státem a církví. Stát začal používat ateistickou propagandu a nátlakem nutil k opuštění církve členy KSČ, ale i všechny učitele a členy vedení státu. Vedení státu začalo používat mnoho různých forem nátlaku na rodiče dětí, které chodily na náboženství a i na učitele výuky náboženství. Cílem bylo, aby se děti samy z výuky náboženství odhlásily. Toho dosáhli tak, že doposud byla výuka náboženství chápána jako každý jiný předmět. A pokud rodiče nechtěli, aby jejich děti chodily na náboženství, museli je ve škole odhlásit. Toto se změnilo výnosem ministerstva školství ze dne 23. 6. 1952. Výuka náboženství se stala nepovinným předmětem, a když rodiče chtěli, aby na něj jejich děti chodily, museli je ve škole přihlašovat.¹⁹

1.4 Vznik utajovaného studia

V poválečném Československu měla církev svobodné postavení ve společnosti, což umožňovalo vznik nejrůznějších způsobů vyučování a studia teologie. Do dubna roku 1950 byla teologie přednášena na dvou teologických fakultách, čtyřech diecézích a pěti řeholních bohosloveckých učilištích. A poněvadž tato fakulta neposkytovala pro studenty předpoklady pro kněžské svěcení, byli kněží vyzváni, aby vhodné studenty připravovali na kněžství tajně.

Tajná výuka byla ale velice těžko proveditelná, neboť většina studentů byla povolána k vojenské prezenční službě v pomocných technických praporech. Studenti i učitelé byli již od

¹⁷ Tamtéž, s. 23.

¹⁸ Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Ty ještě věříš soudruhu? Jaro 2009*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 62.

¹⁹ Srov. WEIS, Martin, *Výuka náboženství v letech 1899-1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi*, vyd. 1., Košice: Seminář Karola Boromejského, 2007, s.74.

dubna 1950 internováni v centralizačních táborech. Další učitelé byli umístěni v pastoraci, poslání do důchodu, nebo dokonce uvěznění.²⁰

1.5 Věznění - bohatě využitá chyba režimu

Věznění kněží však mělo nečekaný velký přínos, se kterým komunisté nepočítali. Ve vězeních a koncentračních komunistických táborech se zformovaly veliké zkušenosti pro církve jako celek. Duchovní totiž byli věznění spolu. Mohli se tedy navzájem podporovat, pomáhat si a sdělovat si své zkušenosti. Tresty byli velice dlouhé, a tak i ve vězeních vznikaly tzv. vězeňské univerzity. Věznění křesťané si vytvářeli dlouhodobé vzdělávací a duchovní programy a vzájemně se tak obohacovali. Celá řada mladších duchovních, kteří byli v padesátých letech zavřeni v komunistických žalářích, se vracela na začátku šedesátých let na svobodu často s velice dobře promyšleným pastoračním programem. Ten vycházel ze sdílení utrpení i malých radostí zažitých během uvěznění. Mezi těmito lidmi byli např. Josef Zvěřina - umělec a teolog, Josef Petr Ondok - filozof, Jan Evangelista Urban - františkánský teolog a exercitátor a organizátor skryté církve Felix. M. Davídek.²¹

1.5.1 Svědectví z vězení

První svědectví o tom, jak probíhalo věznění věřících lidí je od opata želivského kláštera Bohumila Víta Tajovského OPraem., který byl uvězněn v Leopoldově. Tajovský vzpomíná na přátelství, které vzniklo mezi ním a premonstrátem Heřmanem Tylem, který se později stal opatem v Teplicích. Také vypovídá o uvězněných duchovních z řeckokatolické církve. S řeckými katolíky vycházel velice dobře a zúčastňovali se společných bohoslužeb. Nejvíce vzpomíná na jejich biskupa Pavla Gojdiče.

Druhé svědectví je od Josefa Petra Ondoka, filosofa a kněze řádu Petrinů (bratři nejsvětější svátosti). Svědčí o tom, jak věznění katolíci chápali více sami navzájem, ale také více porozuměli lidským problémům, podstatě lidské psychiky a lidským bolestem.²²

Věznice Leopoldov byla i Vatikánem pokládána za opravdovou univerzitu Víta Tajovského OPraem. Ve věznici se přednášela dogmatika, liturgika, fundamentální teologie, církevní právo, filosofie, historie i psychologie. Tyto přednášky nejvíce probíhaly při draní peří

²⁰ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch, *Teologie ve stínu - problematika k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007., s. 46.

²¹ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 315.

²² Tamtéž, s. 316.

nebo čištění zeleniny.²³

Přehled o utajovaném studiu teologie ve vězení nejlépe uzavírá vzpomínka Petra Ondoka: "Zvěřina také skládal teologické křížovky pro kněze, aby jim po vzoru Jana Ámose Komenského učinil teologii hrou, a přilákal je k jejímu hlubšímu studiu. Toto téma by ovšem vydalo na celou novou sbírku *Collationes Patrum*."²⁴

Vztah komunistů k církvi byl po roce 1948 velice negativní. Příčiny byly jak ideologické, tak i politické. Duchovní svět byl chápán pouze jako nadstavba a člověka vždy reguloval jen na ekonomický základ.²⁵

Prvním biskupem, který byl internován, byl Josef Beran. Byl internován ve své rezidenci hned po návratu z chrámu sv. Víta, kde 19. 6. 1949 přečetl "božítelový" pastýřský list. Takto dal stát najevo, koho považuje za hlavu odporu církve vůči státu.²⁶

Internován byl i biskup Karel Otčenášek. Od 12. 7. 1951 byl držen v internačním táboře v Želivě. Při rušení tábora patřil k vybrané skupině duchovních, kteří nebyli propuštěni, ale byli postaveni před soud. K. Otčenášek byl dne 29. 12. 1954 odsouzen k 13 letům vězení. Sedm let byl vězněn na Mírově, dále pak v Leopoldově a ve Valdicích. Propuštěn na svobodu byl při amnestii roku 1962. V letech 1965-1968 pracoval, jako dělník a v letech 1973-1989 byl jako administrátor v Ústí nad Labem v Trmicích. Pouze v letech 1968-1973 směl pobývat ve své královéhradecké diecézi, v níž byl *de iure* apoštolským administrátorem. Působil v Hradci Králové, Platištích a v Lochenicích.²⁷ INTERNOVÁNÍ BYLI PŘECI TĚMĚŘ VŠICHNI BISKUPOVÉ!!!!

Komunisté neopomněli dostat pod svou moc vzdělávací a formující instituce církve. Těmi byly teologické ústavy a semináře, které v Československu existovaly před rokem 1950. Studium v těchto učilištích trvalo pět let. Ve všech těchto učilištích ale proběhlo svěcení na kněze už o půl roku dříve, než bylo běžné, z obav ze zákazu svěcení. Asi z třiceti takto vysvěcených kněží jich bylo osm uvězněno.²⁸

²³ Srov. NOVOTNÝ, Vojtěch, *Teologie ve stínu - problematika k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007., s. 55.

²⁴ Tamtéž, s. 61.

²⁵ Srov. OPATRŇÝ, Aleš, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské diecéze*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002, s. 100.

²⁶ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, s. 77.

²⁷ Tamtéž, s. 78.

²⁸ Tamtéž, s. 111-112.

1.6 Královéhradecká diecéze

V Královéhradecké diecézi v roce 1949 žilo téměř 1 300 000 obyvatel. Ke katolické víře se jich hlásilo asi 71 procent, což bylo méně než republikový průměr. V duchovní správě působilo celkem 400 diecézních kněží a na duchovní povolání se připravovalo sedmdesát bohoslovců. Počet diecézních duchovních se ale snížil po odsunu asi sta německých kněží. Na školách učilo 20 katechetů a 114 laických učitelů a učitelek náboženství. V diecézi bylo bohoslovecké učiliště a seminář, který vedl ThDr. Hugo Doskočil. Pro chlapce, kteří se rozhodli pro vstup do semináře, byl k dispozici chlapecký seminář Boromeum pod vedením ThDr. Josefa Doležala.²⁹

1.6.1 Krajský církevní tajemník v Hradci Králové

Na krajském národním výboru existovalo oddělení pro církevní záležitosti. V jeho čele stál vedoucí tajemník, pro kterého se vžilo označení "krajský církevní tajemník." Spolu se svým referentem měli na starosti kádrování duchovních, řeholnic, učitelů náboženství a dalších církevních pracovníků. Informační a kultový referent sledoval církevní tisk, propagoval církevní politiku státu a sledoval církevní akce. Hospodářský referent sledoval majetkové a hospodářské věci a personální referent vedl evidenci duchovních, vyměřoval výši jejich platu a navrhoval udělení či odebrání státního souhlasu k provádění duchovní činnosti. Prvním krajským církevním tajemníkem byl v Hradci Králové Josef Škop. Od roku 1945 byl členem KSČ. Podle kádrového materiálu byl oddaný straně, uvědomělý, ale v jednání s církvemi si počínal netakticky.³⁰

1.6.2 Okresní církevní tajemníci

Pod krajského církevního tajemníka také spadali okresní církevní tajemníci. Náplní práce těchto okresních církevních tajemníků bylo sbírat informace o situaci v okrese, účastnit se porad duchovních a udržovat s nimi styk, poskytovat podporu Katolické akci, vést kartotéku duchovních, shromažďovat kádrové posudky učitelů náboženství a zaměstnanců církví, evidovat majetek církve a o tom všem zasílat pravidelně na Státní úřad pro věci církevní neboli SÚC a na odbor Okresních církevních tajemníků neboli OCT podrobné zprávy.³¹ Další jejich činností bylo sledování čtení pastýřských listů, a zda kněží čtou poselství režimem dosazených kapitulních

²⁹ Srov. KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948- 1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 139.

³⁰ Tamtéž, s. 38., DEMEL, Zdeněk, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: Centrum pro studium demokracie kultury, 2008, 1. Vyd. s. 58.

³¹ Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Okres na Jihu Podzim 2011*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 90., KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948- 1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 40.

vikářů. Sledovali i postoje kněží k politickým událostem a jak se staví k novým církevním zákonům.³² Na základě zjištěných informací zařazovali kněze do tříd I-IV podle nebezpečnosti státnímu zřízení. Do třídy IV patřili kněží, kteří byli považováni za reakční bez naděje na převýchovu. Třída III byla pro duchovně horlivé a biskupům oddané kněze, ale už převychovatelné. Do třídy II byli zařazeni ti, kteří vykonávali jen to, co měli. V třídě I byli ti, kteří zanedbávali své náboženské povinnosti a z vlastní iniciativy podporovali státní režim, říkalo se jim "loajální". A v této třídě byli i ti, které bylo možné vydírat a manipulovat s nimi pro jejich morální poklesky. Do činnosti okresních tajemníků také spadala jejich povinnost pomáhat při likvidacích klášterů a členů řádů, omezování svobody, vyhoštění diecézního biskupa a v akcích o výstupech lidí z církví.³³ Toto vše by ale nebylo možné, kdyby tajemníci neměli další spolupracovníky. Tyto spolupracovníky si vybírali mezi obyčejnými lidmi v jednotlivých farnostech nebo náboženských sborech. Časem byla vybudována celá síť takových informátorů, kteří podávali zprávy o obsahu kázání v kostele, o životě na faře. Velice často tito informátoři, byli lidé, kteří měli velkou důvěru u duchovních. Jedině tak lze vysvětlit velice důvěrné a intimní informace, které často zabíhaly až do nechutných detailů.³⁴ První okresní církevní tajemníci nastupovali v Hradci Králové v roce 1949. V Hradeckém kraji jich působilo celkem čtrnáct.³⁵ Činnost tajemníků byla řízena a kontrolována ze Státního úřadu pro věci církevní v Praze. Jednalo se o celkovou kontrolu církevně-politické práce na okrese.³⁶

V roce 1958 v rámci další reorganizace byla církevní agenda přidělena odborům školství a kultury. Ale tento úřad nefungoval správně a práce tajemníků byla komplikována různými problémy. Jedním z hlavních problémů byla i špatná informovanost od nadřízených. Při projednávání nové organizace vyučování v Náchodě v roce 1952 tvrdil církevní tajemník duchovnímu, že na přihláškách k výuce náboženství musí být podpisy obou rodičů. Vikář Tomíček však oponoval, že byl tento předpis změněn. Při ověřování tvrzení duchovního tajemník zjistil, že duchovní má pravdu. Z takových důvodů mnoho tajemníků ve své funkci neobstálo a další o toto místo neměli zájem. V roce 1953 zbylo v kraji jen osm okresních tajemníků. Ostatní odešli do jiných funkcí nebo byli propuštěni pro neschopnost. V letech 1954-

³² Srov. DEMEL, Zdeněk, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: Centrum pro studium demokracie kultury, 2008, 1. Vyd. s. 50.

³³ Srov. Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Okres na Jihu Podzim 2011*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 91.

³⁴ Tamtéž, s. 90.

³⁵ Srov. KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948- 1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 40.

³⁶ Srov. Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Okres na Jihu Podzim 2011*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 97.

1955 bylo vyměněno až devět okresních církevních tajemníků.³⁷ Funkce okresních církevních tajemníků nebyla oblíbená a lidé na ní dosazení ji dělali velice neradi.³⁸

³⁷ Srov. KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948- 1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017, s. 41.

³⁸ Tamtéž, s. 42.

2 Úsilí prosadit zákon V. Nejedlého o jednotném školství a jeho dopad na vyučování katolického náboženství a postavení katolické církve ve školství

2.1 Definice jednotné školy

V době revoluce v Československu a světové sociální revoluce, která zasáhla všechny oblasti společenského života, byla snaha o vytvoření jednotné školy. Současný systém byl, podle tvůrců reformy, nespravedlivý a nerovný.³⁹ Kulturní plán nového školství měl odstranit nerovnosti v příležitosti ke vzdělání. Již liberální demokracie směřovala k provedení tohoto plánu, který byl nazván jednotnou školou. Pro správné pochopení, co byla jednotná škola, jsou vodítkem některé zásady formulované jejími tvůrci:

1. Především je jednotná škola pokládána za důsledek demokracie a její hlavní zásadou je právní rovnost všech občanů. Zde ovšem hraje roli chápání toho co je demokracie. V moderní demokracii jde o úplnou rovnoprávnost všech obyvatel bez rozdílu. Základem systému jednotné školy je požadavek rovného práva na vzdělání.⁴⁰

2. Všechny další znaky jednotné školy jsou odvozeny z požadavku stejného práva na vzdělání. Jakmile bude dosaženo stejného práva pro všechny děti, musí být školství doopravdy organizováno. Tato organizace předpokládá racionalizaci, to je rozumové uspořádání a řízení školy ve státě. Tradiční školství rostlo jen nahodile. Jednotná škola znamená přesný, promyšlený vědecký plán vzdělání celého národa na všech stupních a ve všech kategoriích školství. Princip jednotné školy je snadný provést na nejnižším stupni. Všechny výchovné příležitosti, které přesahují možnosti nejnižší školy a malé obce, by byly prostě zrušeny. Na škole druhého stupně by byla zrušena výuka cizího jazyka, neboť by nebylo možné získat tolik učitelů, aby se cizí jazyk mohl vyučovat v celém státě. Nerovnosti na vysokých školách je možné odstranit takovou dislokací škol a takovou jejich vnitřní organizací, aby bylo možné opravdu dát příležitost ke vzdělání každému žáku.

3. Dalším znakem jednotné školy je ten, aby byla bezplatná. Placení školy znamená sociální výběr. Překážkou jednotné školy je placení vzdělání. Škola měšťanská je zásadně národní a bezplatná, ale škola nižší střední, která je státní, byla až do roku 1945 placená. Toto se

³⁹ Srov. PŘÍHODA, Václav, *Myšlenka jednotné školy*, 1 vyd., Praha: Orbis, 1948, s. 7-8.

⁴⁰ Tamtéž, s. 8-10.

také odráží v sociálním složení žáků těchto dvou typů škol. Je také nutné postarat se o hmotné zabezpečení žáků, pokud má být umožněno vzdělávání všem.

4. Dále se každá soustava jednotné školy musí vyrovnat s růzností lidské rovnosti a nestejnosti schopností jednotlivých lidí. Pokročilá demokracie je založena na výběru, právě v ní má výběr jedinců pro společenské úkoly význam daleko větší, neboť politické zřízení postupně odstraňuje nerovnost v příležitosti k dosažení kteréhokoli zaměstnání, to je demokratická společnost, která se zakládá na právu na práci. Výběr ve skutečné demokracii záleží tedy daleko více na individuálních podmínkách, to je na inteligenci, na speciálním nadání a charakterových vlastnostech, čím méně závisí na majetku rodiny a příslušnosti k sociální třídě.

Ze čtyř výše uvedených základních znaků pojmu jednotné školy měla absolutní platnost první zásada, zatímco ostatní znaky byly vázány na celistvosti podmínek školské jednoty. Jednotnou školu lze tedy definovat takto: "jednotná škola je demokratická soustava, v níž je důsledně provedena příležitost k nejvyššímu vzdělání pro všechny občany bez rozdílu pohlaví, rasy, náboženství a sociálního původu tím, že je školství ve státě racionálně plánováno a že se děje výběr žáků z celé základny národa jen podle osobních schopností vzhledem k rozmanitosti životních a kulturních úloh."⁴¹

2.2 Boj učitelů za jednotnou školu a jednotu s KSČ

Návrh školské reformy byl vypracován na základě návrhu jednotné školy O. Pavlíka. Na podzim roku 1945 byla osnova základního školského zákona vypracována a rozhodující podíl na ní měli komunisté v čele s Ladislavem Novomeským, jeho zástupcem dr. Ondřejem Pavlíkem a vedoucím reformního oddělení dr. Gustavem Pavlovičem. Tento návrh vycházející z referátu O. Pavlíka byl předložen k jednání do společně ustanovené komise na základě dohody mezi Z. Nejedlým a L. Novomeským.⁴²

Boj o jednotnou školu vstoupil do nové etapy po vyhlášení Budovatelského programu nové vlády Klementa Gottwalda v létě 1946. Nový národně socialistický ministr školství se snažil práci na osnově brzdit. Osnova základního školského zákona zasláná komunistickým ministrem školství Z. Nejedlým k vlastnímu projednání v parlamentu nebyla do voleb realizována a na zásah nového zcela reakčního ministra školství se přepracovávala. Podle

⁴¹ Tamtéž, s. 13-14.

⁴² Srov. SOMR, Miroslav, *Cesta učitelů v boji za jednotnou školu za jednotu s KSČ*, České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981, s. 27.

prohlášení tehdejšího předsedy odborového svazu pracovníků školství a osvěty poslance L. Koubka zůstalo v novém návrhu ministerstva školství Stránského 75 % hlavních zásad z původního návrhu Z. Nejedlého. Pro jeho realizaci se velice angažoval a plně jej podporoval ÚV Svazu zaměstnanců školství a osvěty ROH, který na podporu zákona uspořádal akci Týden jednotné státní školy. Tato akce měla urychlit projednání osnovy zákona a jeho vyhlášení od počátku školního roku 1947-1948. Ve smyslu výzvy svazové odborové organizace došlo na státní orgány přes 800 rezolucí, které podporovaly úsilí o realizaci jednotné školy. Pro tuto část boje o jednotnou školu měla zásadní význam konference Svazu zaměstnanců školství a osvěty ROH, která se konala 5.-6. června 1947. Jejím jednáním se zúčastnil A. Zápotocký, který jednoznačně podpořil myšlenku jednotné školy.⁴³

Komunistická strana v duchu Košického vládního programu, svých principů a zásad formulovala v oblasti školské politiky svůj záměr jednoznačně na VII. sjezdu KSČ. (viz příloha 1)⁴⁴

Zákonem ze dne 21. 4. 1948 o základní úpravě jednotného školství, vyhlášeným 10. 5. 1948 byla zavedena jednotná škola a jednotná školská soustava: "*Veškeré mládeži se dostane jednotné výchovy obecného i odborného vzdělání ve školách, které tvoří jednotnou soustavu.*" Zákonem bylo školám uloženo pečovat o všestranný rozumový, citový, mravní a tělesný rozvoj žáků a vzdělávat je v duchu pokrokových národních tradic a ideálů humanity, vést mládež nejen k činné účasti na životě školy, ale také k budovatelskému úsilí republiky, vychovávat celou mladou generaci v národně politicky uvědomělé občany lidově demokratického státu, statečně ochránce vlasti a oddané zastávce pracujícího lidu a socialismu. Tak by měl být vytvořen nový člověk, který své vzdělání a činorodé politické přesvědčení spojené s velkými ideály naplní v realitě života socialistické společnosti. V tomto smyslu je návrh jednotné školy naplněním životního kréda Nejedlého.⁴⁵

Se zprávami o jednotné státní škole se během jara 1945 šířila informace o zrušení výuky náboženství na školách, jak tomu nasvědčují některé dopisy, které dostával ministr Z. Nejedlý. Nejčastěji se proti této koncepci jednotné státní školy stavěli věřící, hlavně katolíci, kteří měli své děti na církevních tedy nestátních školách. Dalším důvodem, zvláště u těch prozíravějších odpůrců jednotné školy, byla i skutečnost, že si uvědomovali rostoucí vliv komunistů na celou společnost. Tento vliv byl již tehdy hodně patrný také ve státním školství. Již tehdy se ve školách objevovalo donašečství a jsou dochována i denunciační hlášení na konkrétní učitele. Přesvědčení

⁴³ Tamtéž, s. 28-29.

⁴⁴ Tamtéž, s. 30.

⁴⁵ Tamtéž, s. 31-32.

o sílícím vlivu komunistů bylo svým způsobem podporováno i pastýřskými listy a dalšími veřejnými projevy představitelů katolické církve a církevním tiskem. Objevovaly se ale i ohlasy agresivně protikatolické, jak ukazuje jeden dopis starého učitele z Prahy, ve kterém vyjadřuje pozitivní postoj k zavedení jednotné školy a kritizuje její odpůrce (viz příloha 2)

Takovéto dopisy byly psány na objednávku podle předem dodaných a předepsaných vzorů - vzor A a B. Zatímco dopisy od těch, kteří byli proti reformě a jednotné státní škole, byly originální a ne jen opis vzoru dodaného okresním výborem. Tyto akce za zachování nestátních škol nebyly organizovány z jednoho centra, jako akce komunistů.⁴⁶

2.3 Pokus o postátnění škol dekretem presidenta republiky

Na konci letních prázdnin udělala vláda sociální gesto, zrušila totiž svým nařízením školné na státních a středních školách. Stalo se tak vládním nařízením ze dne 24. 8. 1945. "*V oboru školské politiky schválila vláda na návrh ministra školství a osvěty dr. Zdeňka Nejedlého osnovu dekretu presidenta republiky o zrušení školného na státních školách, jakož i úpravy celostátní.*" V září téhož roku poskytl ministr Zdeněk Nejedlý Mladé frontě rozhovor, kde uvedl, jaký význam má zavedení jednotné školy (viz. příloha 3).⁴⁷

2.4 Nebezpečí jednotné školy

Slovo demokracie je nesprávně pochopeno, když se tvrdí, že jednotná škola, jednotné vzdělání mládeže do 15 let je projevem naší lidově demokratické republiky. Není tomu tak. Souhlasíme naopak s názorem zemřelého univerzitního profesora Dr. Františka Chudoby, jak jej čteme na str. 20 uvedené Čapkovy knihy: "*Rozmanitost škol nemůže býti na škodu, jak je vidět na zdatném národě anglickém. Mnohem více bych se obával jednotvárnosti školské soustavy, neboť každá jednotvárnost umrtvuje, ať jednotlivce, ať národ.*"⁴⁸ Duchovním otcem jednotné, ale diferencované školy je dr. V. Příhoda. Ale ti, kteří ho následují, již nemluví o diferenciaci, ale naopak vyhrožují, že jednotná, nediferencovaná škola bude, ať se to líbí či nikoliv.

V Písmě se mluví o zmatení jazyků při stavbě babylonské věže, my bychom mohli mluvit o zmatení mozků. A jestliže reformátoři prohlašují, že by úroveň druhého stupně byla stejná nebo dokonce vyšší než úroveň dosavadní nižší střední školy, pak je to demagogie hrubého zrna. A je-li trochu těžší cesta za vzděláním, nadaný duch se jí nezalekne, v těžkostech najde

⁴⁶ Srov. CIGÁNEK, Radim, *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949*, 1 vyd., Praha: Karolinum, 2009, s. 26-27.

⁴⁷ Tamtéž, s. 28-29.

⁴⁸ Srov. MERTLÍK, Rudolf, *Nebezpečí jednotné školy*, 1. Vyd, Praha: Václav Petr, 1947, s. 28-29.

výchovně zocelující prostředky a stane se člověk vskutku vzdělaným, ne jen proředším určitý typ školy.⁴⁹ Aby mohla škola vyhovět a pomáhat v nových poměrech, je potřeba ji zorganizovat. Všechny pokrokové státy poznaly jen jednu cestu jak toho dosáhnout:

1. odstranit nedemokratický školský systém, který připouští vícečlennou strukturu škol, pro výchovu dětí v době povinné školní docházky (u nás trojčlennou - škola obecná 6-8, škola měšťanská, škola nižší střední).

2. zavést vedle školy I stupně novou školu II stupně, školu masovou, povinnou pro všechny děti, přičemž pro vytvoření této nové školy II stupně se ukazuje, že je potřebné oddělit nižší stupeň od existující střední školy, zobecnit jej pro masy všech dětí přebudovat a zapojit do jednotné školy jako její ukončení s povinnou školní docházkou.

3. otevřít všem nadaným dětem podle druhu individuálních schopností dráhu až do nejvyšších stupňů škol tj. odstranit slepé uličky, které jim znemožňují přechod do škol III a IV stupně.⁵⁰

Na II. Konferenci školských a osvětových pracovníků KSČ v Praze, která se konala 8. 9. 1946, vystoupil Z. Nejedlý. Podle Z. Nejedlého tu jde o latinský jazyk, tedy jeho výuku. Podle Nejedlého je latina velice důležitý výchovný předmět. Vzpomíná si na své vzdělání a tvrdí, že nejvíce mu dala matematika a latina. Tyto předměty jsou drezurou přesného myšlení. Jen ten, kdo nezná latinský jazyk, může tvrdit, že je ho možno nahradit jiným živým jazykem. Žádná franština, angličtina ani jiná řeč nenahradí latinský jazyk. Není jazyka, který by měl takovou logickou konstrukci, jako má latina. Ale o to nejde. Neargumentoval bych tím, že je možno postavit např. latinu proti angličtině.⁵¹ Smyslem jednotné školy je, aby zmizelo to nemožné rozdělování mládeže, kdy už se u takového desetiletého hochy rozhoduje, jestli to bude nebo nebude pán. To je hlavní důvod pro jednotnou školu a pro jednotný druhý stupeň.⁵²

2.5 Rok 1946 - protiakce církve

Během února 1946 se roznesla zpráva, že ministerstvo školství již pracuje na školském zákonu. Na základě této informace vyzvali představitelé katolických spolků biskupy a kapitulní vikáře k protiakci. Napsali dopis a 10. 2. 1946 ho zaslali pražskému kapitulnímu vikáři

⁴⁹ Tamtéž, s. 29.

⁵⁰ Srov. KAHUDA, František, *Škola jednotná a škola střední*, Praha: Stiburka Emil, 1947, s. 9.

⁵¹ Srov. NEJEDLÝ, Zdeněk, *O školské a kulturní politice v dnešní situaci*, Vyd. 1., Školská komise při kulturně propagačním oddělení sekretariátu ÚV KSČ, s.8.

⁵² Tamtéž, s. 9.

Bohumilu Opatrnému, řídicímu arcidiecézi v době sedisvakanace - uprázdnění stolce - trvající od roku 1941 od úmrtí arcibiskupa kardinála Kašpara.(viz příloha 4)

Dokonce sami biskupové se snažili koordinovat své snahy s aktivitami ČSL. Byla vedena čilá korespondence mezi biskupy a politiky ČSL. Již 1. 3. 1946 zaslal olomoucký arcibiskup Leopold Prečan v této věci dopis klubu poslanců ČSL. Na začátku roku 1946 také přijel do Čech Mons. Oldřich Zlámal, viceprezident americké pomocné akce pro Československo. O. Zlámal patřil k předním představitelům amerických Čechů, kteří po válce chtěli pomoci své vlasti.⁵³ Oldřich Zlámal se také setkal s prezidentem E. Benešem a při této příležitosti mu předal své písemné poznatky a postřehy. Prezident Beneš na tyto poznámky napsal krátkou zprávu, kde zdůraznil, že ČSR vždy respektovala a vždy bude respektovat svobodu a přesvědčení a názoru. Z toho vyvozoval i svobodu náboženství, církví a náboženského kultu. Mluvílo se zde jen ale o svobodě kultu, jeho vyznávání, ale už ne o tom, že by církev měla vlastní školy, spolky mládeže, tedy o pojetí svobody jak požadovali biskupové.⁵⁴

2.5.1 Pastýřský list

Na svátek sv. Vojtěcha 23. 4. 1946 vydali katoličtí biskupové pastýřský list, ve kterém se vyjádřili k otázce školské reformy. Tento pastýřský list byl čten následující neděli ve všech kostelích v Čechách a na Moravě. Koncept listu navrhl olomoucký arcibiskup Leopold Prečan a 16. 4. 1946 byl list odeslán ze Svatého Kopečku u Olomouce s průvodním dopisem ke schválení ordinátorům zda souhlasí s vydáním listu. Text listu je dost ostrý a zaměřuje se na úlohu rodičů ve výchově dětí, na nebezpečí ovlivňování dětí ve škole, kdy budou podřízeny jednotné výchově bez ohledu na náboženské vyznání a apeluje na zachování církevního školství (viz příloha 5.)⁵⁵

Další zbraní církve byl církevní tisk, který se stavěl proti jednotné škole dost ostře. Nejvíce se jednalo o časopisy jako *Katolík*, který vycházel jednou za čtrnáct dní. Jeho šéfredaktorem byl jezuita P. Adolf Kajpr, který byl za 2. světové války vězněn v několika koncentračních táborech. Českobudějovický kněz Mons. Reban napsal do časopisu *Katolík*, ve kterém píše, že lidstvo musí nalézt jednotu ideovou a mravní, bez které není možné realizovat jednotnou školu (viz příloha 6.).⁵⁶

⁵³ Srov. CIGÁNEK, Radim, *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949*, 1 vyd., Praha: Karolinum, 2009, s. 36-37.

⁵⁴ Tamtéž, s. 38-39.

⁵⁵ Tamtéž, s. 40-41.

⁵⁶ Tamtéž, s. 44.

2.5.2 Katolické spolky v boji za svobodnou školu

Jedním z motorů boje proti jednotné škole byla Matice cyrilometodějská se sídlem v Olomouci. V roce 1946 vydala na 200 000 letáků vybízejících k boji za svobodné školství. Matice cyrilometodějská úzce spolupracovala s Ústředím svobodných škol. Tajemníkem obou organizací byl Josef Vlček, který se stal tajemníkem Matice cyrilometodějské v roce 1946. Bylo vydáno více než půl milionu letáků vybízejícím k aktivitám proti novému školskému zákonu. Dále na podzim roku 1947 začali vycházet Vychovatelské listy, které také psaly o tomto problému. Matice cyrilometodějská také vydala encykliku papeže Pia XI. o výchově mládeže *Diviny Illius Magistri*. Ale v dubnu 1949 Ústředí svobodných škol zasedalo naposled. Církevní školy byly zavírány, neboť jednání mezi komisí biskupů a Ústředního výboru NF skončilo neúspěšně. Některým řeholnicím, které vyučovaly na církevních školách, bylo nabídnuto, aby vstoupily do státních služeb a pokračovali v státních školách. Arcibiskup Beran se postavil proti tomuto návrhu a řekl, že je lépe být nějakou dobu bez církevních škol, než se podílet na šíření bezbožecké ideologie ve státních školách.⁵⁷

2.5.3 Volby 1946

Jmenování nové vlády se uskutečnilo 2. 7. 1946. v čele s K. Gottwaldem. Ministrem školství a národní osvěty se stal národní socialista JUDr. Jaroslav Stránský. Dosavadní ministr Z. Nejedlý převzal resort ochrany práce a sociálních věcí. Nová vláda přednesla svůj nový program v ÚNS 9. 7. 1946. V jejím programu se nemluví o jednotné škole, ale pouze o nejvyšším možném vzdělání pro všechny bez ohledu na sociální původ. Nový ministr se bránil heslu jednotná škola, neboť se za ním mohly skrývat velice různé koncepce.⁵⁸ Mezi tím vyšla příručka vydaná školskou komisí při ÚV KSČ. Autorem textu byl Václav Klábík, jeden z nejbližších spolupracovníků Z. Nejedlého a vedoucí školské komise při ÚV KSČ. Tento text, který vyšel 15. 8. 1946, apeluje na zachování koncepce jednotné školy (viz. příloha 7.)⁵⁹

Nový ministr J. Stránský hned po svém nástupu do funkce zaslal dopis Matici cyrilometodějské se snahou o dohodu. Tyto náznaky byly slibné a ministr Stránský byl jedním z lidí, díky kterým nový zákon o školství před únorem přijat nebyl. A 1. 10. 1946 přijal Stránský biskupy a kapitulní vikáře českých a moravských diecézí.

⁵⁷ Tamtéž, s. 49.

⁵⁸ Tamtéž, s. 57.

⁵⁹ Tamtéž, s. 58.

2.5.4 Arcibiskup Josef Beran

7. 11. 1947 byl pražským arcibiskupem jmenován Josef Beran, který, do svého zatčení gestapem v roce 1942, byl rektorem pražského kněžského semináře, a který vedl i po návratu z koncentračního tábora v Dachau v květnu 1945. V letech 1917-1929 působil, jako mladší kněz, jako profesor náboženství a pedagogiky na učitelském ústavu Sv. Anny v Praze v Ječné ulici. Během let 194-1947 byli jmenováni noví biskupové do diecézí, např. salesián Štěpán Trochta do Litoměřic, Mořic Pícha do Hradce Králové. Ve dnech 13.-14. 11. 1946 se v Olomouci konala biskupská konference, které se zúčastnili všichni kapitulní vikáři všech diecézí. Jedním z bodů programu byla problematika nového školského zákona a způsob spolupráce českých katolíků v této záležitosti.⁶⁰ Na této konferenci biskupové napsali dopis, který zaslali československé vládě. V dopise se zabývali třemi otázkami:

1. školská reforma
2. záležitost pracovního volna o nedělích a církevních svátcích
3. záležitost církevního majetku spravovaného německými a maďarskými církevními institucemi.⁶¹

2.5.5 Pedagogické fakulty

V rámci zákona o jednotné škole byla diskutována i otázka pedagogických fakult, kde se vzdělávali učitelé. Cílem mělo být, aby všichni učitelé měli vysokoškolské vzdělání, čemuž zatím tak nebylo. Dosud byla praxe taková, že na gymnáziích, reálných gymnáziích a na dalších školách, které byly bezprostřední přípravou pro studium na vysoké škole, učili absolventi univerzit, hlavně přírodovědecké a filosofické fakulty. Na ostatních školách, tedy obecných a měšťanských, učili absolventi tzv. učitelských ústavů, což byli specializované střední školy pro vzdělávání učitelů. Mnoho těchto učitelských ústavů provozovaly církevní instituce. Právě se vznikem pedagogických fakult, hlavně v Praze, Brně, Olomouci a Bratislavě, se počítalo se zánikem učitelských ústavů, což mnozí těžce nesli. Pedagogické fakulty byly zřízeny na základě dekretu presidenta republiky č. 32/1945 Sb. z 27. 10. 1945 o vzdělávání učitelů.⁶² V této linii pak pokračoval zákon č. 100/1946 Sb., kterým se zřizují pedagogické fakulty. Otevření

⁶⁰ Tamtéž, s. 60-61.

⁶¹ Tamtéž, s. 62.

⁶² Tamtéž, s. 63.

pedagogických fakult se uskutečnilo v listopadu 1946 za účasti presidenta E. Beneše a dalších vysokých státních představitelů.⁶³

2.6 Rok 1947

Hned na začátku ledna roku 1947 vystoupil ministr školství a národní osvěty dr. Jaroslav Stránský v kulturním výboru Ústavodárného národního shromáždění s obsáhlým výkladem. Hlavním tématem bylo školství a nový školský zákon. Poukázal na pedagogické fakulty a nedostatek učitelů.⁶⁴ Dále sice souhlasil, že základem nového školského zákona má být jednotná škola pro všechnu mládež, ale zároveň se brání heslu jednotné školy, neboť může obsahovat velice rozličné učební principy.⁶⁵ Velký důraz kladl ministr otázce náboženské výchovy. Ve svém projevu se zaměřuje na náboženskou a mravní výchovu dětí (viz. příloha 8.)⁶⁶

Návrh nového školského zákona počítal s výukou náboženství, za které bude zodpovědná škola, na které bude náboženství vyučováno. Na náboženství budou chodit všichni žáci podle svého vyznání, s výjimkou těch, které rodiče odhlásí z výuky náboženství. Tak tomu bylo i za 1. republiky a tento stav formálně trval i po přijetí školského zákona až do roku 1953. Náboženská výchova a dozor nad ní měly příslušet konkrétní církvi. A také se počítalo s tím, že náboženství se bude vyučovat mimo stěžejní předměty, většinou v odpoledních hodinách. Během srpna 1946 zaslal Svaz občanů dopis vládě, kde poukazoval na to, že v návrhu školského zákona se počítá s výukou náboženství, ale nikoliv s výukou mravní výchovy pro žáky bez vyznání. Požadovali úpravu zákona do § 23 osnovy, kam se měl přidat odstavec:

*" Pro žáky bez náboženského vyznání se zavádí na všech školách, kde se vyučuje náboženství, mravní výchova jako řádný učební předmět."*⁶⁷

Nejaktivnějšími odpůrci reformy byli katolíci v čele s novým arcibiskupem Josefem Beranem. Arcibiskup Beran se k zestátnění škol vyjádřil ve svém prohlášení, ve kterém se obrací k osobám odpovědným za školskou reformu a vyzývá je, aby zvážili nutnost zavedení jednotné školy (viz. příloha 9.)

Je patrné, že si biskup uvědomoval vážnost situace, a proto se snažil školskou reformu alespoň oslabit a oddálit.⁶⁸ Odpůrci jednotné školy zorganizovali dne 13. 5. 1947 v Lucerně

⁶³ Tamtéž, s. 64.

⁶⁴ Tamtéž, s. 69.

⁶⁵ Tamtéž, s. 71.

⁶⁶ Tamtéž, s. 72.

⁶⁷ Tamtéž, s. 74-75.

manifestační schůzi za "svobodnou školu". Jednalo se hlavně o katolíky. Schůze se zúčastnila řada politických představitelů a psal o ní tisk. Schůzi zahájil předseda Svatováclavské ligy dr. Václav Janda a hlavním řečníkem byl arcibiskup dr. Josef Beran, který se ve svém projevu postavil proti zestátnění škol (viz. příloha 10.)

Dále na schůzi promluvil ministr školství Jaroslav Stránský. Prohlásil, že jako navrhovatel zákona má čisté svědomí, a kdyby ho neměl, nezúčastnil by se této schůze. Dále mluvila Květa Milenovská, která zdůraznila, že bez náboženství a náboženské výuky nastane ve společnosti morální úpadek. Pak pokračoval právník dr. Vojtěch Jandečka a podpořil slova biskupa Berana.⁶⁹ Na konci schůze byla přijata rezoluce katolického lidu, která shrnovala hlavní výtky katolíků vůči jednotné škole. A konstatovala, že navrhovaný zákon, který připouští jen státní školy, odporuje ústavnímu principu náboženské svobody, který je též obsažen v nedávno OSN vyhlášené Chartě základních práv. V pěti bodech byly shrnuty hlavní požadavky odpůrců jednotné školy.

1. Zachování dosavadní svobodné školy a umožnění zakládání dalších.
2. Odmítnutí zestátnování svobodných církevních škol.
3. Tyto školy, pokud řádně konají své poslání, mají být všemožně podporovány, a to zejména z prostředků, které katolíci odevzdávají formou daní.
4. Státní školy mají dbát na jednotu s rodinou ve svém výchovném působení a zajistit, aby některé předměty nenarušovaly to, co rodina a náboženství vybudovaly.
5. O školské reformě nejednat jen formou politickou, ale v klidu a s větší rozvahou.

Z této schůze byly poslány pozdravné dopisy papeži Piu XII. a prezidentu republiky dr. Edvardu Benešovi. Takováto shromáždění se konala i na jiných místech republiky.⁷⁰

⁶⁸ Tamtéž, s. 77-78.

⁶⁹ Tamtéž, s. 89.

⁷⁰ Tamtéž, s. 90.

2.7 Aktivita KSČ

V květnu 1947 rozeslal sekretariát ÚV KSČ všem ministrům za komunistickou stranu dopis, v němž je vyzýval ke koordinaci práce jednotlivých ministerstev v legislativní oblasti. Tento dopis podepsal generální tajemník KSČ Rudolf Slánský, kde zdůrazňoval, že není důležité hledisko odborné, ale politické, tedy to, co je výhodné pro politiku KSČ (viz. příloha 11.).⁷¹

Komunisté sice hlasovali pro Stránského osnovu školského zákona, ale nebyli s ní úplně spokojeni. Vadily jim paragrafy, které umožňovaly vnitřní diferenciaci školství, a sami přiznávali, že osnova Stránského se liší jen v několika málo věcech a základní principy jsou shodné s osnovou Z. Nejedlého. O těchto věcech mluvil V. Kopecký na zasedání ÚV KSČ dne 4.-5. 6. 1947. V. Kopecký dále v projevu zdůrazňoval, že komunisté souhlasí s náboženskou svobodou, a že je každého osobní věc, jaké náboženství bude vyznávat. Děti se mohou nadále hlásit do hodin náboženství podle své konfese. Podle Kopeckého, ale školy musí být vedeny ne konfesně, ale na vědeckém základu, ve státním duchu a věrni tradici Komenského.⁷² Podle Kopeckého je toto dobrý argument k postátnění škol. Kopecký také přiznal, proč jde komunistům tolik o postátnění škol a důvodem byla také situace na Slovensku.⁷³

2.8 Rok 1948

O návrh nového školského zákona se během ledna se začali zajímat vládní úředníci a připravili zprávu o tomto jednání. Byla to reakce na výměnu názorů mezi předsedou vlády K. Gottwaldem a ministrem školství J. Stránským. Koncem ledna také zaslal arcibiskup Beran vládě dopis, ve kterém protestoval proti osnově školského zákona v jeho znění, s tím, že pokud bude tento návrh přijat, bude to katolická církev považovat za vyhlášení kulturního boje. Vláda arcibiskupovi Beranovi poslal odpověď, kde ho ujistila, že jeho námítky se vedou v patrnosti, ale zároveň ho informovala, že se vláda bude snažit, aby nový školský zákon byl v souladu s Košickým vládním programem a i s budovatelským programem K. Gottwalda a jeho vlády. Během února se v Praze uskutečnilo jednání biskupů o školských záležitostech. A zápis z tohoto jednání byl zaslán také biskupům slovenským. Komunisté však začali používat jiný druh boje, a to zastrašování. Pokusili se zastrašit arcibiskupa Berana, jak o tom vypovídá dopis z 21. 1. 1948., který zaslalo ústředí státní bezpečnosti arcibiskupské konzistoři v Praze. V tomto dopise byli biskupové obvinováni z porušení trestního zákona. Toto je jeden z mnoha případů, jak KSČ a jí

⁷¹ Tamtéž, s. 98.

⁷² Tamtéž, s. 100.

⁷³ Tamtéž, s. 101.

ovládané ministerstvo vnitra zneužívala Bezpečnost. Přesně tyto případy zmiňovali poslanci při interpelacích ministra Noska i demokratičtí ministři. Tento způsob vyhrožování a zastrašování patřil k těm mírnějším způsobům práce StB, neboť jindy se KSČ neštítala použít provokatérů apod.⁷⁴ Arcibiskup Beran na toto reagoval tak, že odeslal krátký dopis ústředně státní bezpečnosti a pouze oznámil, že pastýřský list, který příkládá, byl legálně vydán 19. 11. 1947. a byl uveřejněn v řadě deníků.⁷⁵

Po převzetí moci komunisty v únoru 1948 se Z. Nejedlý stal znovu ministrem školství a osvěty a okamžitě začal pracovat na přijetí zákona o školství v původním znění. Na ministerstvo školství začala docházet celá řada dopisů se žádostí o zavedení nekonfesní mravní výchovy. Evidentně to byla opět objednaná akce, ale jen některé z nich byly psané podle předem daného vzoru. Také se neustále jednalo o postátnění všech škol, které bylo v rozporu s ústavou ČSR z roku 1920, kde se připouští existence nestátních škol. Dne 22. 3. 1948 bylo zasedání Ústředního výboru KSČ, kde byl schválen návrh školského zákona s drobnými úpravami. Nakonec se ÚV KSČ dohodlo, že připustí možné výjimky a záležitost církevních škol upraví vládní nařízením. Nejedlý nechal rozeslat poslední změny a úpravy školského zákona dne 24. 3. 1948. Jednou úpravou byla teoretická existence nestátních škol a uzákonění nekonfesní výchovy. Také byl zmíněn zákon o církevních školách. Nikoliv však jako vládní nařízení, jak se usnesli na sjezdu ÚV KSČ. A naopak návrhy na umožnění nekonfesní mravní výchovy vláda do svého návrhu nezahrnula.⁷⁶

2.9 Církev a české školství

Po schválení zákona o jednotné škole byla vyhlášena Ústava Československé republiky dne 9. 5. 1948. č. 150/1948 Sb. Ústava obsahovala proklamaci o svobodě svědomí a vyznání, o právní úpravě výuky náboženství se nezmiňovala.⁷⁷ V lednu 1949 zůstávalo ještě asi sto církevních škol. V průběhu roku 1949 došlo k přepsání podstatné části těchto škol na školy světské. Zbytky církevních škol nebo církevních zařízení, byly zlikvidovány při nezákonném přepadení mužských klášterů v pozdních večerních hodinách 13. a 27. 4. 1950 a deportaci řeholníků orgány Státní národní bezpečnosti, Státní bezpečnosti a nestátní složkou zvané Lidové milice.⁷⁸

⁷⁴ Tamtéž, s. 113-114.

⁷⁵ Tamtéž, s. 115.

⁷⁶ Tamtéž, 117-118.

⁷⁷ Srov. HORÁK, Záboj, *Církev a české školství*, Vyd. 1., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 139.

⁷⁸ Tamtéž, s. 52-53.

Dne 14. 10. 1949 byly schváleny zákony o církvích uvrhující církve a náboženské společnosti do područí státu. První z nich byl zákon č. 217/1949Sb., o zřízení Státního úřadu pro věci církevní, kterým byl položen základ pro přísný státní dozor nad církvemi a náboženskými společnostmi. Církevní věci spravované jinými úřady tedy spadly pod tento nový úřad řízený ministrem.⁷⁹

2.10 Rok 1952-1953

Strana velikou pozornost věnovala výchově mládeže, ve které viděla "naději národa", a proto KSČ viděla nutnost v boji proti "náboženskému tmářství", a to zejména u mládeže.⁸⁰ Boj spočíval v ateistické propagandě, hlavně mezi žáky a učiteli ve školství. Když se mezi učitele dostali učitelé věřící, prováděli se školní inspekce dodržování osnov, které nařizovaly výuku v duchu ateismu a světového názoru.⁸¹ Státní zřízení začalo vyvíjet nátlak a nutila členy strany, učitele i funkcionáře státního aparátu k výstupům z církve. Používali nejrůznějších forem nátlaku na rodiče i vedení škol, aby se co nejvíce dětí odhlásilo z výuky náboženství.⁸² Negativním přelomem pro výuku náboženství byl školní rok 1952-1953, i když k právní likvidaci výuky náboženství došlo v školním roce 1953-1954. Na základě politického rozhodnutí Komunistické strany Československa byl vydán výnos Ministerstva školství, věd a umění z 23. 6. 1952 čj. 14941/52-I/4-MŠVU a 15. 8. 1952 byl rozeslán farním úřadům.⁸³ Výnos se týkal vyučování náboženství na prvním a druhém stupni. Výnos se odvolává na §19 zákona č. 95/1948 Sb., kde se zdůrazňuje, že "rodiče mají právo dobrovolně a svobodně se rozhodnout, zda jejich dítě bude chodit na výuku náboženství nebo nikoli" jak se píše ve výnosu ministerstva školství, věd a umění⁸⁴. Tento výnos o úpravě výuky náboženství byl i obsahem Oběžníku, který byl čten v kostelích v královéhradecké diecézi⁸⁵. Ale mnozí duchovní této výzvy neuposlechli a začali pilně agitovat a shánět děti na výuku náboženství. Bojovali tak o katolickou výchovu mládeže ve svých farnostech. Státní úřad pro věci církevní na toto reagoval zákazem informovat rodiče v kostele jakýmkoli způsobem o nové úpravě výuky náboženství. Po vyhlášení tohoto zákazu začali církevní tajemníci objíždět všechny duchovní a důrazně je varovali, aby v kostele

⁷⁹ Tamtéž, s. 142-143.

⁸⁰ Srov. WEIS, Martin, *Studia Theologica - Ty jěť věříš soudruhu? Jaro 2009*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009, s. 65.

⁸¹ Tamtéž, s. 65.-66.

⁸² Srov. WEIS, Martin, *Svědectví dokumentů - Katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976 - Zápas o dětskou duši*, České Budějovice: Jih, 2009, s. 73.

⁸³ Srov. WEIS, Martin, *Výuka náboženství v letech 1899-1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi*, vyd. 1., Košice: Seminář Karola Boromejského, 2007, s. 74., HORÁK, Záboj, *Církev a české školství*, Vyd. 1., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 145.

⁸⁴ Srov. Příloha č. 12

⁸⁵ Srov. Příloha č. 13

nemluvili o výuce náboženství. Někteří kněží se rozhodli tento zákaz obejít spoluprací s laiky, kteří informovali rodiče o změně výuky náboženství.⁸⁶ Někteří duchovní, ale používali i velice nevhodné metody. Dokonce dětem nebo rodičům, kteří své děti nepřihlásili na výuku náboženství, vyhrožovali různými církevními tresty. Odmítali děti a i jejich rodiče pustit ke svátosti smíření a i ke svátosti eucharistie, odmítali jim církevní pohřby. Na základě této nevhodné činnosti některých duchovních vydal biskup další oběžník, ve kterém prohlásil, aby duchovní o změnách výuky náboženství vůbec nemluvily a aby první oběžník nebyl v kostelích čten.⁸⁷

Pokud by bylo na škole méně než 16 žáků stejného vyznání a pokud bylo v obci více škol, tyto školy se spojily dohromady pro vyučování náboženství. Pokud ani tímto způsobem se nedosáhlo 16 žáků, bylo vyučování náboženství omezeno na méně hodin. Jestliže nebyl žádný žák anebo jen jeden, náboženství se nevyučovalo. Z výnosu Ministerstva školství, věd a umění je patrné, že se snaží výuku náboženství potlačit. Dne 24. 7. 1954 byla zrušena evidence náboženského vyznání občanů. Dosud se na vysvědčení žáků uvádělo jejich náboženské vyznání anebo stav bez vyznání.⁸⁸

2.11 Rok 1953-1968

24. dubna 1953 byl schválen zákon č. 31/1953 Sb., o školské soustavě a vzdělávání učitelů tj. nový školský zákon, který nabyl účinnost dnem vyhlášení k 7. 5. 1953. Tímto školským zákonem byl degradován zákon o jednotné škole č. 95/1948 Sb., a i na něj navazující zákon č. 196/1948 Sb., kde byla uzákoněna povinná výuka náboženství. Tento nový zákon se o výuce náboženství nezmiňuje, což bylo tichým vyjádřením vlády úplně zrušit výuku náboženství. Řadoví členové církví začali být pro své vyznání podrobováni značným omezením a vystavováni rozsáhlému šikanování v oblasti vzdělávání. Měli obtíže s přijetím na střední a vysoké školy a někdy i do učení. Dokonce bylo žákům a i jejich rodičům v tomto směru vyhrožováno. Rodiče žáků byli často podrobováni prověrkám na pracovištích a prověrkám, jak se vyrovnali s náboženskými předsudky. K jejich neprospěchu či dobru bylo přičítáno, zda své

⁸⁶ Srov. Srov. WEIS, Martin, *Svědectví dokumentů - Katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976 - Zápas o dětskou duši*, České Budějovice: Jih, 2009, s. 74., HORÁK, Zboj, *Církev a české školství*, Vyd. 1., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 145. Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3719/1952.

⁸⁷ Srov. Příloha č. 14, Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3901/1952.

⁸⁸ Srov. Srov. WEIS, Martin, *Svědectví dokumentů - Katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976 - Zápas o dětskou duši*, České Budějovice: Jih, 2009, s. 73., VAŠKO, Václav, *Dům na skále 3 - Církev vězněná*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 27-28.

dítě přihlásili na náboženství nebo nikoliv.⁸⁹ I nadále v těchto letech museli rodiče osobně přihlašovat své děti na náboženství ve škole v ředitelně. Ředitelé škol toho využívali k jejich zastrašování. Mnoho učitelů si dalo závazek, že do jejich třídy nebude přihlášen nikdo. Mnozí ředitelé přihlášky na náboženství schovávali a rodičům pak tvrdili, že je nemají anebo posunuli výuku náboženství až do večerních hodin.⁹⁰

⁸⁹ Srov. HORÁK, Zboj, *Církev a české školství*, Vyd. 1., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011, s. 148., DEMEL, Zdeněk, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: Centrum pro studium demokracie kultury, 2008, 1. Vyd. s. 83-84.

⁹⁰ Srov. BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, vyd. 2., Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013., s. 219., Srov. DEMEL, Zdeněk, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: Centrum pro studium demokracie kultury, 2008, 1. Vyd. s. 83-84.

3 Nábožensko-politická situace v regionu Východních Čech

Komunistická strana sice uzákonila svobodu projevu a svobodu náboženského vyznání, ale ve skutečnosti náboženství potlačovala všemi možnými prostředky. Jednou z taktik bylo znemožnění výuky náboženství. Toto prováděli tak, že vytipovaní soudruzi chodili do organizací i do rodin a přemlouvali rodiče o škodlivosti náboženství. Také hodiny výuky náboženství záměrně zařazovali po skončení normálních hodin, když už šly všechny děti domů a věřící děti musely zůstat ve škole déle. Toto vše projednávali na svých sjezdech a schůzích, jak o tom svědčí tyto zápisy.

Z usnesení Krajského výboru KSČ v Hradci Králové ze dne 9. 8. 1955 byla projednávána otázka výuky náboženství a zaměření se na přesvědčování rodičů, aby své děti neposílali na náboženství. Přesvědčování však neprobíhalo podle představ představitelů strany. Tento dopis uvádí, že není dost využívána spolupráce škol s rodiči a nejsou navštěvovány rodiny, aby učitelé poznali rodinné podmínky žáka. Otázce vyučování náboženství na školách není věnována okresními výbory KSČ patřičná pozornost. Byro proto uložilo plán všem ONV a MV KSČ zajištění plnění ustanovení ÚV KSČ o školství, a to do 15. 8. 1955. Projednat situaci v okrese o vzdělávání ve školách a zabezpečit, aby ujednání ÚV KSČ bylo projednáno ve všech školách v jejich členských schůzích. A zajistit plnění o vyučování náboženství přesně podle usnesení ÚV KSČ. Šlo o přesvědčování rodičů, kteří byli komunisté, aby své děti neposílali na náboženství.⁹¹

Na další školní rok 1952-1953 komunisté uspořádali akci pro odepisování dětí z náboženství. Akce sice proběhla úspěšně, ale ještě nenaplnila všechny jejich možnosti. Nedostatkem akce bylo ochabnutí aktivity učitelů komunistů, jak se uvádí v dalším zápisu ÚV KSČ. Dne 8. 7. 1952 proběhlo usnesení o vyslání vybraných soudruhů k přesvědčování odhlašování dětí z náboženství. Byli vybráni nejvyspělejší soudruzi k přesvědčování členů výboru, aby své děti odhlásili z náboženství, a toto přesvědčování měli provádět i v rodinách. 21. 10. 1952 se uskutečnila kontrola tohoto usnesení. Bylo zjištěno, že přesvědčování bylo neúspěšné a to se projevilo tak, že v obcích Hejnice, Heřmanice, Lichkov, Horní Lipka, Červené, Studené a Verměřovice se přihlásilo na náboženství 100 procent dětí. Předsedové těchto obcí byli pozváni na aktiv, kde s nimi bylo znovu projednáno toto usnesení. Okresní školský

⁹¹ Srov. Státní oblastní archiv (dále SOA) Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 9.8.1955, Usnesení ÚV KSČ o všeobecně vzdělávacím školství, s. 55.

inspektor dostal za úkol projednat s učiteli jejich práci v rodičovském sdružení, které se projevilo nedostatečné. Třeba učitel v České Rybné vyzýval místním rozhlasem všechny občany, aby nezapomněli přihlásit svoje děti na náboženství do daného termínu. Usnesení o výuce náboženství bylo znovu projednáváno na schůzi učitelů komunistů, a učitelé měli pokračovat v přemlouvání rodičů, aby své děti odhlašovali a neposílali na výuku náboženství.

Na 13. 8. 1952 byla naplánována přednáška o vyučování náboženství, které se měli zúčastnit předsedové organizací, instruktoři a referenti MV. Byro uložilo všem organizacím za pomoci instruktorů provést přesvědčovací kampaň pro komunisty, jejichž děti chodí na náboženství, a podávat zprávy svým oddělením.⁹²

Další usnesení proběhlo 13. 1. 1953. Opět komunisté apelovali na odhlašování dětí z náboženství. Učitelům bylo uloženo, aby dále přesvědčovali rodiče. Rodiče školou povinných dětí se směrnicemi seznamovali na schůzích SRPŠ. Na těchto schůzích zajišťovali účast dětí na náboženství faráři. Například ve škole v Králíkách farář Novosad ostře prohlašoval, že škola musí dodat přihlášky na náboženství, a při tom nemístně napadal ředitele školy, že nepostupuje dle směrnic, i když tomu tak nebylo. Po této schůzi si mnoho rodičů vyzvedlo přihlášky na náboženství, ale za dva až tři dny většina rodičů přihlášky vrátila nevyplněné. Na škole v Králíkách bylo přihlášeno 66 procent dětí na náboženství. V mnoha případech členové strany a funkcionáři lidové strany nepochopili usnesení a nevyvíjeli dostatečný nátlak na přerušení vyučování náboženství. Byro OV KSC uložilo komunistům v OV ČSM, aby zajistili organizování volného času žáků různými poučnými a zábavnými akcemi v neděli dopoledne, aby tak děti byly odváděny od návštěvy kostela. Třeba v Žamberku, Letohradě, Jablonném n. O., Králíkách a Rokytnici bylo zorganizováno promítání filmů pro děti na nedělní dopoledne. Tento plán se ale nezdařil pro nedostatek těchto filmů. Pionýrské organizaci se nepodařilo zajistit organizaci volného času pro děti a nepodchytila jejich zájem o pořádání poučných akcí. Byro na toto selhání reagovalo usnesením, že komunisté v OV ČSM mají zajistit organizaci volného času pro děti a podchytil jejich zájem o poučné a zábavné akce, a to hlavně v neděli dopoledne, aby tak ztrácely zájem o chození do kostela.⁹³

⁹² Srov. SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSC kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis z měsíce Srpna 1952, Zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu o náboženství na okrese Žamberk, s. 11.

⁹³ Tamtéž, Zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu o náboženství na okrese Žamberk, s. 12.

Takovéto aktivity komunistů probíhaly po celém kraji. Na usnesení KSČ ve Vrchlabí ze dne 16. 8. 1952 byly tyto aktivity vedené agitačním propagačním soudruhem a tajemníkem OS KSČ Loukotou. Ti dostali za úkol, aby vše v organizacích a výborech vysvětlovali tak, aby nedošlo k dojmu, že je strana proti církvím. Děti některých členů strany totiž stále chodily na výuky náboženství.

Situace ve výuce náboženství na školách národních a středních v kraji Hradec Králové:

Okres	Škola	Celkem dětí na škole	Přihlášeno na náboženství	Nechodí na náboženství
Broumov	národní	2967	2043	924
	střední	1514	845	669
Dobruška	národní	2627	2163	464
	střední	1672	1345	327
Dvůr Králové n. L.	národní	2807	1973	834
	střední	1493	714	779
Hořice	národní	1537	1101	436
	střední	1006	472	534
Hradec Králové	nár.	6718	4902	1816
	střední	3871	2135	1736
Jaroměř	nár.	2149	1710	439
	střední	1095	715	380
Jičín	nár.	3108	2460	648
	střední	1826	959	867
Náchod	nár.	3840	3499	341
	střední	2376	1724	652
Nová Paka	nár.	1784	1629	155
	střední	1006	798	208
Nový Bydžov	nár.	3164	2701	463
	střední	1857	1204	653
Rychnov n. K.	nár.	3972	3112	860
	střední	2390	1682	708
Trutnov	nár.	5366	3112	1385
	střední	2602	1682	1025

Vrchlabí	nár.	2750	1708	1042
	střední	1344	568	776
Žamberk	nár.	3177	2524	653
	střední	1745	1276	469
součet	nár.	71763	51520	20243
	střední			

94

O přemlouvání členů strany o vystoupení z církví si komunisté také vedli záznamy a posílali tyto zprávy na sekretariát KSČ. POV projednalo usnesení dne 8. 6. 1952 a bylo učiněno následující opatření. Byl vypracován seznam nejvyspělejších funkcionářů a aktivistů v okrese. Tito vybraní byli instruováni vedoucím tajemníkem o významu a důležitosti usnesení UV KSČ. Každému soudruhu byla přidělena jedna organizace, ve které měl navštívit výborovou schůzi a na ní projednat usnesení o výuce náboženství na školách I a II stupně. Při kontrole se zjistilo, že soudruzi tento úkol vykonávají velice dobře. Navštěvují rodiny s dětmi a informují je o usnesení strany. Například soudruh Vítězslav Janků působil v obci Petrovice, kde navštívil výborovou schůzi a projednal požadovanou otázku. Z toho vyšlo toto usnesení: soudruh Pazourek a soudruh Luxa navštíví rodinu soudruha Fišera, který má dvě děti, Kláštereckého, který má 1 dítě, Brabce, který má 1 dítě a přesvědčí je, aby děti neposílali na hodiny náboženství, toto provedou nejdéle do 6. 8. 1952. Soudruh Pazourek po tomto přesvědčování slíbil, že svoje dítě na náboženství již posílat nebude.

Dále soudruh Kalousek navštívil výbor v Bartošovicích, kde bylo 8 soudružských rodin, které mají děti na náboženství. Při návštěvě těchto rodin mají členové výboru jednat tak, aby nedošlo k hádce. Jednatel strany soudruh Merta a soudružka Kubová slíbili, že nebudou děti do náboženství posílat. Jiní argumentovali tím, že jim výuka náboženství nemůže škodit, protože je dobré, když se děti něčeho bojí a odvolávali se na své manželky, že jim to nedovolí. Podle informace referátu ONV pro církevní otázky bylo přesvědčování úspěšné, neboť bylo podáno hodně odhlášek z církve. Ve většině případů se jednalo o členy strany, kteří si ujasnili, jak velký je rozpor mezi členstvím v KSČ a katolickým učením.⁹⁵

⁹⁴ Srov. SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, Situace ve výuce náboženství na školách nár. a středních v kraji Hradec Králové, s. 13.

⁹⁵ Tamtéž, dopis ze dne, 20. 8. 1952, Zpráva o plnění usnesení o vyučování náboženství a návštěvě dětí a rodin komunistů, s. 15.

Další usnesení politického sekretariátu OV KSČ bylo projednáváno 15. 7. 1952. V tomto usnesení bylo dohodnuto, jak bude zajištěno v okrese i v základních organizacích. Toto usnesení bylo předáno a vysvětleno na aktivu učitelů a ředitelů škol dne 18. 7. 1952 a přítomným byla zdůrazněna jejich povinnost jako členů strany. OV KSČ vybralo 70 nejlepších funkcionářů. Ti měli fungovat jako instruktoři OV na zajištění projednání v základních organizacích. Byli svoláni na instruktáž dne 23. 7. 1952, kde jim byl vysvětlován a zdůvodňován politický význam usnesení a jeho organizační zajištění v základních organizacích. Každému instruktorovi byla přidělena jedna obec, kde měl v jejich výboru vysvětlovat a zdůvodňovat usnesení politického sekretariátu a vybrat ze členů dvojice, které měly navštěvovat rodiny členů strany a přemlouvat a vysvětlovat jim, proč nemají posílat své děti na výuku náboženství. V obvodech městských výborů, byl tento úkol plněn tak, že předsednictvo OV pověřilo jednotlivé členy POV a aparátu OV projednáním a zdůvodněním otázky vyučování náboženství v městských výborech, které pak sami vyhledáním schopných funkcionářů, jako instruktorů MV provedl předseda MV anebo pověřený člen MV. Podle zpráv instruktorů byla tato otázka projednána dobře a správně ve výborech organizací, a to jak instruktory MV, tak i instruktory OV.⁹⁶ Usnesení bylo vesměs správně pochopeno a provedeno funkcionáři výboru organizace a to hlavně v závodních výrobních organizacích. Ve vesnických výborech organizací se vyskytovali jednotliví členové výboru, kteří nebyli hned o správnosti tohoto usnesení přesvědčení a argumentovali i tím, že je potřeba, aby děti v Boha věřily, aby měly aspoň z něčeho strach. Přihlášky na náboženství byly dodány ředitelům škol k 1. 9. 1952. Podle mínění sekretariátu je špatně, že stačí, když přihlášku podepíše jen jeden z rodičů. Stačí tedy, že přihlášku podepíše jen matka bez vědomí otce, který je přesvědčen o špatném vlivu výuky náboženství na dítě.⁹⁷

Po projednání POV KSČ bylo toto usnesení projednáno na mimořádném aktivu vybraných referentů OV KSČ, kteří byli pověřeni navštívit schůze v základních organizacích, aby tam vysvětlili otázku vyučování náboženství na školách. Měli tak vybrat další nábožensky neovlivněné soudruhy, kteří by spolu s dalšími navštívili všechny rodiny komunistů mající děti, které chodí do školy. Otázka vyučování náboženství byla také projednávána na instruktážích referentů OV KSČ. Tato otázka nebyla dosud projednána s řediteli a učiteli škol komunisty, kteří v době prázdnin byli mimo domov. Mezi všemi instruktory a referenty OV KSČ a v

⁹⁶ Tamtéž, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 17.

⁹⁷ Tamtéž, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 18.

převážné většině i s funkcionáři a členy organizací se straníci setkali s plným pochopením. V některých organizacích na venkově a ojedinele ve městech nebylo možné použít některé soudruhy k této akci. Také některé rodiny na vesnických organizacích nebylo možné navštívit, protože byli příliš nábožensky horliví. Byly i takové případy, kdy funkcionářka Skořepová v Libáni odpověděla: " *Můj je kostelíček a dejte mi pokoj s vašimi schůzemi.*" Na OS KSČ se také dostavil poručík posádky a žádal 80 odhlášek od církve. Straníci tak měli důkaz, že je otázka náboženství pro ně příznivě řešena.⁹⁸

Zde je zápis o provádění akce v okrese Hořice. "*Otázka náboženství byla projednána na OV KSČ 12. 7. 1952. na instruktáži referentů, kde byli přítomni i předsedové ZO a členové aparátu OV. K tomuto dni měli přehled z 20 vesnických organizací. Usnesení o přesvědčování přijalo 13 organizací. Ale v obci Chloumek již soudruzi své děti na náboženství neposílají z vlastní iniciativy, což je jim samozřejmostí, a působí tak i na okolní obce. Je to sice malá, ale v tomto ohledu pokroková obec. Ne všude však přijímali toto usnesení takto snadno.*

V městském výboru v Miletíně a organizacích Vřesník a Chroustov, kde byl soudruh Janeček, soudruzi s usnesením nesouhlasí a svůj nesouhlas zdůvodňovali tím, že je třeba jít mezi členy strany opatrně, aby reakce nevyužila takovéto řešení otázky jako protináboženský boj. Takový názor měli i soudruzi v Lukavci a Bříšťanech a nepřijali žádné usnesení. V organizaci Hněvčeves usnesení přijali velice opatrně a nechtěli se konkrétním řešením zabývat.

*V jižní části okresu, kde nebyl náboženský vliv a vliv církve tak silný, bylo toto usnesení přijato příznivě. Naopak tomu bylo v severní, neboli horské, části okresu, jak straníci tuto část okresu nazývali. Zde usnesení působilo nepříznivě a nesympaticky. Zde byla víra ještě hodně silně zakořeněna a samotné město Hořice trpělo různými sektami, kde se vyskytovali úplní fanatici. Nejvíce škody však páchaly spolky spiritistů, na které byla upozorněna státní bezpečnost."*⁹⁹

V novopackém okrese akce probíhala podobně. V zprávě o náboženské akci se píše, že pro tuto akci byli vybráni ti nejlepší instruktoři OV a posláni na výborové schůze do všech organizací. Instruktáž těchto vybraných instruktorů byla provedena soudruhem Syrovátkem. Instruktorům bylo uloženo, aby otázka náboženství byla ve výborových schůzích projednána v červenci. Otázka sice byla podle zpráv projednána, ale zatím se výsledky neukazovaly a nedocházelo k nějakým změnám v otázce likvidace náboženství. Instruktoři sice pochopili

⁹⁸ Tamtéž, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 19.

⁹⁹ Tamtéž, dopis ze dne 19. 8. 1952. Otázka vyučování náboženství s.20.

význam celé akce, ale nezajistili projednání v organizacích a jeho důsledné plnění. V organizacích v Roškopově, Tofě, L. Bělohrad se soudruzi zabývali otázkou vystoupení členů strany z církve. V Nové Pace a Bukovině u Čisté se rozhodli, že budou přesvědčovat členy strany ve své organizaci, aby své děti neposílali na náboženství. Celá akce podle straníků tehdy nepřinesla očekávaný výsledek i přes správné pochopení soudruhů, ale soudruzi málo agitovali v řadách ostatních členů a i bezpartijních.¹⁰⁰

Do okresu Náchod, který byl převážně lidovecký, komunisté poslali vybrané a kádrově spolehlivé soudruhy, kteří měli ostatním náležitě a politicky vysvětlit otázku náboženství, ale tak, aby nevznikla domněnka, že jde o nějakou protilidoveckou akci. Členové LM byli řádně informováni o věci náboženství a mužstvo poučeno předsednictvem OV KSČ, jak mají být vedeny děti - v duchu marxistického učení. Na schůzích výboru padly názory, že by členové strany měli vystupovat z církvi, protože svým členstvím v církvi posilují demagogii z hlediska marxistického nazírání na svět. Dalšími názory bylo důrazně přesvědčovat další členy strany a zvláště soudružky, kterým stále není jasné, že ať jsou v jakékoli církvi, uvádí tím své děti do myšlenkových rozporů. Komunisté věřili, že touto cestou se jim podaří snížit počet dětí navštěvující náboženství. Musíme stále sledovat tuto otázku a připomínat všem, že náboženství nemá nic společného s marxismem a nic nepřispěje k našemu budování socialismu.¹⁰¹

Zpráva o zajištění usnesení ÚV KSČ jak přesvědčit komunisty, aby děti neposílali na náboženství. Usnesení bylo projednáno v předsednictvu Okresního výboru KSČ a v klubu komunistů Jednotného národního výboru a na vybraném aktivu instruktorů, kteří toto projednání předají na vesnicích. Bylo to projednáno jako důvěrné a soudruzi nedostali nic do ruky. Při kontrole bylo zjištěno, že tato otázka z větší části nebyla na vesnicích projednána. Proto byla opět učiněna opatření na 14 střediscích v pondělí dne 25. 8. 1952, kam byli svoláni předsedové organizací.¹⁰²

Zpráva o výuce náboženství v Novém Bydžově, tento dokument je označen dokonce jako tajný. *"Po projednání POV byl 15. 7. 1952 svolán aktiv vybraných soudruhů, kterým bylo přiděleno po 3 organizacích, kde tento úkol měli splnit. Na tento aktiv bylo pozváno 31 soudruhů, kteří se ale v takovém počtu nedostavili. Byli pověřeni svoláním mimořádných*

¹⁰⁰ Tamtéž, dopis ze dne 19. 8. 1952. Zpráva o náboženské akci, s.21.

¹⁰¹ Tamtéž, dopis ze dne 20. 8. 1952. Otázka vyučování náboženství s. 23.

¹⁰² Tamtéž, dopis ze dne, 20. 8. 1952. Výstup dětí komunistů z církve, s. 24.

*výborových schůzí, kde měli zajistit provedení této akce. Schůze byly dobře připraveny a organizovány. I účast na těchto schůzích byla uspokojivá. Všichni funkcionáři souhlasili s tímto opatřením a usnesení UV přijali s vděčností. Pouze v organizaci v Krakovanech nebyla tato otázka výuky náboženství soudruhy správně pochopena a poukazovali na to, že je náboženství pro děti nutností a aspoň se naučí zdravit. Ostatní organizace usnesení přijaly a pověřily další soudruhy ve výboru návštěvou rodin členů strany, jejichž děti chodí do školy. I když byla účast a i průběh akce uspokojivý, nebyl tento úkol podle POV do 30. 7. 1952 splněn. A to z důvodu, že někteří soudruzi jej důsledně nezajistili. Ve městech Nový Bydžov a Chlumec n. C. byl úkol v celku dobře proveden a tato otázka byla ve všech organizacích projednána."*¹⁰³

Politický sekretariát dne 6. 7. 1952 projednal usnesení v církevní otázce a zároveň schválil jeho rozpracování. Vedoucí tajemník Havlíček dostal úkol provést instruktáž pro instruktory pro základní organizace podle usnesení. Tajemník tento úkol splnil dne 31. 7. 1952. Instruktorům zdůraznil, aby oni sami se s otázkou náboženství vypořádali, mají-li vést další členy základních organizací. Měli být vybráni nejlepší a nejvyspělejší soudruzi, kteří budou navštěvovat a přesvědčovat rodiny, aby své děti neposílaly na hodiny náboženství. Při kontrole ve věci přemlouvání církevní tajemník říká, že za 5 týdnů od instruktáže dostal pouze tři odhlášky a jinak žádné další. Dokument uvádí, že tato chyba vznikla tak, že na delegačky, což byly lístky na odhlášení z výuky náboženství, nenapsali, že je mají odevzdat tajemníkovi. A tak straníci neměli přehled o vrácených delegačkách a zda byla tato otázka projednána či nikoliv. Na základě této chyby byl narychlo svolán seminář pro soudruhy ze základních organizací na sobotu 30. 8. 1952, kde bude tento problém řešen. Také na 25. 8. 1952. byl svolán OV KSČ aktiv pro komunisty učitele a ředitele, kde bude důrazně toto usnesení projednáno, a učitelé budou instruováni jak postupovat s přihláškami do náboženství. V závěru zprávy je omluva za zpoždění termínů. Zpoždění vzniklo tak, že při vypracování usnesení byl přítomen soudruh Řízek, školní inspektor a církevní tajemník, kteří přijeli z porady v kraji, kde jim bylo doporučeno, aby s touto akcí tolik nespěchali, aby faráři nemohli uspořádat protiakci obcházením věřících, a tím narušovat hladký a úspěšný průběh akce.¹⁰⁴

Zprávy o průběhu usnesení chodily na Krajský sekretariát do Hradce Králové ze všech okresů, tento je z Jaroměře. Aktiv učitelů komunistů 25. 8. 1952. navštívilo asi 90 %, ale

¹⁰³ Tamtéž, dopis ze dne 21.8.1952. Zpráva o opatřeních v otázce výuky náboženství s. 25.

¹⁰⁴ Tamtéž, dopis ze dne 22. 8. 1952. Zhodnocení dosavadního průběhu plnění usnesení politického sekretariátu UV v otázce náboženství náboženství s.26.

výsledky akce jsou asi 30 %. Na Jaroměřském okrese do národní a střední školy chodí 3486 dětí. Z toho 814 dětí se na náboženství nepřihlásilo a 72 dětí je bez vyznání. K žádné rodině v přemlouvání o vystoupení z náboženství nebylo přistupováno pod nátlakem, aby nedošlo k žádnému viditelnému narušování. Je zajímavé, že ve městech je počet odhlášených dětí vyšší než na vesnicích, kde je stále vysoká návštěvnost hodin náboženství. A další velký pokles návštěv výuky náboženství je ve 3. a 4. ročníku středních škol.¹⁰⁵

Na celookresním aktivu učitelů a ředitelů byli tito seznámeni s výnosem MŠVU. Všem bylo připomínáno, že rodiče dětí musí být vedeni uvědoměle v novém způsobu přihlašování dětí do náboženství a to zpravidla přes třídní učitele. Přihlášky do náboženství bude mít u sebe výhradně ředitel školy. Šetřením se zjistilo, že akce, až na nepatrné výjimky, proběhla podle instruktaže. Pohovory ředitelů škol s rodiči příslušníky KSČ byly úspěšné. Ve většině případů se podařilo rodiče přesvědčit, aby své děti z náboženství odhlásili. Pouze v Machově ředitel školy Josef Machula opsal výnos MŠVU a vyvěsil ho na dveře školy. Tím však dosáhl opačného výsledku, než bylo straníky požadováno. Před nástupem nového ředitele 1. 9. 1952 se tak do náboženství přihlásilo 12 dětí. A na národní škole v Bezděkově, která byla známá jako silná katolická obec, byl tento výnos hlásán rozhlasem ředitelkou Pohlovou. To mělo za následek, že se děti do náboženství přihlašovaly hromadně a dokonce i děti, které byly bez vyznání.

Takovíto učitelé, kteří odporovali výnosu MŠVU byli na seznamu ONV, který jim pak doporučoval rozvázání pracovního poměru. Také ředitelé a učitelé, kteří zakolísali a své děti neodhlásili, byli zváni k pohovorům. Aby k těmto pohovorům nemuseli, raději své děti hned odhlásili. A hodiny náboženství byly zásadně na všech školách záměrně zařazovány jako poslední hodiny před koncem vyučování.¹⁰⁶

Další zpráva uvádí a hodnotí výsledky přemlouvání komunistů, aby lidé odhlašovali své děti z náboženství. Po pohovoru s učiteli byli dva lidé přesvědčeni, že odhlásí své děti z náboženství. V jednom případě u F. Straky z Teplíc nad Metují bude výsledek záporný, neboť manželka jmenovaného trpí epilepsií, takže nelze zahájit přesvědčovací akci, poněvadž by její zdravotní stav byl ohrožen. U s. Bárty bylo docíleno opačného výsledku v tom smyslu, že jmenovaný trvá na uvolnění ze školských služeb. Toto rozhodnutí špatně odůvodňuje tím, že své děti pro přílišný odpor ze strany manželky ohlásit nemůže ani v budoucnu, takže by se dostal do rozporu se svým zaměstnavatelem, který by s ním pracovní poměr rozvázal. U s. Machuly

¹⁰⁵ Tamtéž, dopis ze dne 20. 9. 1952. Zpráva o plnění usnesení o náboženské Otázky, s. 27.

¹⁰⁶ Tamtéž, dopis r. 1952. (nedatováno), Jak byli rodiče seznámeni s výnosem MŠVU s. 28.

nedocílí se příznivého výsledku, poněvadž manželka uvedeného učitele má klášterní vychování a rozhodně nepřipustí odhlášení dětí z náboženské nauky.

Zpráva o zjištěných případech soukromého nebo tajného vyučování a opatření proti tomu: *"Soukromé nebo tajné vyučování se nevyskytlo, ale jeptišky v Meziměstí volají k sobě děti do bytů, kde na děti zhoubně působí i rozdáváním náboženských obrázků. Podobnou praxi provádějí i jeptišky v Broumově. O věci bylo spraveno církevní oddělení ONV, které provede vhodný zákrok.*

Seznam duchovních, kteří organizovali odpor proti směrnicím:

Němčík - duchovní Machov, trestaný za protistátní činnost - doporučuje dětem bez vyznání, aby navštěvovaly náboženství. Pracuje velmi opatrně a nelze jej při činu přistihnout.

Zlotý - římsko-katolický duchovní Ruprechtice, již rozdával a rozdává dětem upomínkové předměty (bonbóny, plnicí pero, aktovky apod.), aby děti získal k návštěvě kostela a náboženských hodin.

Herzán - římsko-katolický duchovní Teplice nad Metují, pracuje velmi rafinovaně, avšak nelze jej při činu přistihnout.

U všech výše jmenovaných nelze bezpečně potvrdit, že organizují odpor - avšak jejich postoj, chování a drobné delikty dosvědčují, že tajně pracují.

V Martínkovicích a Ruprechticích byly na národních školách zjištěny děti, které nepřihlášené chodí na náboženství. Po zásahu ředitelů již nechodí." ¹⁰⁷

Zpráva o hodnocení průběhu přihlašování žáků do náboženství ve školním roce 1952-1953 v Hořicích: *"Poznatky a zkušenosti vyzněly tak, že první protiakce byla důraznější a útočnější a byla dobře připravena. Za druhé, že na národních školách rozhodují rodiče ve prospěch náboženství a na středních školách se jeví samostatnější rozhodování žáků. Za třetí, úkoly z toho vyplývající pro stranu nebyly řádně v základní organizaci provedeny. Za čtvrté, že dobrý poměr mezi katechetou a učitelem nepřispěl ke zdaru. Učitel z kolegiality s katechetou se na žáky ani na rodiče nezaměřil.*

Zkušenost nás poučila, že by bylo dobře tuto akci provádět na konci školního roku a ne o prázdninách, kdy vliv školy značně pohasl. Přesvědčování žáků by bylo působivější a nevzrušilo by tak veřejnost. Akce byla důkladněji projednávána ve městech než na vesnicích. V Hořicích byly lepší výsledky a ředitelé škol byli pokrokovější. Náboženská otázka se takto stala středem pozornosti široké veřejnosti. V severní části okresu se akce tolik nezdařila. V

¹⁰⁷ Tamtéž, dopis r. 1952. (nedatováno), Jak byli rodiče seznámeni s výnosem MŠVU s. 29.

Miletíně z celkového počtu 143 žáků se přihlásilo 101 žáků na římskokatolické náboženství, 8 na československé, 4 na českobratrské. Na střední škole z celkového počtu 147 žáků se přihlásilo 119 na římskokatolická náboženství, 11 na československé. V obci Vřesník na národní škole z celkového počtu 24 žáků se přihlásili všichni, v Sobčicích z 23 žáků se přihlásilo 22 na římskokatolické vyučování.

Ředitel národní školy Daliborky uvádí zkušenosti, kterých je nutno si všimnout. Dle jeho úsudku byla akce z naší strany špatně připravena, ale dobře promyšlena, protože rodiče přicházeli již s tím předsevzetím nenechat se přesvědčit. Příchod rodičů byl většinou hromadný, takže se nedalo jednotlivě působit. Z rodičů přicházely většinou matky, které byly určitě již zpracovány na kázáních a v osobním styku. Jedna matka tvrdila, že den před tím slyšela tak krásné kázání, které jí posílilo. Otcové zůstávali stranou. U většiny rodičů není žádné hluboké náboženské přesvědčení, spíše tradiční setrvání. Jedna z matek poukazovala na Boženu Němcovou, která je samým soudruhem Nejedlým posuzována jako spisovatelka sociální a jejíž Babička vychovávala vnuky nábožensky. Jiná tvrdila, že Bible je základem studia literatury. I někteří členové strany přihlásili děti na náboženství, aby se vyhnuli příbuzenským rozporům."¹⁰⁸

¹⁰⁸ Tamtéž, dopis ze dne 22. 10. 1952, Zpráva o hodnocení průběhu přihlašování žáků do náboženství ve školním roce 195-1953 v okrese Hořice, s. 30.

Tabulka nepřihlášených dětí na náboženství podle okresů za školní rok 1952-1953:

Okres	Počet žáků v procentech
Hradec Králové	67
Dvůr Králové n. L.	65,55
Vrchlabí	62,7
Jaroměř	55,7
Jičín	54
Broumov	50,06
Nový Bydžov	49,23
Hořice	43,86
Žamberk	39,29
Nová Paka	32,30
Dobruška	31,6
Náchod	27

Celá akce byla sledována na většině okresů čtvrtými referáty ONV za spolupráce církevních tajemníků a lidosprávy.¹⁰⁹

Komunisté se snažili vyučování náboženství co nejvíce omezit a ztížit jak dětem, tak jejich rodičům. Hodiny výuky náboženství v rozvrhu hodin ve škole záměrně přesouvali na co nejméně vhodné termíny. Na okrese Hořice se výuka náboženství vyučovala v pondělí a ve čtvrtek v odpoledních hodinách, v úterý a v pátek bylo možné hodiny náboženství do rozvrhu zařadit, ale opět až na odpoledne po skončení normálních hodin. A ve středu a v sobotu odpoledne se náboženství zásadně nevyučovalo. Postoje rodičů k této akci byly v okrese různé. V obcích Třebnouševě, Konecchlumí a Milovice rodiče o vyzvednutí přihlášek neměli moc veliký zájem. Podle ředitele školy v Třebouševě byl o celou akci absolutní nezájem a pro přihlášky si z rodičů nikdo nepřišel. Ale v Miletíně byl postoj rodičů naprosto opačný. Zde matky dětí, i když byli učitelky přes přesvědčování ředitele, aby děti na náboženství nepřihlašovali, své děti stejně přihlašovaly. Na schůzi SRPŠ se 115 rodičů domluvilo, že na ministerstvo školství odešlou žádost o povolení vyučování náboženství v 1.

¹⁰⁹ Tamtéž, dopis ze dne 22. 9. 1952, Počet dětí nepřihlášených na náboženství podle okresu, s. 33.

a 8. postupném ročníku. Z nějakého důvodu ale tato žádost, jak uvádí zpráva IV referátu ONV, odeslána nebyla.

Velice často docházelo k diskuzím na toto téma. Na jedenáctileté střední škole v Jaroměři, kde Mudr. Vorlíček, který byl členem KSČ a primářem v nemocnici, prohlašoval, že i Pavlovo učení je idealistické. Podle něho je dokázáno, že člověk má duši a sídlí v hlavě člověka.

Podle vyhodnocení této akce straníky, učitelé většinou jednali podle směrnic. Učitelé byli správně instruováni, aby se mohli plnohodnotně účastnit přesvědčovací akce, ve které dosahovali dobrých výsledků. Dobré výsledky měli ředitel osmiletky Antonín Kaše v Jaroměři a učitelka Zemanová také v Jaroměři na zvláštní škole. Na okresech Rychnov nad Kněžnou a Žamberk takové úspěchy komunisté neměli. Zde totiž bylo mnoho učitelů členy římskokatolické církve a soudruhy zde tedy čekalo mnoho těžké práce.¹¹⁰

Je samozřejmostí, že faráři bojovali proti této akci, tím, že obcházeli věřící a připomínali jim, aby nezapomněli své děti přihlásit v čas na výuky náboženství. Našli se i jednotlivci z veřejnosti, kteří v tomto kněžím pomáhali. Ve Dvoře Králové učitelka náboženství Jiřina Martínková, agitovala na školách, ve třídách i mezi rodiči, i když byla o směrnicích poučena ředitelem.¹¹¹

¹¹⁰ Tamtéž, nedatumováno, Usnesení rady ONV, s. 34.

¹¹¹ Tamtéž, nedatumováno, Usnesení rady ONV, s. 35.

Hlášení církevního oddělení v Hradci Králové o výstupech z církví ze dne 22. 9. 1952. od 1. 7. 1952-31. 8. 1952:

Okres	Počet osob
Broumov	Bez hlášení
Dobruška	28
Dvůr Králové n. L.	64
Hořice	Bez hlášení
Hradec Králové	308
Jaroměř	45
Jičín	16
Náchod	Bez hlášení
Nový Bydžov	65
Nová Paka	42
Rychnov n. K.	12
Trutnov	49
Vrchlabí	61
Žamberk	41
Celkem	731

Protože církevní tajemníci provádějí statistiku přestupů jednou za čtvrt roku, nemáme po ruce hlášení ze všech okresů. Čtvrtletní zpráva bude podána do 3. října 1952. Za II čtvrtletí r. 1952 vystoupilo z církví 167 osob. Naproti tomu za 60 dní třetího čtvrtletí vystoupilo ve 12 okresech 731 osob. Při sčítání v roce 1950 se přihlásilo do náboženství 380 000 katolíků, 112 000 do církve československé, 28 000 církve československé evangelické, 2 000 pravoslavné a 3 500 do různých církví a společností. Z celkového počtu obyvatelstva bylo bez vyznání 36 000 osob.¹¹²

Ne všude byli soudruzi s průběhem akce spokojeni. Když se jim podařilo snížit počet dětí navštěvujících náboženství cca na 30 %, nebyl to pro ně vyhovující výsledek.

¹¹² Tamtéž, dopis ze dne 22. 9. 1952, Hlášení o přestupech v církvi, s. 37.

V Novém Bydžově bylo ve školním roce 1952-1953 zapsáno 3191 žáků a z tohoto počtu 442 žáků přihlášeno na náboženství a to včetně žáků, kteří jsou bez vyznání. Což činí 13,85 %.

A na středních školách bylo přihlášeno celkem 1854 žáků a z toho 547 bylo přihlášeno na náboženství, což je 29,5 %. Dokonce na 14 školách v tomto okrese byly na náboženství přihlášeny všechny děti. Podle straníků za to mohl malý zájem ředitelů škol o tuto akci a jejich slabá vůle přesvědčovat rodiče. Soudruh Novák v Kosičkách měl již 2. září od rodičů podepsány všechny přihlášky do náboženství. A hájil se tím, že měl rodiče svolané na schůzi, ale oni své děti přihlásili již před tím, takže s nimi o tom nestačil mluvit. Další soudruzi např. Radoň v Kosičkách a Vondráková v Novém Bydžově sami své děti do náboženství přihlásili, takže jejich přesvědčování u rodičů bylo zbytečné. Největší procento nepřihlášených dětí bylo ve školách střední škola Skřivany 61,17 %, chlapecká škola Nový Bydžov 48,52 %, dívčí škola Nový Bydžov 44,47 %, národní škola Smidary 36,26 %, Rasochy 30,40 %.¹¹³

¹¹³ Tamtéž, dopis ze dne 22. 9. 1952, Výpověď z náboženství, s. 38.

Výkaz o žácích přihlášených k vyučování náboženství v okrese Nový Bydžov ke dni 30. 9. 1952. Tento dokument je označený jako Tajný.

Školy národní

Církev	Počet žáků
Celkový počet žactva	3164
Přihlášených k vyučování náboženství	2701
Římsko-katolické vyznání	2228
Přihlášeno k výuce náboženství	1981
Vyznání československé	774
Přihlášeno k výuce náboženství	624
Vyznání pravoslavné	-
Vyznání českobratrské evangelické	118
Přihlášeno k výuce náboženství	96
Bez vyznání	44
Z výuky náboženství odpadlo	13,42 %

Školy střední

Církev	Počet žáků
Celkový počet žactva	1857
Přihlášeno k výuce náboženství	1204
Římsko-katolické vyznání	1266
Přihlášeno k výuce náboženství	897
Vyznání československé	490
Vyznání pravoslavné	1
Přihlášeno k výuce náboženství	-
Vyznání českobratrské evangelické	52
Přihlášeno k výuce náboženství	39
Vyznání adventista	1
Přihlášeno k výuce náboženství	-
Bez vyznání	47
Z výuky náboženství odpadlo	33,48%

Zpráva o průběhu akce náboženství UV KSČ z 1. 10. 1952 byla označena jako Přísně tajná. Uvádí se v ní, že předsednictvo KV KSČ projednalo směrnice politického sekretariátu ÚV KSČ a učinilo usnesení. Toto usnesení spolu se směrnicemi politického sekretariátu ÚV

projednala v červenci všechna předsednictva OV KSČ a učinila usnesení podobně jako předsednictvo KV KSČ.

V některých okresech nedodrželi soudruzi usnesení, že mají být k této akci zvláště vybráni politicky nejvyspělejší aktivisté, kteří projednají usnesení ve výborových schůzích základních organizací.

Naproti tomu většina okresů správně pochopila usnesení a vybrala k zajištění této akce nejschopnější z aktivistů. Na příklad v Rychnově svolali 70 soudruhů, z nichž se dostavilo 61, a každému přidělili 1 organizaci na vesnici. V závodech a ve městech zajišťovali akci instruktoři městských výborů. Instruktaž těchto soudruhů provedli předsedové městských výborů. V Novém Bydžově dostali soudruzi každý po 3 organizacích. Byli pověřeni svoláním mimořádných výborových schůzí, na nichž akci projednali. Podle zpráv z okresů můžeme říci, že instruktoři ve většině organizací toto usnesení dobře projednali a zajistil jeho provedení. Například v okrese Žamberk akce dobře proběhla v organizacích Petrovice, Bartošovice, Slatina a jiných. V Petrovicích určil výbor organizace konkrétně jednotlivým členům výboru, ke kterým soudružským rodinám půjdou přesvědčovat a termín do kdy to provedou. Naproti tomu máme zprávu z Hořic, že v místních organizacích Vřesník, Lukavec, Chroustov, Bříšťany a v městském výboru Miletíně soudruzi s tímto opatřením nesouhlasili, nechtěli se tím zabývat a nepřijali žádné konkrétní usnesení. Také na dobrušském okrese v některých vesnických organizacích odmítly tuto otázku projednávat. Ani učitelé ani ředitelé škol nevěnovali akci přesvědčování valnou pozornost.

Podle usnesení předsednictva KV KSČ svolaly všechny okresy aktivity učitelů - komunistů. Nedostatkem aktivy byl malá účast, protože se konaly v době prázdnin, kdy většina učitelů byla mimo domov.

Někteří ředitelé škol přesvědčovali rodiče komunisty, ještě když si přišli pro přihlášky. Například soudruh Balous, ředitel střední školy v Žamberku, přesvědčil 3 soudruhy, takže si přihlášky nevzali vůbec a další je pak poslali nevyplněné.

Naproti tomu jsou případy, například na dobrušsku, že učitelé sami rozesli přihlášky a přinesli je zpět podepsané. Také na novobydžovsku soudruh Novák měl již 2. září všechny přihlášky podepsané.¹¹⁴

Zprávy o přesvědčovací akci a výsledky usnesení komunisté zasílali nejen na okresní výbory, ale i na Ústřední výbor KSČ do Prahy. A tyto dokumenty nesly označení Přísně tajné.

¹¹⁴ Tamtéž, dopis ze dne 30. 9. 1952, Výkaz o žácích přihlášených k vyučování náboženství ke dni 30. 9. 1952, s. 38.

V některých okresech soudruzi nedodrželi usnesení, že mají k přesvědčovací akci vybírat pouze politicky nejvyspělejší funkcionáře. Ti měli projednat usnesení ve výborových schůzích základních organizací. V okrese Dvůr Králové byla provedena instruktáž celého sboru vybraných funkcionářů a v průběhu akce ještě stihly svolat seminář předsedů a organizací. I v Hořickém okrese projednávali tuto otázku na semináři referentů, kam byli přizváni i předsedové základních organizací. Oproti tomu usnesení správně pochopili ve většině okresů a vybrali do této akce ty nejschopnější aktivisty. V továrnách a ve městech byla agitace zajišťována instruktory z městských výborů. A v Novém Bydžově, dostal každý aktivista na starosti 3 základní organizace. Podle zpráv tito vybraní aktivisté toto usnesení projednali správně a zajistily jeho provedení. Akce úspěšně proběhla v okrese Žamberk, v organizacích Petrovice, Bartošovice, Slatina a v dalších. V Petrovicích dokonce výbor určil konkrétním členům, do kterých rodin mají jít a do kdy mají úkol splnit. Naproti tomu v Hořicích se takto kladně k úkolu nestavěli.

Někteří učitelé těžko mohli přesvědčovat rodiče, protože sami své děti na náboženství přihlásili, jako na příklad s. Radoň v Koticích, s. Vondráková v Novém Bydžově. V ZO KSČ na Vyšší průmyslové škole Antonína Zápotockého v Hradci Králové se otázkou náboženství zabývali na první výborové schůzi po prázdninách. Členové výboru si určili každý několik soudruhů spolupracovníků, kteří mají děti na národních anebo středních školách a projednali s nimi, aby tyto děti na náboženství neposílali. Vyučování náboženství bylo zařazeno tak, že nyní nosí některé děti zase odhlášky, takže procento nepřihlášených dětí na náboženství se zvyšuje. Ve školním roce 1951-1952 chodilo na náboženství v Hradeckém kraji pouze 4,8 %, v roce 1951-1952, již chodilo 12 % a v letošním 1952-1953 již 28,4 % dětí. V kraji bylo celkem 69 445 žáků a z nich nepřihlášených na náboženství 19 705 žáků.

Statistika podle okresů:

Okres	Počet všech dětí	Počet nepřihlášených dětí na náboženství	procenta
Broumov	4 321	1 655	39,2
Dobruška	4 304	791	18,4
Dvůr Králové	4 299	1 611	37,5
Hořice	2 557	1 065	41,6
Hradec Králové	8 132	2 431	29,9
Jaroměř	3 426	866	25,3
Jičín	4 917	1 571	32
Náchod	6 241	1 005	16,1
Nová Paka	2 733	518	19
Nový Bydžov	5 019	1 119	22,3
Rychnov	6 362	1591	25
Trutnov	7 925	2 509	31,7
Vrchlabí	4 096	1 813	44,3
Žamberk	5 113	1 160	22,7
celkem	69 445	19 705	28,4

Uvedená čísla dokazují, že stranické organizace nevěnovaly všude dostatečnou pozornost v této akci. Nedostatkem rovněž bylo, že krajský výbor nedostatečně kontroloval průběh akce a vyžádal si pouze jednou v průběhu zprávy od OV KSČ, jak jsou směrnice politického sekretariátu ÚV KSČ a předsednictva KV KSČ plněny.¹¹⁵

Zato faráři všech církví vyvinuli velkou aktivitu a snažili se předem zajistit souhlas rodičů. Například farář církve českobratrské evangelické v Hořicích, který je jinak velice pokrokový a dělá vše, co je na něm žádáno, obcházel příslušníky církve a zajistil si jejich podpisy. Farář československé církve v Novém Městě nad Metují měl dokonce připraveny vlastní přihlášky. Pozoruhodné jsou výsledky vystoupení z církví za poslední měsíce. Zatím co v minulém čtvrtletí duben, květen, červen, vystoupilo v celém kraji 167 osob za 60 dní. Od 1. července do 31. srpna ve třetím čtvrtletí vystoupilo v 11 okresech kraje 731 osob. Výsledky akce ukazují, jak je nutné zajistit dobrou úroveň stranického školení a tím neustále zvyšovat

¹¹⁵ Tamtéž, dopis ze dne 13. 10. 1952. Zpráva o průběhu akce do přihlašování na náboženství, s. 43.

ideologickou úroveň členů strany a prostřednictvím Společnosti pro šíření politických a vědeckých poznatků působit i na myšlení ostatních občanů našeho státu.

Předsednictvo OV KSČ nyní hodnotí celou akci, projednají ji znovu v těch organizacích, které směrnice politického sekretariátu nespĺnily a budou dál přesvědčovat rodiče komunisty, kteří děti dosud posílají na náboženství, aby je odhlásili. Projednají dále otázku zařazení hodin náboženství na dobu, kdy ostatní děti mají volno a zajistí na tuto dobu pokud možno promítání filmů, zájmové kroužky apod.¹¹⁶

V dopise z 11. 10. 1952 je uvedena odpověď na dotaz Havelky Jana, vedoucího tajemníka KV KSČ Hradec Králové, jak proběhla akce vystupování z církve.

Akce proběhla klidně v celém okrese Hradec Králové a nikde se neodrazila ve špatném politickém chápání. Lepší to bylo ovšem ve městech než na venkově. Po politické linii byla akce pomoci instruktorů Okresního výboru KSČ přenášena ústně a ještě ve čtvrtek dne 9. 10. 1952 byla akce všem instruktorům připomínána.

Ve městech se nejlépe projevilo vystoupení z církve v Kuklenách, kde ve střední škole zůstalo pouze 44 % u církve. Následuje Nový Hradec Králové s 54 %, z venkova jsou nejlepší Předměřice nad Labem s 43 %, Černilov 65 %. Nejhorší jsou Libčany, kde zůstalo u církve 98 %, Třebechovice 65 %. Na venkově se akce projevila nejhůře v Dohaličkách kde zůstává plných 100 % a Hřibsko rovněž 100 %, Lochenice 97 %, Probluz 99 %, Sobětuš 98 % atd. Z vesnic se na národních školách nejlépe projevila škola Věkoše 68 %, Malšovice 73 %, Praskačka 61 %, Nechanice 65 %. Z celkového počtu žáků na středních školách 3 886 dětí jest úbytek 1 864 dětí. V procentech ve středních školách zůstává na náboženství 55 %. V národních školách 72 %.

U občanů z došlých odhlášek za červen vystoupilo 56 občanů, červenec 118 občanů, srpen 192 občanů, září 202 občanů. Horší ovšem jest, že již v červnu byla státní tiskárna požádána o tiskopisy odhlášek z církve, ale do dnešního dne státní tiskárna neodpověděla. Zřejmě to není pro ně důležité. Celá akce pokračuje dále a nyní se především zaměříme na vesnice, kde úbytek jest nejmenší.¹¹⁷

¹¹⁶ Tamtéž, dopis ze dne 13. 10. 1952. Zpráva o průběhu akce do přihlašování na náboženství, s. 44., dopis ze dne 30. 9. 1952, Výkaz o žácích přihlášených k vyučování náboženství ke dni 30. 9. 1952., s.38.

¹¹⁷ Tamtéž, dopis ze dne 11. 10. 1952, odpověď na dotaz soudruha Havelky, s 45.

Vyučování náboženství ve školním roce 1952-1953 na okrese Dobruška ze dne 13. 10. 1952.

Členové aparátu při návštěvě organizací si udělali průzkum, jak toto usnesení bylo projednáno. Z průzkumu se zjistilo to, že o tomto usnesení bylo mluveno, ale organizace zvláště na vesnici nepřistupovaly k tomuto úkolu jako přesvědčení komunisté. Například v Dobrému, ve výborové schůzi se tato otázka projednala dost důkladně, ale předseda organizace Burket říká, já bych děti neposílal, ale manželka by dělala cirkus. Tak sám přesvědčovat ani nemohu. I v Pohoří instruktor Marvan se snažil výbor organizace přesvědčit, aby provedl přesvědčovací akci, ale výbor jako celek nechtěl na to přistoupit, takže jen někteří soudruzi z výboru přesvědčovali některé členy o tom, aby děti neposílali na náboženství. V celku tedy výbory organizací nepřistoupily dosti odpovědně k projednání tak významného a důležitého usnesení.

Po shrnutí vypadá to takto:

Z 3 459 dětí římsko-katolického vyznání přihlášeno na náboženství 2 924 dětí, úbytek je 535 dětí - 15,4 %

Ze 442 dětí československého náboženství přihlášeno 308 dětí, úbytek 134 dětí - 30,3 %

Z 325 dětí církve českobratrské evangelické přihlášeno 253 dětí, úbytek 72 dětí - 22,1 %

Z 23 dětí jednoty bratrské přihlášeno 23 dětí, úbytek 0

Z 50 dětí bez vyznání přihlášeno na náboženství 1.

Ze 4 249 dětí náboženského vyznání činí celkový úbytek 741 dětí - 17,4 %.

Úbytek dětí v % na jednotlivých školách:

Bačetín	13	Kounov	38,8
Bílý Újezd	28	Králova Lhota	12
Bohdašín	0	Mezilesí	0
Bohuslavice	26	Mokré	23
Bolehošť	3	Nahořany	5
Bystré	0	Nedvězí	9,5
Čánka	0	Nové Město stř.	5,5
Černčice	4	Nové Město nár.	13,8
České Meziříčí stř.	19,3	Krčín stř.	14,2
České Meziříčí nár.	19,3	Krčín nár.	8,3
Deštné v Orlických h. nár.	33,3	Nový Hrádek stř.	2,2
Deštné v Orlických h. stř.	25	Nový Hrádek nár.	9,6
Dobré stř.	10,1	Očelice	6,2
Dobruška stř.	28,6	Ohnišov	5,9
Dobruška nár.	31,4	Olešnice stř.	16,3
Dobřany	5,3	Olešnice nár.	8,3
Domašín	50	Opočno stř.	30,6
Hlinné	8,7	Opočno nár.	37,4
Houdkovice	6	Pohoří	26,3
Hroška	31,8	Přepychy	8,1
Klášter	14	Rovné	0

¹¹⁸

Hlášení o počtu přihlášených dětí na náboženství v roce 1950-1951 a 1951-1952, Krajský národní výbor v Hradci Králové ze dne 22. 11. 1952:

"Celkově je na školách I. a II. stupně na školní rok 1952-1953 přihlášeno 71 763 dětí. Na náboženství je přihlášeno 51 520 dětí tj. 71,79 %. Z toho na školách I. stupně ze 45 965 dětí zapsaných na náboženství chodí 35 506 dětí. Na školách II. stupně 25 798 dětí a na náboženství 16 014 dětí.

¹¹⁸ Tamtéž, dopis ze dne 13. 10. 1952, Vyučování náboženství ve školním roce 1952-1952 v okrese Dobruška, s. 46.

V roce 1950-1951 bylo zapsáno na školách obou stupňů 64 773 dětí a na náboženství přihlášeno 61 668 dětí tj. 95,2 %. V roce 1951-1952 bylo přihlášeno 67 865 dětí a na náboženství chodilo 61 075 tj. 89,9 %."¹¹⁹

V Nové Pace akce odhlašování dětí neproběhla právě podle představ politického sekretariátu. A to přesto, že byla OV KSČ dobře připravena, nebyla v organizacích dobře zajištěna. Výbor v Nové Pace argumentoval tím, že právě probíhala kampaň na zakládání nových JZD a provádění HTÚP což byla technická úprava půdy, rozorávání mezí v procesu kolektivizace venkova. Proto nemohli této akci věnovat náležitou pozornost.

"V okrese Nová Paka se ve školách I. a II. stupně do náboženství nepřihlásilo 663 dětí, což je 21,8 % a ze škol III. stupně 86 dětí, a bez vyznání je 79 dětí. Nejvíce odhlášených dětí bylo v obcích Nová Paka na škole I. stupně z 271 dětí 45, chlapecká škola rovněž v Nové Pace z 245 dětí 31, Pecka škola II. stupně ze 106 dětí 15, Lázně Bělohrad z 202 dětí 45, Stará Paka ze 179 dětí 29. Jinak tomu bylo v obcích Bukovina u Čisté, Čistá u Horek, Horní Nová Ves, Horka u Staré Paky, Horní Kalná, Hřídlec, Choteč, Lány, Levínská Olešnice, Stupná, Svatojánský Újezd, Štikov, Úbislavice, Vidonice, Vrchovina a Žďár. Zde všechny děti byly na náboženství přihlášené." S takovým výsledkem samozřejmě na předsednictvu KSČ nebyli spokojeni. POV KSČ doporučilo opětovné projednání celé akce ve výborech organizací, a to do konce měsíce října. Uložilo organizacím, aby celou akci zopakovaly a důsledněji vedly rodiče k odhlašování dětí z výuky náboženství.¹²⁰

V Jičíně tato akce také neprobíhala zrovna hladce. Základní organizace byly informovány o akci dle směrnic, ale dále se tomuto tématu nevěnovaly dost důrazně. Organizace neutvořily dvojice z vybraných funkcionářů, kteří by společně navštěvovali rodiny. Největší pochybení však bylo mezi učiteli, kteří se neřídili danými instrukcemi. Asi v 7 případech bylo zjištěno, že sami učitelé se zbytečně zmínili o přihláškách před rodiči. Přihlášky předávali rodičům domů k podpisu. Dobré výsledky měli v Libáni, kde ze 180 žáků bylo na náboženství přihlášeno pouze 110. V obci Velíš, kde si právě shodou okolností odpykával svůj trest místní farář za to, že odmítl pionýrské děti v pionýrských šátcích vyzpovídat, se nepřihlásilo do náboženství 15 dětí.

¹¹⁹ Tamtéž, dopis ze dne 22. 11. 1952, Hlášení o počtu dětí přihlášených na náboženství v roce 1950-1951 a 1951- 1952., s. 51-50.

¹²⁰ Tamtéž, dopis ze dne 16. 10. 1952, Zpráva ze schůze 15. 10. 1952., s. 48.

Stav přihlášených dětí na náboženství v okrese Jičín:

Škola	Celkový počet dětí	Počet dětí přihlášených na náboženství	Procenta
Národní	3 085	2 441	79
Střední	1 832	905	49
Celková neúčast dětí na náboženství			32

S takovým výsledkem nemohli být na krajském sekretariátu spokojeni, a tak výbor v Jičíně dostal za úkol, aby dále takticky v akci pokračoval. V první řadě v masách řad členů a i v řadách občanů.¹²¹

Krajský sekretariát oddělení propagandy a agitace Hradec Králové dne 16. 2. 1953:

"Odpovídáme na dotaz ze dne 9. 2. 1953 o podání zprávy, jak je plněno usnesení o vyučování náboženství ve školách. Instruktoři projednali na všech výborových schůzích tuto otázku a výbor projednal toto s každým členem individuálně. Projednáno většinou kladně, na Novém Hradci byla schůze bouřlivá a toto usnesení přijato nebylo. Na školách proběhlo toto usnesení bez jakéhokoliv odporu. Ze 432 učitelů, posílá děti na náboženství 41 učitelů.

Ředitelé škol I. a II. stupně, kteří posílají své děti na náboženství, byli pozváni ke společné poradě se soudruhem referentem za přítomnosti okresní školní inspektorky, podrobně jsme s nimi projednávali jejich názor na vyučování v duchu náboženské výchovy a v současně v linii usnesení VII. Celostátní konference na základě vědeckého světového názoru. I když přiznali hluboký rozpor, setrvali v přesvědčení, že své děti budou dále na náboženství posílat. Pouze do dnešního jsme dostali oznámení soudruha Lakmayera, ředitele národní školy ve Lhotě pod Libčany, který na základě našeho přesvědčování svého syna odvolal. Jinak se rozhovor projevil takto:

s. Kříž, zástupce ředitele devítiletky v Černilově, hluboce věřící, přihlášku dítěte svádí na manželku, sám prý o tom nepřemýšlel.

¹²¹ Tamtéž, dopis ze dne 15. 10. 1952, Zpráva z okresu Jičín, s. 49.

s. Široký, ředitel zvláštní školy, hluboce věřící, na své víře trvá. On i jeho rodina je fanaticky založena. Na děti však nerušivě nepůsobí, pouze svou rodinu vede v náboženském duchu.

s. Falta, ředitel školy na Novém Hradci Králové, starší dcerku ve IV. ročníku střední školy na náboženství neposílá, mladší na národní škole ano. Manželka učitelka je nábožensky založena.

s. Hudousek Václav, ředitel národní školy v Boharyni, vysvětluje přihlášení dcerky do náboženství tím, že chtěl mít přehled o práci v hodinách náboženství, aniž by v nich musel hospitovat. Ačkoliv toto mu bylo vysvětleno, odhlášku zatím nepodal. Jinak se projevuje velmi pokrokově a jeho přihláška nás překvapila.

s. Prouza Antonín, ředitel národní školy na Novém Hradci Králové, chce mít doma klid. Sám je nábožensky založený. Vyhovuje však přání své manželky.

s. Škvrna František, ředitel národní školy ve Všestarech, je pod vlivem své manželky, která jest silně nábožensky založena, posílá své děti na náboženství. Uhýbá řešení tím, že slibuje přesvědčovat manželku příští rok děti na náboženství neposílat. Kříže ve třídách jeho školy, které loňského roku ještě visely, vykládá jako taktiku strany ve Všestarech. Rovněž přesvědčovací akce mezi soudruhy a členy strany prý podle něho neproběhla z rozhodnutí výboru místní organizace KSČ, kde bylo dohodnuto dát ruce pryč od této otázky. Ve Všestarech podle s. Škvrny jsou jiné stanovy než v ostatních organizacích strany.

s. Kluber František, ředitel národní školy ve Výravě - sám podle svého prohlášení věřící není, ale jeho manželka trvá na náboženské výchově. Kdyby nebyl pod vlivem manželky, děti by na náboženství neposílal.

Na aktivitu ředitelů národních a středních škol byli soudruzi ředitelé upozorněni, že není dovoleno, aby římsko-katolická církev pořádala jakékoliv besídky.¹²²

Na krajském aktivu, který pořádala strana, byli referenti a církevní tajemníci seznámeni s výnosem MŠVU. Rodiče byli seznamováni s výnosem na schůzích SRPŠ nebo třídních schůzích.

Přihlášky na náboženství si rodiče vyzvedávali buď hned na schůzích, anebo u ředitele školy. V ojedinělých případech posílal přihlášky po dětech ředitel školy, anebo je sám do rodin roznášel. Hodiny náboženství byly zařazeny na poslední hodiny vyučování a na feriální půldny anebo dny. Například v okrese Dvůr Králové se vyskytla tendence zvyšovat, neoprávněně, počet

¹²² Tamtéž, dopis ze dne 16. 2. 1953, Krajský sekretariát KSČ - odpověď na jejich dotaz ze dne 9. 2. 1953, s. 52.

hodin náboženství. Po upozornění církevního tajemníka na tuto událost byl tento problém odstraněn. V tomto okrese zařadili hodiny výuky náboženství na první hodinu v pondělí, neboť učitel nebydlel v místě vyučování, ale dojížděl.

Sledovalo se dokonce vyučování i v dětských domovech. V dětském domově v Opočně, kde bylo 20 dětí, došlo k odhlášení všech dvaceti dětí. V Jaroměři, kde bylo v dětském domově 56 dětí, se na náboženství přihlásilo pouze 5 dětí. Oproti tomu v dětských domovech v Potštejně a v Nechanicích chodily nadále na náboženství všechny děti. V Nechanicích dokonce vychovatelky doporučovaly dětem, aby si napsaly o souhlas rodičů. Proto musela být výchově dětí v dětských domovech věnována zvýšená péče z důvodu náboženského založení personálu. Nejúčinnější zbraní proti náboženským pověrám, jak komunisté chápali náboženství, byla výuka všech předmětů na vědeckém základě.¹²³

Zatím zde nebyl zaznamenán žádný otevřený odpor ani žádná sabotáž proti plnění usnesení politického sekretariátu. Ale ve většině případů je postoj učitelů i komunistů k plnění usnesení alibistický. Většinou byly hodiny náboženství zařazovány na poslední hodinu v rozvrhu školy anebo na odpolední vyučování. Na několika školách v Rovni, Potštejně a v Kostelci nad Orlicí byla snaha dohodnout se s učitelem náboženství, aby jeho vyučovací hodiny byly do rozvrhu zařazeny tak, jak mu to vyhovuje. Tato dohoda probíhala bez vědomí IV. Referátu ONV. Na některých školách se náboženství nevyučovalo vůbec z důvodu nedostatku učitelů. V Rychnově nad Kněžnou si farář zorganizoval na gymnáziu kroužek zájemců o náboženství. Ale po zjištění této činnosti komunisty, byla tato činnost zlikvidována.¹²⁴

Na základě těchto zpráv byly prováděny pohovory s řediteli škol, učiteli a dalšími pracovníky školské zprávy, kteří neměli správné stanovisko k této otázce. Pohovory se uskutečňovaly po celém kraji. Na okrese Broumov se jednalo o 5 ředitelů a 8 učitelů, Dvůr Králové 3 ředitelé, Hradec Králové 9 ředitelů, Jaroměř 2 ředitelé a 7 učitelů, Nová Paka 5 ředitelů a Vrchlabí 1 ředitel. Při rozborech se ukázalo, že mnozí ředitelé a učitelé podlehlí vlivu svých manželek, které trvaly na tom, aby jejich děti chodily dále na náboženství, a svým mužům vyhrožovaly rozvodem. Většina ředitelů však při pohovorech podlehla a děti z náboženství odhlásili. Našli se ale i jedinci, kteří nepodlehli, a prohlásili, že své stanovisko nezmění, i kdyby s nimi měl být rozvázán pracovní poměr. Jednalo se o 1 ředitele v okrese Broumov a jednoho ředitele v okrese Dvůr Králové.

¹²³ Tamtéž, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 55.

¹²⁴ Tamtéž, dopis ze dne 25. 2. 195., zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 65.

Jako reakce rodičů a kněží na toto omezování výuky náboženství bylo, že začali vyučovat soukromě a tajně. Ale komunistům se i toto podařilo odhalit a přes církevní tajemníky tuto činnost zarazit. Farář v Bílém Újezdě v okrese Dobruška začal děti vyučovat v kostele. A v Broumově a v Meziměstí si řádové sestry zvaly děti k sobě do bytu, kde na ně nábožensky působily a rozdávaly jim svaté obrázky.

Odezvou strany bylo, že začala s organizací volného času dětí, a to v pionýrských oddílech. V tomto si dobře vedli v Hořicích, kde vznikla pionýrská skupina střední dívčí a chlapecké školy a podařilo se jim snížit počet přihlášených dětí na náboženství na velice malé procento. Okresní školní inspektori prováděli dozor nad výukou náboženství. V několika případech zjistili, že učitelé používají různá tiskátka s náboženskými motivy do poznámkových sešitů dětí. Tiskátka byla ihned inspektory zabavena a zakázána.¹²⁵

Někteří duchovní se snažili získávat děti na výuku náboženství různými způsoby. Duchovní Němčík v Machově přemlouval a doporučoval náboženství i dětem bez vyznání. V Ruprechticích duchovní Zlotý rozdával dětem různé drobné dárky jako bonbóny, plnicí pera, aktovky, jen aby je získal k návštěvě kostela a návštěvě hodin náboženství. Tito lidé pracovali skrytě a rafinovaně, takže pro církevní oddělení KNV bylo těžké je odhalit.¹²⁶

Problémy s odhlašování dětí však byly po celém kraji. V okrese Vrchlabí bylo 36 učitelů, kteří své děti posílali na náboženství, a z toho jich 18 bylo členy strany. Komunisté si tyto lidi vyhledávali podle kartotéky a osobně je chodili do jejich domovů přesvědčovat o nevhodnosti výuky náboženství. I když komunisté dosáhli toho, že až 48 % dětí se na náboženství nepřihlásilo, s výsledkem nebyli spokojeni. Proto bylo OV KSČ dne 10. 12. 1952 opět přijalo nové usnesení, kde byla tato otázka projednávána a prohlubovala usnesení předchozí. Byly zapojeny školské organizace a učitelé. V některých případech se prováděly osobní návštěvy a pohovory. Výsledek byl, že se odhlásilo z náboženství dalších 48 dětí a 11 studentů a z církve se zřeklo 332 osob. Celá tato akce probíhala ve spolupráci s církevními tajemníky. Pořizovali se seznamy dětí chodící na náboženství a byly předány organizacím v obcích. Existovaly i seznamy učitelů, kteří své děti dále posílají na výuku náboženství, a nebo jsou členy církvi. Během přesvědčování nevydrželo 6 učitelů komunistů a zřekli se své víry.¹²⁷

¹²⁵ Tamtéž, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 56.

¹²⁶ Tamtéž, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 57.

¹²⁷ Tamtéž, dopis ze dne 16. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu v okrese Vrchlabí, s. 58.

To, že ještě stále velké množství učitelů zůstalo členy církve, si soudruzi vysvětlovali tak, že tito lidé stále nepochopili škodlivost jakéhokoli náboženství. V některých školách se náboženství přestalo vyučovat, neboť byl nedostatek lidí schopných náboženství vyučovat.

Špatná byla situace v okrese Hostinné, tedy podle komunistů. V plicní léčebně pracovaly řádové sestřičky, které měly špatný vliv na své pacienty. Tyto řádové sestry měly kontakty i mimo okres a byly podle všeho zapojeny i do protistátní skupiny. Proto tyto sestry byly odvolány a nahrazeny civilními ošetřovatelkami.¹²⁸

Děti, které dále na náboženství chodily, byly vystavovány posměchu ostatních dětí a občanů. Děti, které na náboženství nechodily, tohoto byly ušetřeny. Ale výsledek akce nebyl dost přínosný, neboť výbory organizací se dostatečně nezabývaly otázkou náboženství. Na vině byli i funkcionáři a vedoucí závodů, kteří své děti na náboženství posílají. V Bolehošti ředitel školy Jan Jakl vyloženě jednal proti směrnicím MŠVU. Sám obcházel rodiny dům od domu a žádal rodiče, aby podepsali přihlášky na náboženství pro své děti. S ředitelem byl okamžitě rozvázán pracovní poměr. V Bílém Újezdě farář Mihulak tajně vyučoval náboženství v kostele. Zprávu o jeho činnosti na IV. oddělení ONV podal Jindřich Binar, ředitel školy na Skalce. Případ byl okamžitě předán církevnímu tajemníkovi V. Kubečkovi. Ten ihned zahájil šetření tohoto přestupku. Podle upozornění okresního školního inspektora Cvrčka, tento farář vytváří okolo sebe lidově demokratické tendence. Proto byl podán požadavek na jeho odvolání. Aby se co nejvíce podařilo zlikvidovat výuku náboženství, začali v Dobrušce v nedělních dopoledních hodinách promítat filmy pro děti.¹²⁹

Ve Dvoře Králové nebyla tato otázka ve výborech organizací projednána dost důrazně. A na plnění usnesení také nedošlo. Celá akce byla znovu zopakována s pomocí předsedů a instruktorů. Zopakování akce mělo úspěch. Většina dětí přestalo náboženství navštěvovat a dále chodilo jen 41,6 %. Počet dětí nechodících na náboženství se zvyšoval, a to díky tomu, že hodiny náboženství byly přesunuty na poslední hodiny školního rozvrhu a na sobotní odpoledne. Dětem byla nabízena možnost chodit do zájmových kroužků a pionýrských oddílů v době výuky náboženství. Na jedné škole v okrese tato otázka projednávána nebyla, protože předseda organizace byl členem československé evangelické církve. Ředitel školy Maincl v Choustníkově Hradišti nerespektoval usnesení, protože sám i se svými dětmi chodil do kostela. Při

¹²⁸ Tamtéž, dopis ze dne 16. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu v okrese Vrchlabí, s. 58 - druhý list.

¹²⁹ Tamtéž, dopis ze dne 18. 11. 1953, přehled o počtu žáků přihlášených na náboženství, s. 59.

přesvědčování, aby do kostela nechodil, argumentoval, že toto je nátlak a odvolával se na ústavu. V okrese neprobíhalo žádné soukromé vyučování náboženství. Existovaly ale nedělní školy pro nekatolickou mládež, kterou navštěvovalo asi 25 %, což bylo 1 200 dětí. Aby se co nejvíce zabránilo dětem navštěvovat výuku náboženství, pořádali komunisté společně s ČSM nedělní promítání filmů, sportovní akce a loutkové divadlo. Tyto akce byly záměrně zařazeny v době probíhajících nedělních bohoslužeb. Náboženství bylo komunisty považováno za pověry a tmářství, proti těmto přežitkům bojovali tím, že organizovali přednášky o škodlivosti náboženství. Ale přes toto vše zůstávali dokonce i samotní funkcionáři ONV členy církve, jako Miřejovský, Zvoníčková.¹³⁰

Přehled o počtu žáků v okrese Trutnov:

V trutnovském okrese vyučovalo 385 učitelů a z toho bylo 60 učitelů bez vyznání. Na náboženství své děti posílalo 35 učitelů a z toho jich 18 bylo členy KSČ a 17 učitelů bylo bezpartijních.

Celkový počet žáků	7 966
Přihlášené na náboženství	5 215 tj. 65,45 %
Nepřihlášených na náboženství	2 384
Bez vyznání	367
Nechodící na náboženství celkem	2 751 tj. 34,45 %

Počet dětí chodících na náboženství byl vyšší než dětí, které na náboženství nechodily. Proto komunisté opět zařazovali hodiny náboženství do školních rozvrhů mimo běžné vyučování, na odpolední hodiny a nebo na feriální sobotní dny. S učiteli, kteří stále posílají děti na náboženství, byly prováděny pohovory soudruhům Kalinou a Hetfleischem, kteří se tohoto úkolu zhostili dobrovolně. Rodičům vysvětlovali, jakým způsobem se mohou z církve odhlásit.¹³¹

¹³⁰ Tamtéž, dopis ze dne 20. 11. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 60.

¹³¹ Tamtéž, dopis ze dne 20. 11. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 63.

Zpráva o tom, jak jsou dodržovány směrnice o zařazování hodin náboženství do rozvrhu Hradec Králové, 23. dubna 1953:

"Podle zpráv tajemníků propagandy a agitace OV KSČ jsou ve většině okresů směrnice dodržovány. Hodiny náboženství jsou v posledních odpoledních hodinách nebo ve volných půldnech. V některých okresech jsou zařazeny na sobotní dopoledne, například Dvůr Králové, Dobruška, Trutnov. Jen v málo případech například dobrušském a náchodském okrese jsou zařazeny na poslední dopolední vyučovací hodiny. V Náchodě se tak stalo se svolením církevního tajemníka, protože by prý faráři nestačili vyučování obsáhnout. Z toho je zřejmé, že církevní tajemník v Náchodě považuje za svou povinnost chránit zájem farářů na vyučování náboženství.

Naproti tomu na některých jiných okresech právě toto využili, aby vyučování náboženství bylo omezeno. Je to například Dvůr Králové, Vrchlabí, Rychnov. V Rychnově se neučí na čtyřech školách. Usnesení o rozvrhu výuky náboženství bylo důsledně dodržováno a dokonce vyvolalo odpor, deputaci kněží na IV. referátu, kde byl tento problém projednáván soudruhem Pozlerem. Kněží žádali, aby rozvrh hodin byl ponechán podle rozvrhu minulého roku. Po vysvětlení věci soudruhem Pozlerem prohlásili kněží, že si budou stěžovat na ministerstvu. Kněží vystupovali dost sebevědomě a dokonce považovali marxismus za přežitek. Inspektor československého náboženství z Náchoda požadoval, aby se upustilo od poskytování přestávky po dopoledním vyučování povinných předmětů, na kterých trvá IV. referát ONV. Zdůvodněním přestávky byl požadavek, aby si děti po výuce mohly odpočinout. A jedna učitelka náboženství si stěžovala, že její žáci chodí raději bruslit na led než na výuku náboženství. Věc docházky na náboženství je většinou otázkou hloupých názorů rodičů. Děti pro náboženství mnoho pochopení nemají. Je potřeba nabídnout dětem jiné vyžití v pionýrské organizaci a mimo školu v době nedělního dopoledne. Ve spolupráci s ČSM se konaly besedy ohledně náboženství, kterých se zúčastnili všichni svazáci ze škol v Novém Bydžově. Problémy s náboženstvím se vyskytly i v pionýrských oddílech. Ve škole v Chlumci nad Cidlinou se pionýrky domlouvaly, že už musejí jít na náboženství, aby nepřišly pozdě. Hlavním nedostatkem bylo, že výbory organizací nedokázaly tuto problematiku řádně řešit v rodinách komunistů a ani vyšší straničtí funkcionáři se s tímto nedokázali vyrovnat."¹³²

V Trutnově zařadili náboženství na větších školách na první hodiny, aby prý ředitelé mohli provádět hospitace při vyučování náboženství. Na některých školách, například okresu Jaroměř a Žamberk, bylo vyučování zařazeno nesprávně. Jakmile to bylo zjištěno, provedli školní okresní inspektoři ihned nápravu. Na rychnovském okrese se na několika školách

¹³² Tamtéž, dopis ze dne 26. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 68., dopis ze dne 23. 4. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 76.

projevila snaha ředitelů bez vědomí IV. referátu ONV dohodnou se na zařazení náboženství na takovou dobu, která by vyhovovala farářům.

Výsledky by mohly být daleko větší, kdyby bylo důsledně plněno usnesení byra KV i OV KSC. Nemáme zatím zprávy o tom, že by stranické organizace a učitelé na školách prováděli soustavnou přesvědčovací kampaň. Děti sice na náboženství nechodí, nebo chodí nepravidelně, ale rodiče je během roku neodhlásili.

*"Abychom zajistili plnění ustanovení, provedeme jeho důkladnou kontrolu přes tajemníky a propagandy agitace OV KSC. Navrhujeme, aby byra OV KSC provedla rovněž kontrolu plnění svého usnesení, a aby vedoucí tajemníci podali do 15. května zprávu soudruhu Havelkovi. Dále doporučujeme, aby byro OV KSC v Trutnově uložilo referentovi IV. referátu ONV přezkoumat, jak provádějí hospitace na hodinách náboženství ředitelé škol, kteří zařadili hodiny náboženství, jako první, aby mohli hospitace provádět. Doporučujeme byru OV KSC v Náchodě projednat s církevním tajemníkem jeho postoj ke směrnicím ÚV KSC a vysvětlit mu jakých výsledků chceme dosáhnout."*¹³³

Byro OV KSC v okrese Dobruška začalo organizovat přednášky v závodech TOS Opočno, TOS Dobruška a v Novém Městě nad Metují na téma Komunisté a náboženství. Tímto úkolem byli městským výborem v Hradci Králové pověřeni soudruh Žid a soudruh Eršil, který byl tajemníkem společnosti. Společně měli projednat přednáškovou propagandu. Do přednášek byly zahrnuty obory jako astronomie, biologie, lékařství, fyzika, matematika, chemie, geologie. Tato společnost provedla od října minulého roku 17 přednášek na téma Nekonečný vesmír, Slunce jako zdroj života, Utváření planety Země, Čím přispěla sovětská astronomie k poznání vesmíru, Vznik života, Jak se měnila zvířata, Vývoj člověka, Jak se člověk naučil mluvit a myslet, Věda a náboženství a Boj proti kosmopolitismu a objektivismu ve vědě. Těchto přednášek se celkem zúčastnilo na 2000 občanů. Cílem těchto přednášek mělo být vymanění lidí z vlivu církve, a byla cílevědomě zaměřena na oblasti v kraji, kde byl klerikalismus nejvíce zakořeněn. Dalšímu rozšíření vědeckých poznatků mělo přispět otevření nové hvězdárny na Novém Hradci Králové.¹³⁴

Dopis soudruha Čepka Krajský sekretariát Hradec Králové na Okresní výbor KSC ze dne 19. 5. 1953:

¹³³ Tamtéž, dopis ze dne 23. 4. 1953, Zpráva jak jsou dodržovány směrnice o zařazování hodiny náboženství do rozvrhu, s. 76.

¹³⁴ Tamtéž, dopis ze dne 24. 4. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra KV KSC, s. 73.

"Když jsem se soudružkou Vítkovou z kádrového oddělení IV. referátu KNV přesvědčoval soudruha MUDr. P. Lukla, profesora vnitřního lékařství v Hradci Králové, že je nutno, aby jeho dcerka šla studovat do gymnázia s internátem buď do Kostelce nad Orlicí anebo Rychnova nad Kněžnou, abychom uvolnili potřebná místa pro děti dělníků z III. třídy, které se hlásí do I. třídy gymnázia, zavedl jsem rozhovor také na skutečnost, proč on jako lékař a člen strany, posílá dcerku na náboženství. Dlouho mi nechtěl dát jasnou odpověď a říkal, že jsem příliš přísný. Když jsem mu řekl, že jako lékař a komunista zná nejlépe rozdíl mezi vědou a náboženstvím, odpověděl mi, zda bych byl také tak přísný na soudruha Františka Krajčira, ministra vnitřního obchodu, který posílá děti do nedělní školy - nevím která církev tento způsob výchovy provozuje.

Tato odpověď mě velmi překvapila, a řekl jsem mu, že to není pravda, a že v tom případě bych byl i na soudruha Krajčira přísný jako člen strany. Pokládám za svou povinnost, abych vás na tento rozhovor upozornil, protože odpověď může být patrně nepravdivá, a je nutno abych skutečnost mohl soudruhu Luklovi ještě jednou vysvětlit. Prosím proto, abyste mně napsali, protože i mě tato věc zajímá a je nutno, aby byla uvedena na správnou cestu."¹³⁵

Účast dětí na výuce náboženství v okrese Žamberk	
Ke dni	Počet žáků v procentech
k 1. 9. 1952	77,3
k 30. 4. 1953	70,6
Odhlášeno z výuky náboženství:	
Období	Počet žáků
1. 9. 1952 - 30. 4. 1953	Římskokatolická církev 84 Československá církev 9 Českobratrská církev 3
Celkem	96
Počet nedocházejících žáků na náboženství:	
Ke dni 1. 9. 1952	Ke dni 31. 3. 1953
Římskokatolická církev 659	743
Československá 145	154
Českobratrská 36	39

¹³⁵ Tamtéž, dopis ze dne 19. 5. 1953, Dopis soudruha Čepka Krajský sekretariát Hradec Králové na Okresní výbor KSČ., s. 80.

Bylo zjištěno, že k 30. 4. 1953 ještě stále 6 učitelů posílalo své děti na náboženství a od začátku roku 5 učitelů své děti z výuky odhlásilo. Další průzkum ukázal, že k 1. 9. 1952 bylo 42 učitelů bez vyznání a k 31. 3. 1953 už 53. Komunisté dosáhli výsledku, že v období od 1. 8. 1952 do 31. 12. 1952 vystoupilo z církve 198 osob a od 1. 1. 1953 do 30. 4. 1953 vystoupilo 297 osob.¹³⁶

Zpráva o plnění směrnic politického sekretariátu ÚV KSČ o zařazení vyučování náboženství na poslední vyučovací hodiny v Trutnově dne 14. 5. 1953:

"Při projednání otázky náboženství se soudruhy ONV bylo zjištěno, že v některých našich školách se vyučuje mezi normální vyučovací dobou. Bylo projednáno a přes komunisty na úseku školství provedeno toto opatření.

Od 15. 5. tohoto roku ve všech našich školách je náboženství zařazeno na poslední vyučovací hodinu a to tak, že mezi skončenou hodinou vlastního vyučování je jedna hodina přestávky na odpočinek dětí a pak se teprve vyučuje náboženství. V některých školách se také vyučuje volnou sobotu. Přes instruktory základních organizací a na seminářích předsedů základních organizací jest znovu projednávána otázka náboženství, týkající se docházky dětí členů naší strany."¹³⁷

Zpráva o vyučování náboženství v Dobrušce dne 15. 5. 1953:

"Provedli jsme kontrolu rozvrhů a zjistily jsme určité závady v rozvrhu vyučování náboženství. V rozvrzích hodin bylo náboženství zařazeno na 16 školách na volný půlden ve středu odpoledne s nejméně jednogodinovou přestávkou po skončení povinného vyučování. Na národní škole v Opočně a střední škole v Českém Meziříčí jsme zjistili, že náboženství se vyučuje v dopoledních hodinách od 10-11 až 12 hodin dopoledne, přesto že odpoledne se ještě vyučuje. Tato závada byla okamžitě projednána se školským referentem ONV soudruhem Horou, okresním inspektorem soudruhem Cvrčkem a tato závada ihned odstraněna a to tak, že jsou hodiny náboženství dány na volné odpoledne na středu. Na ostatních školách byla hodina náboženství dána na poslední hodinu odpoledního vyučování, a tak se stává, že děti, aby nezmeškaly autobusy a vlaky, buď na náboženství nechodí, nebo chodí nepravidelně.

Náboženství se vůbec nevyučuje na školách ve Skalce, Hrošce a Bílém Újezdě, poněvadž není vhodného učitele. Plný počet hodiny náboženství není vyučován na školách v Dobrém, Hlíném, Rovném a Dobrušce.

¹³⁶ Tamtéž, dopis ze dne 12. 5. 1953, zařazení výuky náboženství v okrese Žamberk., s. 81.

¹³⁷ Tamtéž, dopis ze dne 12. 5. 1953, zařazení výuky náboženství v okrese Žamberk., s. 82

Nestaly se nám případy, že by odhlášený žák z náboženství na náboženství docházel a ani ředitelé škol by to nedopustili.

Proti směrnícím MŠVU o vyučování náboženství jednal Jan Jakl, ředitel národní školy v Bolehošti, který chodil dům od domu a žádal na rodičích podpisy na přihlášky, jež nosil sebou. Školský referát ihned věc vyšetřil a okamžitě podal návrh na rozvázání pracovního poměru se jmenovaným ředitelem. Jmenovaný od 1. září nevyučuje a již byl z MŠVU odvolán.

Zprávu o soukromém vyučování náboženství některých dětí v Bílém Újezdě farářem Mihulkou podal IV. referátu ONV Jindřich Binar ředitel školy ve Skalce. Případ byl ihned oznámen církevnímu tajemníkovi soudruhu Kubečkovi, který zahájil hned v té věci šetření. Přesto, že tento farář je reakčně zaměřen, vytváří kolem sebe jen tendenci proti lidem přes veškeré upozornění soudruha Cvrčka. Okresního školního inspektora, který upozornil soudruha Peška, nebylo v této věci dále nic podniknuto, ačkoliv bylo přislíbeno jeho odvolání, které jest opravdu potřebné pro místo a okolí působnosti faráře Mihulky.

V našem okrese bylo k 1. 9. 1952 odhlášeno 4 % dětí, to jest 791 dětí.

Od začátku školního roku ubylo 42 dětí z římsko-katolického náboženství, 3 děti z československého náboženství. Kampani, aby učitelé šli v otázce šíření vědeckého světového názoru příkladem, je věnována neustálá pozornost. Jsou s nimi konány pohovory, od začátku školního roku 1952-1953 do konce března 1953 vystoupilo z církve 16 učitelů. Dosud nám zbývá 16 učitelů, kteří nám dosud nepodali odhlášku z církve a jsou i soudruzi učitelé v Novém Městě, kteří posílají svoje děti na náboženství přes veškeré přesvědčování a rozmluvy s nimi, kdy se vymlouvají na svoje manželky apod.

V základní organizaci v KSC na školách jsou projednány otázky odhlašování dětí od církve a již při předběžném zápise do 1. třídy národní školy bylo s rodiči mluveno o odhláše dětí z náboženství.

Na celookresním aktivu učitelů, který se konal 29. 4. 1953, byla projednána otázka reorganizace školství a dále i otázka náboženství. Na výborových a členských schůzích KSC na školách vzešlo usnesení, že se učitelé zapojí plně do přesvědčování rodičů a hlavně rodičů komunistů. Přes veškeré akce, které byly podniknuty loňského roku, se odhlašování dětí z náboženství podstatně nezvýšilo přes úspěch, který uvádím v tomto dopise.

Pro přesvědčování jsou uspořádány přednášky o náboženství, kde soudruh Cvrček výstižně ve svém referátu odhaluje nevědeckost a škodlivost náboženské teorie. Usnesení byra OV KSC z prosince minulého roku, aby výbory organizací projednávaly otázku náboženství, se nesetkalo s účinkem, neboť tato otázka se projednávala jen za přítomnosti instruktora OV KSC,

ale dále přes veškeré urgency se výbory organizací na vesnicích dále touto otázkou nezabývaly. Jen ZO KSČ tuto otázku projednaly a výsledky jsou již znát, a to, že jen z TOSU Opočno bylo podáno od 1.5 letošního roku 96 odhlášek z církve. Proto podle těchto zkušeností chceme se převážně zaměřit na závody, kde budou soudruhem Cvrčkem uspořádány přednášky o náboženství, a to ještě během měsíce května.

Po okresní konferenci KSČ během dubna vystoupilo z římsko-katolické církve 87 lidí, z církve československé 29 lidí a z církve bratrské evangelické 29 lidí. Porovnáme-li to s rokem 1952, je to: Za rok 1952 bylo podáno za celý rok odhlášek z církve 240 a nyní od 1. 1. 1953 do 30. 4. 1953 bylo podáno na ONV již 217 odhlášek z církve.

Kampaň odhlašování od církve a pro odhlašování dětí a vyučování náboženství ještě více vystupňujeme tím že:

1. na střediskových poradnách výborů organizací tuto otázku dáme do plánu výborových a členských schůzí na měsíc červen

2. ve všech závodech uspořádáme přednášky o náboženství do 30. 5., které povede soudruh Cvrček.

3. ČSM projedná otázku náboženství s vedoucím PO a seznámí je s touto akcí

4. Ve všech zbývajících městech Opočně a Novém Městě podle Dobrušky budou v neděli dopoledne promítána filmová dětská představení, aby děti šly spíše do kina než do kostela."¹³⁸

"Soudruh Cvrček na svých přednáškách poukazoval na nevědeckost a škodlivost náboženství a jeho ideologie. Přednášky se konaly převážně v závodních organizacích. Již během dubna vystoupilo z římskokatolické církve 87 lidí, z církve československé 29 a z církve evangelické 26 lidí. V roce 1952 odstoupilo od církve za celý rok 240 lidí a v roce 1953 jen v období od 1. 1. 1953 - 30. 4. 1953 bylo registrováno 217 odhlášek od církve."¹³⁹

Zpráva z jaroměřského okresu udává, že se počet dětí přihlášených na náboženství snížil o 23 %, přesto ale zůstává přihlášeno až 75 % dětí. Hodiny náboženství byly přesunuty na poslední hodiny v rozvrhu a farář, který náboženství vyučuje, má na starosti až 8 škol, takže stíhat výuku na všech školách není v jeho silách. Některé třídy byly spojeny, takže v jedné třídě bylo třeba až 50 dětí. Takový nápor jeden farář nemohl zvládnout, a tak se náboženství vyučovalo třeba i jen jednou za 14 dní. Ne na všech školách se povedlo, aby náboženství bylo poslední hodinu odpoledne. Na některých školách se stále vyučovalo v posledních

¹³⁸ Tamtéž, dopis ze dne 15. 5. 1953, Zpráva o vyučování náboženství v okrese Dobruška. s. 84.

¹³⁹ Tamtéž, dopis ze dne 15. 5. 1953, Zpráva o vyučování náboženství v okrese Dobruška. s. 85.

dopoledních hodinách. A stále mnoho lidí zůstávalo členy církve. Podle zprávy je však situace ještě horší u některých funkcionářů. Stále ale roste počet odhlášených lidí od církve. Jde asi o 50 odhlášených lidí za měsíc a od 1. 1. 1953 je odhlášeno 280 lidí.¹⁴⁰

Zpráva o počtu nepřihlášených dětí na náboženství u oddělení propagandy a agitace:

Počet nepřihlášených dětí na náboženství v procentech		
Okres	Školní rok 1952-1953	Školní rok 1953-1954
Broumov	39,20	50,60
Dobruška	18,40	31,60
Dvůr Králové	37,50	65,55
Hořice	41,60	43,86
Hradec Králové	29,90	67,00
Jaroměř	25,30	55,71
Jičín	32,00	54,00
Náchod	16,10	27,00
Nová Paka	19,00	32,30
Nový Bydžov	22,30	49,23
Rychnov	25,00	32,20
Trutnov	31,70	64,60
Vrchlabí	44,30	62,70
Žamberk	22,70	39,29

Z tabulky je vidět, že agitace pro odhlašování dětí je účinná, neboť počet odhlášených dětí v roce 1953-1954 stoupl. V některých okresech až o 100 procent.¹⁴¹

¹⁴⁰ Tamtéž, dopis ze dne 18. 5. 1953, Zpráva o plnění usnesení BKV KČ o náboženství v okrese Jaroměř, s. 87.

¹⁴¹ Tamtéž, dopis ze dne - nedatováno, Oddělení propagandy a agitace, s. 95.

V okrese Nový Bydžov byl výsledek odhlašovací akce takovýto. Z celkového počtu 3.544 dětí 2.-7. postupového ročníku se na náboženství přihlásilo 1971 dětí, což je 47,10 %.

Škola	Celkový počet dětí	Počet přihlášených dětí
Ohnišťany	38	2
Nový Bydžov	583	169
Skřivany	106	23
Smidary	138	33
Babice	47	43
Choťovice	12	12
Králiky	12	10
Volanice	20	17
Žlunice	18	16
Chlumeck nad Cidlinou	664	331
Žiželice	157	107

I nadále pokračovaly pohovory s učiteli, kteří se ještě neodhlásili od církve. Od začátku školního roku 1953-1954 vystoupilo z církve 11. ředitelů a učitelů. K datu 15. 9. 1953 bylo 46 učitelů bez vyznání.¹⁴²

V okrese Jaroměř bylo prováděno přijímání přihlášek na náboženství od 1. 9. do 8. 9. 1955. Církevní tajemníci při kontrolách na školách zjistili, že počet přihlášek je nepatrný. Na 1. osmileté střední škole byly ke dni 4. 9. evidovány pouze 4 přihlášky a na jedenáctileté střední škole dne 5. 9. bylo evidováno 12 přihlášek. Teprve ve dnech 7. 9.-8. 9. počet přihlášek prudce stoupl. Ředitelé na školách docházeli k názoru, že je záměrná taktika rodičů odevzdávat přihlášky poslední den, aby tak už ředitelé neměli čas na přemlouvání a pohovory děti na náboženství nepřihlašovat. Ke zvýšení počtu přihlášek také přispěl fakt, že mnoho přihlášek rodiče do školy posílali po dětech, a tak se vyhnuli pohovorům. Ve Smiřicích se také objevilo několik stejných přihlášek, které byly psané přes kopírák. Na 1. osmileté střední škole měla učitelka Růžičková 63 % dětí přihlášených na náboženství a učitelka Hubnerová 65 % přihlášek. Tyto případy se dále projednávaly v závodní organizaci. Během září pak probíhalo zjišťování, kolik učitelů a ředitelů posílá své děti na náboženství.

¹⁴² Tamtéž, dopis ze dne 17. 9. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra OV KSČ o vyučování náboženství., s. 100.

Během tohoto roku se vyskytlo větší množství přihlášek od rodin členů strany. Bylo doporučeno, aby stranické organizace na školách zjistily, o koho se jedná.¹⁴³ Ve zvláštní škole rodiče přihlásili žáka, který byl členem československé církve na výuku katolického náboženství. Škola tuto přihlášku rodičům vrátila. Rodiče tedy provedli úřední přestup svého dítěte ke katolické církvi a znovu podali přihlášku. S matkou žáka byl pak veden pohovor a matka argumentovala takto: *"Když opravujete kostely a Mariánský sloup, tak proč bych nedala dítě na náboženství."* Za zvýšený počet přihlášek podle zprávy nemohou kněží svým patrným vlivem a nepřijatelným působením, ale nedostatky v masové ideologické práci.¹⁴⁴

Na aktivu učitelů dne 20. 8. 1955 II. oddělní OV KSČ projednalo docházku žáků na náboženství. Nejvíce bylo projednáváno Rokytnicko v okrese Žamberk, kde silně a nevhodně působil místní farář. Soudružka z tamější školy prohlásila, že tento farář je nejlepším organizátorem na Rokytnicku. Chodí po rodinách a dělá jim drobné údržby a opravy, a tak je přitahuje pod svou vůli. Aktiv z tohoto jednání udělal závěr, že učitelé komunisté budou přesvědčovat rodiče komunisty, aby své děti neposílali na náboženství, vypořádat se s učiteli bezpartijními, kteří se zúčastňují církevních akcí a bojovat o duši dítěte ve všech vyučovacích předmětech. Také byly organizovány přednášky, které šířily vědecké a politické znalosti. Přednášky byly na téma Vývoj planety, Vznik života a Vývoj člověka. Přednášek se v 9 obcích zúčastnilo 250 občanů. Také byly promítány filmy *Usměvavá země*, *Ještě svatba nebyla* apod. Filmy a přednášky měly utvářet názor, že základem života je práce.¹⁴⁵

Stav o počtu nepřihlášených žáků na výuku náboženství ke dni 8. 9. 1955

Škola	Celkový počet žáků	Počet nepřihlášených žáků
Národní	1 318	537
Osmiletá střední	2 338	1 381
Jedenáctiletá	177	108
Zvláštní	33	33
celkem	3 866	2 059

¹⁴³ Tamtéž, dopis ze dne - nedatováno, Zpráva o průběhu akce přihlašování dětí na náboženství., s. 105.

¹⁴⁴ Tamtéž, dopis ze dne 17. 9. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra OV KSČ o vyučování náboženství., s. 101.

¹⁴⁵ Tamtéž, dopis ze dne 1. 9. 1955, Optatření v otázce náboženství, s. 114.

V tomto školním roce došlo ke snížení počtu přihlášených dětí o 2,14 %. Ne na všech školách však docházelo ke snižování počtu přihlášených dětí. Například ve škole v Lodíně byly přihlášeny na náboženství všichni žáci, ve Sběři 95 %, v Podolibečích 93 % a ve Zdechovicích 92 %. S ředitelem školy v Lodíně byl veden pohovor, proč má na náboženství přihlášené všechny děti. V pohovoru vyšlo najevo, že ředitel školy tuto situaci zavinil sám svou netaktností. Na schůzích SRPŠ mluvil nevhodně před rodiči dětí o rozporu mezi vyučováním náboženství a náplní vyučování v ostatních předmětech. Podobné to bylo i s řediteli ostatních škol, které měly vysoké procento přihlášených dětí. Tento nedostatek byl dále projednáván s pracovníky školství ONV. Během školního roku se účast žáků na výuce náboženství snižovala, i když na ni byli přihlášení.¹⁴⁶

Počet přihlášených dětí na náboženství od roku 1951-1954 až 1955-1956:

Školní rok	Počet přihlášených dětí na náboženství v procentech
1953-1954	45,3
194-1955	37,1
1955-1956	35,5

Na okrese došlo ke snížení počtu žáků chodících na náboženství na školách Bačálky, Běchary, Bystřice, Česov a Chyjice, kde v minulém roce chodilo 100 % a letos už jen 71 %. V dalších školách nebyl pokles žáků tak velký. Jedná se o školy Jinolice, Košík, Nadslav, Osenice, Ostružno, Popovice, Psinice. Za loňský rok chodilo 20 % dětí a letos se nepřihlásil ani jeden žák. Naproti tomu ve školách Třtěnice, Střevač, Úlibicích, Veliši, Vrších, Žereticích, Jičíně, Libáni, Rožďalovicích a Železnici je stále přihlášeno 53 % žáků.

Ke zvýšení počtu žáků přihlášených na náboženství jsou školy Budčeves 52,3 %, Drahoraz 33,3 %, Dřevěnici 51 %, Holín 69 %, Hradištku 100 %, Jičíněvsi 44,4 %, Ledcích 50 %, Lhotě Zelenské 76 %, Lhotě Kacákově 100 %, Lužanech 68,2 %, Nemyčevsi 36 %, Radimi 66 %, Slatinách 72 %, Tuři 57 %, Valdicích 33,7 %, Židovicích 42 %, Žitovlicích 89 %, Dětenicích 12,6 %, Jičín 1. osmiletka 27,7 %, II. osmiletka 22,1 % a Kopidlně 35 % žáků.¹⁴⁷

¹⁴⁶ Tamtéž, dopis ze dne 1. 9. 1955, Optatření v otázce náboženství, s. 115.

¹⁴⁷ Tamtéž, dopis ze dne 1. 9. 1955, Projednání vyučování náboženství, s. 116.

I když byl okres Náchod průmyslově velice vyspělý, byl považován za okres nejvíce zatížený "náboženským tmářstvím" v kraji. Za nejvíce zasažené obce tímto "náboženským tmářstvím" byly považovány obce v polském pohraničí v okolí Náchoda a Hronova. A z měst byl nejvíce zatížený Červený Kostelec, kde byl silný příchod nových věřících z řad buržoazie. Na aktivech předsedů organizací s usnesením OV KSČ a stranických orgánů o ateistické propagandě byl projednán boj proti "tmářství". Jednalo se o propagandu a agitaci na aktivech funkcionářů a propagandistů s účastí 400 osob. Zde bylo účastníkům vysvětleno, jak vzniklo náboženství, jeho společenská úloha a formy boje proti němu, politika Vatikánu, dějiny církve na Náchodsku. Dále byli vysláni lektori do 4 měst, kde přednášeli občanům na téma: *Proč posíláte své děti na náboženství?*¹⁴⁸ Největší pozornost je věnována výchově dětí a učitelů. V roce 1958 bylo zjištěno, že jedna třetina učitelů stále ještě podléhá náboženským předsudkům. Proto byla pro učitele zavedena dvouletá večerní škola, kde se přednášelo o základech dialektického a historického materialismu. Do této výuky bylo zařazeno 5 ateistických přednášek: O vzniku náboženství a křesťanství, Společenská úloha náboženství, Formy boje proti náboženství, O smyslu života a O politice Vatikánu.¹⁴⁹

Pokud se některý učitel choval proti požadavkům strany, byl s ním rozvázán pracovní poměr.

I když v okrese probíhala úspěšně propaganda na odhlašování dětí a počet dětí navštěvujících náboženství se snižoval, což byla zásluha činnosti OV KSČ a stranických organizací, stále ještě existovalo dost náboženských aktů i přes klesající počet členů v církvích. Komunisté okres rozdělili na čtyři části podle stupně religiozity.

Nejmenší religiozita - Nová Paka a Lázně Bělohrad

Menší religiozita - 3 obce

Průměrná religiozita - 16 obcí

Silná religiozita - 29 obcí

¹⁴⁸ Tamtéž, dopis ze dne 31. 10. 1959, Zpráva o provádění ateistické propaganda formách boje proti náboženskému tmářství s. 1. Č.s. 6/158/59

¹⁴⁹ Tamtéž, dopis ze dne 31. 10. 1959, Zpráva o provádění ateistické propaganda formách boje proti náboženskému tmářství s. 2. Č.s. 6/158/59

V 60 % obcí je stále hodně silná religiozita. V těchto obcích byla prováděna cílevědomá a systematická vědecko-ateistická propaganda. Podle stupně religiozity, byla v okrese prováděna přednášková a osvětová činnost podle plánů osvětových zařízení a okresního oddělení československé společnosti.¹⁵⁰

Stejné rozdělení okresu podle religiozity proběhlo i v okrese Žamberk. Okres, byl rozdělen do 3 skupin. I když podle zprávy v okrese nehrozilo nebezpečí šíření náboženství mezi občany. Přesto došlo k tomuto rozdělení, aby mohl být proveden přímý přístup k provádění ateistické propagandy a moha tak být zatlačována a omezována činnost různých církví a sekt. V první skupině bylo 8 obcí - Pěkov, Rožmitál, Machov, Bělý, Křinice, Suchý Důl, Bezděkov a Žďár. V těchto obcích byl vliv církví nejsilnější. Ve druhé skupině bylo také 8 obcí, ale vliv církví zde byl už slabší. O které jde obce, ale pramen neudává. A ve zbývajících obcích byl vliv církve nepatrný. V obcích s vysokou religiozitou byly organizovány přednášky s ateistickou propagandou. K tomuto účelu byla sestavena ateistická lektorská skupina, která pracovala společně se Společností pro šíření politických a vědeckých znalostí.¹⁵¹ Aby činnost lektorské skupiny byl co neúčinnější, byl svolán aktiv, na kterém byly lektorům přehrávány ukázkové akce nahrané na magnetofonové pásce. Tyto školící akce probíhaly v měsíci září a prosinec, vždy v neděli dopoledne. V některých obcích tyto akce nebyly prováděny pravidelně, ale soustřeďovaly se na významné církevní slavnosti.¹⁵²

Byl vytvořen přehled o tom, v které obci je kdy a jaká církevní slavnost, a podle toho byla dopředu naplánována akce, která měla přilákat děti a občany a odpoutat je tak od církevních slavností. Tyto akce dostaly název „odpoutávací akce“. Na poutě a posvícení, které se konaly v obci Martínkovice v dubnu 1959, byly připraveny motocyklové závody. Na srpen v obci Hvězda u Police byly už několik dní předem připraveny sportovní hry pro děti, kolotoče, houpačky, lunaparky, divadelní představení pro dospělé i pro děti.¹⁵³

Akce byly připraveny i na významné pravidelné církevní svátky. Na Velikonoční svátky se promítali filmy pro děti, dopolední besídky, vycházky do přírody a sportovní soutěže. To se týkalo obcí Broumov, Police, Machov, Bezděkov, Stárkov, Teplice, Ruprechtice, Šonov.

¹⁵⁰ Tamtéž, dopis ze dne 4. 11. 1959, Kontrolní zpráva o plnění usnesení BKV a BOV k provádění vědecko-ateistické propagandy, s. 8.

¹⁵¹ Tamtéž, dopis ze dne 7. 11. 1959., Zpráva o plnění usnesení byra KV a byra OV k ateistické propagandě, s. 15.

¹⁵² Tamtéž, dopis ze dne 7. 11. 1959., Zpráva o plnění usnesení byra KV a byra OV k ateistické propagandě, s.17.

¹⁵³ Tamtéž, dopis ze dne 7. 11. 1959, Plán narušovacích akcí - odpoutání dětí a mládeže od náboženských návyků, s. 19.

Na májové večerní pobožnosti se konalo promítání filmů, sportovní soutěže beseda a ukázka práce s dalekohledem. Toto se týkalo obcí Broumov, Police, Machov, Bezděkov, Stárkov, Teplice, Ruprechtice, Šonov. Na průvod Božího těla v červnu byl naplánován mezinárodní dětský den.

V místech, kde působily nekatolické sbory, se pořádaly Vánoční besídky, promítání filmů, dětská divadelní a loutková představení. Podle možností se také připravovalo vítání Nového roku, jako nová tradice. Pokusně bylo provedeno v obcích Broumov a Police.¹⁵⁴

Stupeň religiozity byl určován podle počtu dětí chodících na náboženství. Celkem náboženství navštěvuje 588 dětí a z toho 209 ve městě a 379 dětí na vesnici. Nejvíce religiozní byli školy v Třebohošti - 21 dětí, Hajnici - 26 dětí, Horní Brusnici - 26 dětí, Doubravici - 24 dětí. V ostatních obcích byla účast na církevních obřadech slabá. V té době také existovaly modlitebny přímo ve škole. Komunisté je samozřejmě rušili. Po zrušení školní modlitebny v Libotově, hledal místní farář Šmíd po soukromých domech, zda by tam mohl sloužit mši. Kněží měli snahu pomocí účelových církevních fondů zvelebovat a opravovat kostely. To se týkalo hlavně obcí Dubenec, Žíreč a Zvíčina. Kněží se také snažili zvyšovat svůj vliv na mládež tím, že vytvářeli různé zájmové kroužky a zvali mládež pod různými záminkami na faru.

I když v tomto okrese nemělo náboženství velký vliv, podle komunistů nebyla této věci věnována dostatečná pozornost, a řízení církevní politiky bylo prováděno formálně. Chybou bylo, že církevní agenda byla přidělena okresnímu inspektorovi pro kulturu. Vedení ONV dostalo za úkol tuto otázku projednat a církevní agendu svěřit církevnímu tajemníkovi.¹⁵⁵

V obcích s nejsilnější religiozitou byly zorganizovány na nedělní dopoledne osvětové přednášky, sportovní akce, výlety, promítání filmů. Byl vytvořen plán jaký program a kdy bude probíhat v určité obci.

V měsících září až listopad 1959 v obcích Třebihošť a Horní Brusnice probíhaly přednášky na téma: Jak vznikla naše Země, Odhalené tajemství o vzniku a vývoji života, Procházka do zákulisí zvířat, Zrod pravěkého člověka, Večer otázek a odpovědí.

V obcích Doubravice a Dubenec ve stejném období byly tyto přednášky: Co víme o vesmíru, Meziplanetární lety, Život člověka v meziplanetárních raketách.

¹⁵⁴ Tamtéž, dopis ze dne 7. 11. 1959, Plán narušovací akcí - odpoutání dětí a mládeže od náboženských návyků, s. 20.

¹⁵⁵ Tamtéž, dopis ze dne - nedatováno, Plán rozvíjení vědecko ateistické propagandy, s. 28.

Obce Hajnice a Mostek také září až listopad 1959 byly tyto přednášky: Původ náboženství a vznik křesťanství, Historická úloha církví v dějinách, Úloha Vatikánu v mezinárodním dění, Náboženství a přírodní vědy, Náboženství a morálka.¹⁵⁶

Na 9. schůzi předsednictva okresního výboru KSČ v Hradci Králové se komunisté zabývali religiozitou v okrese a činnosti sborů pro občanské záležitosti. Tento dokument je označen jako přísně tajný. Výbor uložil soudruhu Němcovi a tajemníku Kysilkovi zajistit, aby MV a ZO KSČ v místech, kde pracují SPOZ, projednali současný stav jejich činnosti a uložili další zkvalitňování ve smyslu usnesení POV KSČ. A projednat tento stav v obcích, které jsou religiozní s ZO KSČ a za pomoci výborů vypracovat konkrétní opatření k další ateistické výchově dětí i dospělých. Termín byl určen do 30. 3. 1963.¹⁵⁷

Dále soudruhu Svobodovi, předsedovi ONV, bylo uloženo projednání činnosti SPOZ v obcích Hradec Králové, Nový Bydžov, Chlumci, Nechanicích, Smiřicích, Třebechovicích p. O., s cílem prohloubit výchovné působení v boji proti náboženským přežitkům. Jednání zajistit za účasti předsedy školských a kulturních komisí MNV a vedoucích osvětových zařízení. Termín byl určen do 30. 4. 1963.

Rozbor situace v okrese ukazuje, že i přes působení výchovy ve školách i celého úseku osvěty a kultury, provádění vědecko-ateistické propagandy za využití všech prostředků, jako jsou přednášky z oboru přírodních a společenských věd, využití literatury s ateistickou tematikou, jsou stále místa na okrese, kde má náboženství dosud vliv na myšlení lidí. Souvisí to s aktivní činností duchovních v těchto místech i dlouholetými tradicemi. V okrese působí sedm státem uznaných církví a sekt, církev Římsko-katolická, Československá, Českobratrská-evangelická, Jednota českobratrská, Pravoslavná, Adventistická s.d. a Obec židovská. Největší vliv má církev Římsko-katolická v obcích Babice, Trnava, Puchlovice, Barchov, Kosice, Kosičky, Pouchov, Věkoše, Piletice, Slatina, Rusek, Černilov, Libřice, Lovčice. Účast na církevních obřadech je 3500-3700 osob a z toho 400-500 dětí předškolního věku. Největší návštěvnost má Římsko-katolická církev asi 2500-2600 osob. K celkovému počtu obyvatel okresu je to malá část, ale tím, že je soustředěna do několika obcí, zasahuje hodně rodin. V Novém Bydžově posilují účast na mších lidé z okolních vesnic Vysočan, Zachrašťan. V Hradci Králové tvoří velkou část lidí z dřívějších středních vrstev. Souvisí to s aktivní činností duchovních mezi pracujícími a mládeží.

¹⁵⁶ Tamtéž, dopis ze dne - nedatováno, Plán rozvíjení vědecko-ateistické propagandy, s. 29.

¹⁵⁷ Srov. SOA Hradec Králové, fond Okresní výbor Hradec Králové, Výchova náboženství, karton 365, č. 810, číslo výtisku 13, číslo materiálu 144. s. 1

Duchovní Bárta v obvodu Kratonohy, Babice jezdí jako traktorista v JZD a administrátor Krám z Černilova, který hraje aktivně fotbal a pomáhal i v akci "Z". Takto do kostelů získává mládež nad 15 let. Práci kněží usměrňuje odbor školství a kultury ONV církevní tajemnice soudružka Damiánová, která je v častém styku s duchovními a biskupskou konzistoří.¹⁵⁸ Další pozornost věnovali komunisté finančnímu rozpočtu pro farnosti. Rozpočet neustále snižovali až na minimum. Velkým úspěchem boje proti náboženství bylo výrazné snížení dětí přihlášených na náboženství. Největším problémem ale byli dospělí a staří lidé, kteří žili aktivním náboženským životem a zúčastňují se náboženských obřadů, mší, křtin, svateb, pohřbů. Tito lidé mají vliv na mládež, a tak jí získávají k docházce na náboženství a k účasti na náboženském životě. Toto se jim dařilo u dětí předškolního věku, ale děti pionýrského věku už o náboženství ztrácely zájem.¹⁵⁹ *"V poslední době bylo při plnění úkolů převýchovy obyvatelstva v duchu stranických usnesení, provádění systematické vědecko-ateistické propagandy dosaženo určitého zlepšení. Je to především zaváděním cyklů přednášek z přírodních a společenských věd. Například v Myštěvsi docházelo na přednášky 40-70 občanů. Vhodným doplňkem ateistické propagandy se stala putovní výstava "Opium lidu" připravená osvětovým domem. Počet přednášek v roce 1961 bylo 435 s účastí 21 589 občanů a v roce 1962 byl počet přednášek 589 s účastí 28 581 občanů. Je to o 152 více přednášek a o 6992 občanů více."*¹⁶⁰

Zde bych rád uvedl dva konkrétní případy o pronásledování učitelů náboženství.

První případ se odehrál v Broumově, kde představitelé ONV žádali krajský národní výbor v Hradci Králové o přeložení učitelky Krmašové z Broumova do Hradce. Učitelka Krmašová byla aktivní příslušnicí lidové strany a pravidelně navštěvovala bohoslužby. Do Hradce měla být přesunuta za trest, protože se vyhnula práci s pionýry a raději šla do kostela. Její světový názor byl nevyhovující, a proto nemohla plnit úlohu socialistické učitelky. Krajský výbor v Hradci přesunutí odmítl, protože ve svém okrese měli dost svých problémů. Jak se případ dále vyvíjel, již zprávy neuvádí.¹⁶¹

Druhý případ se stal na osmileté střední škole v České Skalici. V jedné vyučovací hodině vysvětlovala třídní učitelka žákům vznik kamenného uhlí a od tohoto tématu se dostali až ke

¹⁵⁸ Tamtéž, s. 2.

¹⁵⁹ Tamtéž, s. 4.

¹⁶⁰ Tamtéž, s. 5.

¹⁶¹ Srov. SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 564, dopis ze dne - 14. 7. 1955, Přeražení učitelky Krmašové, stránka nečíslována.

vzniku člověka. Učitelka vysvětlila dětem vznik člověka podle vědeckých poznatků. Po této hodině pak následovala hodina náboženství, které vyučovala laická učitelka Anna Veselá. Děti se hned učitelky začaly ptát, jak to tedy je se vznikem člověka, a kdo má vlastně pravdu. Učitelka Veselá pronesla větu: "*To je zvláštní, věda to ještě neví, ale vaše paní učitelka to už ví.*" A na závěr hodiny vyzvala děti, aby se společně pomodlily za spásu duše paní učitelky. Toto se ale proslechlo do sboru a k řediteli školy. Anna Veselá byla pozvaná na pohovor k řediteli, kde se přiznala a omluvila se, že toto řekla v unáhlení, a že nechtěla snížit autoritu třídní učitelky. Dozvěděl se o tom i církevní tajemník a napsal vyjádření, že výrok učitelky Veselé vzbudil nepříznivý ohlas mezi učitelským sborem a pokrokovou veřejností a doporučuje, aby byla učitelka Veselá co nejdříve propuštěna.¹⁶² Církevní odbor v České Skalici 4. 6. 1958 projednával případ Anny Veselé a s konečnou platností žádá, aby nebyla pouze přemístěna, ale aby byla propuštěna.¹⁶³ V dopise radě místního národního výboru uvádí, že katechetka Anna Veselá si je vědoma svého provinění proti třídní učitelce Jarmile Vítové. Anna Veselá svého provinění lituje a slibuje, že už se nic takového nebude opakovat. Po 22 letech jejího vyučování se něco takového stalo poprvé. Učitelka Veselá se zavazuje, že povede děti k socialistickému vlastenectví, a že bude své žáky vychovávat v duchu lidově demokratickém. Anna Veselá dále žádá MNV o prominutí svého přestupku.¹⁶⁴ Odbor školství a kultury rady ONV v Náchodě ve zprávě ze dne 28. 8. 1958 uvádí, že pracovní poměr katechetky Anny Veselé bude ukončen ke dni 30. 9. 1958. V další zprávě referátu pro věci církevní ze dne 5. 9. 1958 se uvádí, že Anna Veselá nebyla propuštěna z pracovního poměru, protože rada MNV v České Skalici, již na propuštění katechetky netrvá. Místo toho požadují jiný trest. Jaký trest by to měl být, rada zatím nerozhodla. Další jednání o přestupku Anny Veselé bylo dne 13. 8. 1958, kde se projednávalo propuštění Anny Veselé a bylo jí oznámeno, že k 31. 8. 1958 dostane tříměsíční výpověď. Anna Veselá ale přistoupila na výpověď dohodou ke dni 30. 9. 1958. a náboženství již tedy nevyučovala.¹⁶⁵

¹⁶² Tamtéž, dopis ze dne 15. 5. 1958, Protokol

¹⁶³ Tamtéž, dopis ze dne 4. 6. 1958, Církevní odbor rady KNV, stránka nečíslována

¹⁶⁴ Tamtéž, dopis ze dne 15. 5. 1958, dopis Radě místního národního výboru v České Skalici, dopis ze dne 10. 6. 1958

¹⁶⁵ Tamtéž, dopis ze dne 5. 9. 1958, Rozvázání pracovního poměru s Annou Veselou, stránka nečíslována

4 Zásahy státního aparátu vůči učitelům náboženství ve světle osobních svědectví

Zde uvádím osobní svědectví paní Marcely Němečkové, která byla v této době učitelkou. Mimo jiné předměty vyučovala i náboženství a byla pomocnicí biskupa Karla Otčenáška.

Marcela Němečková je rodačka z Hradce Králové, narodila se těsně před válkou do křesťanské rodiny. Její otec byl profesorem na Rašínově gymnáziu a učil češtinu a francouzštinu. Byl to veliký elegán a vedl francouzskou společnost, byl velice kultivovaný a uměl 10 řečí. Rodiče měli velkou radost, když se Marcela narodila, protože první dítě se nenarodilo, její maminka byla dost slabá, takže Marcelu vyvipplali doktoři, v jejich péči byla skoro půl roku. Narodila se na Boží hod svatodušní. Mezi žáky na gymnáziu, kde učil Marcely otec, byla velká skupina hradeckých kněží, kteří jí říkali: "*Viš, máš být co hrdá na svého tátu.*" Rodiče Marcely poslouchali Svobodnou Evropu a další rozhlasové stanice, ovšem nikdy ji nenapadlo o tom před někým mluvit. V roce 1945 jejího tatínka přeložili z Rašínova gymnázia na reálku. A vypadalo to, že bude všechno velmi nadějně. V roce 1946 byly volby a Marcela chodila jako agitátor Lidové strany a dělala mohutnou kampaň, protože její tatínek byl zvolen funkcionářem Lidové strany. Tatínka Marcely v roce 1948 přeložili, protože vysvětloval v Lidové straně, co je to komunismus a říkal, že je všechno strašný nesmysl. Marcela velice živě vzpomíná na únor 1948, v té době chodila na piáno v Hradci Králové do Zámostí v Malšovicích, učitelka se jmenovala Jindra Malá. Rodiče Marcely viděli, že má nadbytek energie, tak jí nechali vyžít správným způsobem. A tehdy, v únoru, to bylo jedinkrát, kdy nehráli. Učitelka měla právě puštěné rádio a poslouchala a brečela. Marcela tedy šla domů a rodiče také brečeli. Ptala se, co se děje. Otec říkal, že to je konec s naší republikou, protože komunisti se ujmou vlády a bude to prostě děsivý. I tehdy sama Marcela už něco vytušila, protože v roce 1946 měla partu venkovských dětí, se kterými každý den hrála vybíjenou a další hry a najednou jedna z jejích kamarádek říká: "*No počkejte, vy buržousti, my s vámi zatočíme.*" Marcela byla překvapená a řekla jí: "*Prosím tě, tobě šiblo, nebo co je s tebou?*" A ona jí odpověděla: "*No, a odedneška se nebude zpívat „Kde domov můj“, ale bude se zpívat Píseň práce.*"

V roce 1948 tatínka Marcely vyhodili ze zaměstnání a šel do Děčína do pohraničí, kam se v roce 1949 celá rodina odstěhovala. Pohraničí v té době bylo zcela odlišné, domy byly zdevastované, opuštěné. V Děčíně žil jeden známý z Pardubic, který byl v Katolické mládeži.

Marcelu pozval mezi ně, byla tam jako benjamínek, protože jí bylo 15 let a jim všem 18-20 let. Ale cítila se mezi nimi velice dobře. Do společenství docházeli, než je odvezli do koncentračních táborů, jezuité, takže to bylo velmi exkluzivní. Marcela začala v Děčíně chodit na malé gymnázium, dneska je zde škola Jana Pavla II. Pak ale přišlo „*moudré rozhodnutí děda Vševeda*“ Nejedlého, že bude zavedena jednotná škola, žáky vrátili zpět na měšťanku, takže děti chodily do školy do Drtinek. Na měšťance se děti nudily, protože na gymnáziu byl dost ostrý režim a děti se zde musely učit. A teď byla Marcela se svými spolužáky z gymnázia na měšťance, učivo již všechno znali, takže zlobili, pod lavicí si pálili papírky a pořádali různé aktivity. Děti byly rozděleny na dívčí a chlapeckou třídu, což byla tragédie, protože v tomto věku již není dobré žáky rozdělovat. Do posledního ročníku nastoupila Marcela v Děčíně. Zde byla jedna učitelka biologie, která neustále vykládala o tom, jak člověk vyrůstal z opice, vyprávěla o opici Růženě, přičemž se sama jmenovala Růžena. Učitelka zcela zjevně nechápala, proč z toho děti mají tak velikou zábavu. V té době se ještě vyučovalo náboženství, většina kněží neuměla učit, neuměli udržet pozornost dětí a ty při výuce zlobily. Protože Marcela chodila k jezuitům, byla taková trochu otrkaná a ve třídě zavedla „teror“. Řekla, že kdo bude zlobit pana faráře, dostane výprask, a komu se na vyučování nelíbí, ať se dívá ven z okna. To se samozřejmě proslechlo v učitelském sboru. A protože Marcela samozřejmě také chodila skoro každý den do kostela, tak si její paní učitelka usmyslela, že ji rychle převychová. V té době se organizovaly různé brigády a ve škole se právě stavělo nové školní hřiště. Učitelka se ptala dětí ve třídě, kdo by přišel v neděli na brigádu, ale hlavně myslela Marcelu. Ale ta samozřejmě dělala, že neslyší, „*Přeci se nebudu učit v neděli*“ myslela si. Ve třídě však nikdo neřekl ani slovo, jen se všichni dívali na Marcelu, co řekne ona. Učitelka se tedy obrátila přímo na Marcelu a zeptala se: "*Marcelo, ty přijdeš?*" Odpověď Marcely byla naprosto odzbrojující. "*Ne paní učitelko, já chodím v neděli do kostela, ale jestli chcete, tak přijdu v sobotu na brigádu.*" Čímž ji úplně deklasovala, takže paní učitelka vyběhla ven ze třídy úplně fialová, protože to bylo jako osobní urážka. Marcela se pak dozvěděla, že paní učitelku museli ve sborovně křísit. V duchu si říkala, jestli to nepřehnala, a tak si ještě vzala kamarádku a šla se paní učitelce omluvit. To byl pro paní učitelku další šok a se slovy „*Nechci tě už ani vidět*“ ji poslala pryč. Marcela se jen zdvořile uklonila a odešla. Hrozilo jí, že ji kvůli jejímu chování nepustí na gymnázium. Po nějaké době se šli v rámci vyučování podívat na gymnázium a právě probíhala hodina matematiky. Profesorka na gymnáziu jim dala nějaké příklady, Marcela si vzala papír a příklady vypočítala ze své hlavy a nad tím profesorka kroutila hlavou. Štěstí bylo v tom, že na gymnáziu učili dobří lidé. Počkali, až paní učitelka odjela do lázní a napsali Marcele posudek a přihlášku do gymnázia. A tak se

Marcela dostala k přijímacím zkouškám na gymnázium. Přivítali jí slovy: "*No vy jste z Hradce Králové - a kohopak tam máte?*" Odpověď zněla: "*Znám Klicperovo divadlo, Klicperu.*" A tak oni byli docela uchvácení, protože toho Marcela věděla docela dost, bez dalších řečí ji přijali.

Další velkou vzpomínku má Marcela na rok 1953, kdy byla slavná měnová reforma. Gottwald patřil k nim do rodiny, byl bratranec Marceliny babičky. Maminka pocházela z Moravy a Marcela tam jezdila na prázdniny, a slyšela jak babička řekla: "*Já dojezu za Klemou a udělám pořádek.*" A Marcelin tatínek na to říkal: "*Opozvaž se, já od Klemy nic nechci, to je darebák.*"

Pan ředitel na gymnáziu těžce nesl, že má ve škole takovou černou ovci. Protože vyučoval matematiku, tak Marcelu vysloveně z matematiky potopil, dal jí u maturity dvojku, jinak měla samé jedničky. Když nastalo ukončení gymnázia maturitní zkouškou, všichni měli samé jedničky. Před vyhlášením výsledků byla porada, poté si maturanty pozvali a s každým mluvili, kam kdo chce jít na vysokou školu. Když už se komise radila hodinu, nikdo nechápal, co se děje, ale Marcele bylo jasné, že mají nařízeno, že ji nesmějí nechat udělat maturitu a nevědí, jak to zaonačit. Později se Marcela dozvěděla od jedné členky komise, že skutečně měli nařízení nechat jí propadnout. Bylo to nařízeno od KSČ, okresního výboru, protože chodí do kostela, že je nebezpečný případ. Ale naštěstí byli všichni zdravého rozumu, krom toho ředitele, který dal Marcele aspoň dvojku z matematiky. Ostatní členové maturitní komise říkali: "*Nedá se nic dělat, celou dobu studovala s jedničkami, tak teď ji nebudeme otravovat.*" Když přišla Marcela na řadu, seděla tam celá komise, samozřejmě tam byl i ten zástupce KSČ a říkali: "*No tak soudružko, kam byste chtěla jít?*" „*No na vysokou*“ zněla odpověď. „*No dobře, a co byste chtěla dělat?*“ zněla další otázka. „*No nejraději bych asi medicínu*“ odpověděla Marcela s ledovým klidem. A ředitel reagoval úslužně: „*Ale Marcelko, vždyť ty nejsi tak zdravá, máš toho zdravička málo, tak to by bylo na tebe asi moc.*“ Marcela si v duchu pomyslela: „*Kdybych tě tak mohla kopnout do kotníku, tak bych ti ukázala, kdo je tu zdravý.*“ Udělala nevinný výraz a s klidem řekla: "*No, tak když si myslíte, že se na to nehodím, tak já bych šla na filozofii. Základy pěti, šesti řečí umím, protože můj tatka se mnou mluvil francouzsky, německy.*" Marcela ovládala velice dobře latinu. Na gymnáziu se ji naučila velice dobře díky své učitelce latiny, které přezdívali „baba latinářka“. Velmi často se ze dne na den museli naučit padesát slovíček. To se Marcela snadno naučila a ještě pak spoustu spolužáků ze třídy doučovala. Naštěstí byla tak schopná a chytrá a poznala, že mnoho slovíček v češtině je z latiny. Když komisi řekla, že by šla studovat filozofii, bylo všem jasné, že je to od Marcele vyslovená drzost. Že si z nich dělá legraci. „*No to ale všeobecně nepřipadá v úvahu,*“ zahučelo to v komisi. A tak jim Marcela

řekla: *"Tak víte co? Tak já půjdu na matiku, tam žádnéj blbec politickej nemůže, tak já půjdu na matiku."* Doporučení ke studiu matematiky dostala a odjela do Prahy na přijímací zkoušky. V té době na „matfysu“ zrušili pedagogické oddělení a vznikla nová Vysoká škola pedagogická. Marcela přijela ke zkouškám. Na rohu Spálené ulice je kostel Nejsvětější Trojice a za ním stála škola. Marcela se z okna školy dívala na kostel, když přišel mladý muž, asi o tři roky starší než Marcela. Sedl si, chvíli mžoural do papírů, pak řekl: *„Soudružko, tady mám napsaný, že věříte v Boha.“* *„No věřím, no. A co má být?“* odpověděla bezstarostně Marcela. *„A co Vás k tomu vede?“* zeptal se. *„No podívejte se,“* vysvětlovala Marcela, *„Když studujeme tu fyziku, tak je vidět, jaký je úžasný řád v tom světě a jak to všechno krásně funguje a že za tím musí být nějaká inteligence.“* On byl z toho naprosto vyvedený z rovnováhy a řekl *„No, ale nesměšujte prostě historické skutečnosti s přírodníma.“* A Marcela opět sebevědomě odpověděla: *„Ale princip kauzality platí i v přírodě, ne?“* Což ho úplně vyvedlo z míry, chytil se za hlavu a řekl: *„Prosím vás běžte dál, já vám to podepíšu, běžte dál.“* Tak Marcela obstála a dostala se na matematiku. Tam se setkala s jedním výborným profesorem, který nad Marcelou držel celou dobu studií ochrannou ruku, protože také chodil do kostela a vedl matematiku pro věřící. A vždycky, když přišel do třídy, tak si Marcelu dobře pamatoval díky jejím průšvihům. Také vyučoval deskriptivní geometrii, což Marcele vůbec nešlo, byla pro ni těžká. Vždy přišel do třídy a říkal: *„Ženu statečnou kdo nalezne?“* Koukal po třídě a říkal: *„Němečková, pojďte k tabuli.“* A v té chvíli si Marcela připadala jako hlupák. Naštěstí tento profesor nikdy nikoho nezahanbil. Vraťme se ještě k přijímacím zkouškám. Když se Marcela vrátila domů, rodiče se ptali, jak dopadla. To sama Marcela ještě nemohla vědět a byla zvědavá. Za 3 dny přišel dopis z Prahy, ať se dostaví znovu na přijímací řízení. To Marcelu trochu vyděsilo, protože se bála, co bude. Dodala si odvahy a říkala si: *„Nedám se.“* V Praze byla čtyřčlenná komise a Marcela seděla proti nim v křesle. A oni říkali *"Soudružko, byla jste výborná u těch přijímaček, hrozně rádi bychom vás přijali, ale když vy věříte v Pána Boha. A to chcete být učitelka?"* Marcela si stála za svým *„No jistě, já chci být učitelka.“* Vysvětlila jim že *„a+b na druhou“* se nepočítá pomocí Pána Boha, ale že to se počítá, a tak byli dost překvapeni. Snažili se jí dát to nejlepší doporučení na matematickofyzikální fakultu. To Marcela ale nechtěla a říkala, že nechce na „matfys“, že je teoretik, a že chce pracovat s lidmi. Už to vypadalo hrozně, tak se na ně usmála a povídá: *„Tak podívejte, budete mě tady mít 4 roky a za tu dobu mě předci můžete přesvědčit, jak to všechno je. A můžeme o tom diskutovat, ale dejte mi tu příležitost.“* Když byla druhá hodina, tak se všichni studenti češtiny a ruštiny scházeli v jedné posluchárně. Najednou tam přišel onen mladý muž, se kterým se potkala na chodbě před přijímacími zkouškami. Marcela se jen krčila v lavici a chtěla

být menší, a ještě menší. Načež on chvíli povídal, pak se tak rozhlédl po třídě a řekl: „*No tak mi jedna soudružka u přijímaček řekla, že věří v Boha.*“ Marcela byla rudá a zalezla pod lavici. A on už to dál nerozváděl.

Ke své radosti však Marcela zjistila, že asi třetina lidí je věřící. Oni se nebáli, takže se Marcele chodili svěřovat. A netrvalo dlouho a zvolili ji za jednatelku ROH celé fakultní rady. To mělo své výhody, protože občas někdo za Marcelou přišel a říkal: „*Hele, v češtině v druháku ta a ta holka byla viděna v kostele, vypátrej, jestli to tak je.*“ Takže Marcela měla přehled o všech věřících lidech na celé vysoké škole pedagogické a s radostí pásala své ovečky. To mělo za výsledek, že poslední rok šlo společně asi 60 studentů k velikonočnímu svatému přijímání, což všechny náramně posílilo, když viděli, že nikdo není sám. Když Marcelu odhalili, byla z toho dost nervózní, ale děkovala Pánu Bohu, jak je hodný, že ji odhalil, protože se jí otevřela cesta. Všichni marxisti na fakultě se domnívali, že to bude on, kdo přivede Marcelu na správnou cestu. Když byla na konci prvního semestru první zkouška z marxismu, zkoušejícím byl ten mladý muž, se kterým se Marcela setkala u přijímacích zkoušek. Marcela chtěla jít jako první, poprosila ostatní studenty, aby ji pustili, protože chtěla vědět, jak bude zkouška probíhat a co se bude dít. Když vešla do místnosti, zkoušející řekl: „*Soudružko, vy přijdete jako poslední ze všech.*“ Tak se uklonila se slovy: „*Prosím, jak račte.*“ A odešla do kostela poprosit Pána Boha o pomoc, protože očekávala veliký boj. Pak přišla zpět na zkoušku. Vešla dovnitř, on se na ní podíval a říkal: „*No tak co, už jsem vás přesvědčil, že se mýlíte ve své víře?*“ Marcela nasadila svůj obvyklý nevinný výraz, a odpověděla: „*No vy jste se o něco takového snažil? Toho jsem si ani nevšimla.*“ Asi ho to vyvedlo trochu z konceptu, protože jí začal poučovat, a pak se Marcely zeptal, že přeci musí mít nějaké problémy. „*Promiňte, pane profesore, ale já furt žádný problémy nemám, já nevím, jak to mám udělat, já žádný problém nemám,*“ s klidem odpověděla Marcela. Teď nastala chvíle ticha. Marcela se začala modlit, aby jí Pán Bůh přihrál nějaký problém. Jinak by ji zkoušející nepustil. Najednou radostně vyhrkla: „*No, měla bych jednu takovou otázku., Vy nás zde učíte, že začátek marxismu je na základně hospodářství. A tak mi vysvětlíte, jak to, že židovský národ, ačkoliv to byli kočovníci a chudáci a nuly proti egyptským, babylonským civilizacím, tak se udrželi a přežili a ty civilizace zanikly, a ti Izraelité, ti ne, nebylo to náhodou proto, že věřili v Boha?*“ Načež on zděšeně zaklepal hlavou a řekl: „*No víte, oni mě deska bolí zuby, a tak vy si nechte si svoji víru a já si nechám svoji teorii.*“ Marcela se uklonila a odešla s jedničkou z marxismu. Další rok marxismus vyučoval „*takový blb*“, byl to člen KSČ. Přednášky jen četl z papíru, a když se náhodou ztratil v řádce, nemohl navázat a vykládal úplně nesmysly. A Marcela pouze věděla, že nejdůležitější je pátý sjezd strany. Tak se to samozřejmě

naučila, protože paměť jí naštěstí sloužila. A u zkoušky skutečně dostala pátý sjezd strany, všechno odříkala, co se tam dělo, a když skončila, zkoušející se na ni ledově podíval a řekl: „*Soudružko, vy mi tady říkáte pouze fráze.*“ Marcela myslela, že špatně slyší, protože samozřejmě nic jiného než fráze to nebylo a ona mu to odříkala tak, jak to vykládal jim. Takže začala povídat od začátku, zase to všechno zopakovala. Nakonec dostala dvojku.

Týden před státnicemi měla Marcela přijít na vedení školy, kde jí oznámili, že ji nepustí ke státnicím, protože se nenechala převychovat, protože je stále stejná a nezaslouží si dělat státnice. Ale Marcela to už bylo jedno, protože ve škole okolo sebe měla bezvadnou partu lidí, kterou vedl tajný biskup Konzal. Společně dělali spoustu duchovní práce a Marcela měla na starosti skupinky děvčat, chodila zpívat na Vyšehrad a žila více v církvi, než na škole. Takže řekla: "*No, soudruzi, když si zodpovíte straně a vládě, že jste mě tady nechali studovat za 50 nebo 60 tisíc a teď mě nechcete pustit ke státnicím. Já za to nemůžu, že jste mě nepřesvědčili, no bohužel neměli jste tolik argumentů, abyste mě přesvědčili.*" Marcela odešla za jedním profesorem a pověděla mu, že ji nechtějí pustit ke státnicím. „*Ženská, já si tak oddechnu, až budete z týchle školy venku, vy je musíte pořád takhle rozčilovat?*“ zněla profesorova odpověď. "*Ale vždyť já si jich vůbec nevšímám, já na ně na všechny kašlu*" odpověděla opět Marcela. On jí řekl, ať se jde učit. Marcela se tedy odešla učit a státnice nakonec úspěšně složila. Sice z marxismu měla dvojku, ale to ji nijak nevadilo. Po státnicích studenti dostávali umístěnky ohledně zaměstnání. Marcela dostala umístěnku do Severočeského kraje, protože bydlela v Děčíně. Odjela tedy do Severočeského kraje, do Ústí nad Labem, a tam se ptala, kde je nějaké volné místo. Její kamarádky, které s ní byly na pokoji, také chtěly do Severočeského kraje. Chtěly být s Marcelou, aby zůstaly pohromadě. Umístěnky do Prahy dostaly ty protekční. Marcela se v Ústí dozvěděla, že v Děčíně bude místo na jedenáctiletce. To se jí velice zalíbilo, protože by byla doma u rodičů. A tak se Marcela dostala do Děčína, jako učitelka.

Ale za tři roky přišel za Marcelou předseda ROH a povídá: "*Marcelo, rozhodli jsme se, že musíš z Děčína pryč, protože tady tě všichni znají, že chodíš do kostela. Tak kam chceš jít? Bylo by místo v Litoměřicích.*" Marcela tedy souhlasila. Tak odešla do Litoměřic. Bylo tam krásně. Marcela si v duchu myslela: „*Nebudu se nějak moc předvádět, že chodím do kostela.*“ Ale nebylo to potřeba, protože jezdila v pátek večer a někdy v sobotu v poledne domů. A na neděli byla v Děčíně u rodičů. Ale ve všední den, když byla ve škole, chodívala v sedm do školy a v devět večer ze školy. Ještě šla obklopena houfem dětí, které šly s ní domů, takže neměla příliš mnoho času někde chodit. Ale ředitel zjistil, že je poměrně aktivní a začal jí dávat různé úkoly a práce

navíc. Dostala na starost sklad školních potřeb, a také že bude s dětmi natírat plot kolem školy. Marcela z toho měla legraci a smála se tomu, protože bylo před prvním májem.

Pořád pro ni hledali nějakou práci, protože se jim zdálo, že málo dělá, proto ji nahlásili na Městský národní výbor do komise, kde pořádali vítání občánků a gratulace. Marcele se ale moc nelíbila představa, že by musela být v místnosti v těžkém taláru a vítat občánky. Rozhodla se, že bude chodit lidi zvat na vítání občánků a s dětmi ve škole pro ně udělají diplomy. A taky tomu tak bylo, chodila zvat lidi na vítání občánků. Vysvětlovala jim, jak je to krásné, aby tam přišli. Ale také říkala: *"Víte, to není křest, to je vítání v rámci státu, a kdybyste chtěli to dítě pokřtít, tak prostě v kostele je farář v tolik a v tolik."* Nikdo to za celou dobu na Marcelu neřekl, že toto dělá. Vítání občánků bylo vymyšlené jako náhrada křtů. Vždy Marcela dostala takovou příležitost, aby dělala to, co bylo potřeba. Poslední den ve škole přišla ke svému místu a na stole ležel papírek a něm stálo: *„ Z důvodu lepšího umístění kádru jste propuštěna“*. Marcela zůstala stát, jako když do ní vrazí hřebík. Přišla do třídy a děti jí říkaly, ať přijede, že se chtějí pochlubit, jak uspěly u přijímaček. Marcela jim na to řekla: *"Milé děti, já už tady příští rok nebudu."* A ony říkaly: *"Prosím vás, to nám nepovídejte, my víme, že jste dostala vyznamenání v pololetí"* Jak na toto děti přišly, to už se Marcela nedozvěděla, ale věděly to. Marcela řekla: *"No, to je sice hezký, ale dneska mě propustili."* *"To přeci není možný, a proč?"* zněla udivená odpověď dětí. *"No protože já chodím do kostela,"* opět odpověděla Marcela. A ony jakoby úplně zkameněly. *"No, ale vy předci nejste pobožná,"* opět reagovaly děti. A Marcela dětem odpověděla: *"No, to máte pravdu, já nejsem pobožná, jako takový ty babičky, ale já prostě věřím v Pána Boha a snažím se podle toho žít, podle těch křesťanských zásad. Což jste poznaly, když jste mohly ve dne v noci za mnou přijít, když jste s jakýmkoliv trápením mohly za mnou přijít, a to bylo všechno znamení, že jsem věřící. Tak to pochopte. A proč si myslíte, že bych nemohla věřit v Boha?"* *"No protože se pořád smějete a jezdíte autem."* Tak Marcela dětem vysvětlila, že to není podstata křesťanství. Třeba když byli na brigádě a dlouho pro ně nikdo nejel, tak šla na silnici, stopla nákladňák a naložila děti na nákladňák a nechala se s celou třídou odvézt do Litoměřic. Což pro ně bylo úžasné dobrodružství. Celá její třída prohlásila: *"Tak to teda ne, to jdeme udělat rambajs na Okresní národní výbor."* Marcela říkala: *„Nepůjdete nikam, protože jste na začátku života a zkazily byste si život. Víím, že byste to rády udělaly, ale o mě se nebojte, víte, že já jsem dost otráskaná osoba, já to nějak přežiju."* Ale že to bude až tak zlé, to Marcela netušila. Celý rok nemohla sehnat práci. To bylo v roce 1973. Tehdy se ještě zavíralo za příživnictví. Marcela chodila po různých výkupcích a hlásila, že by šla k počítačům, výpočetní technika se v té době začínala rozvíjet. Když řekla, že je matematicka, každý zaplesal a říkal: *"To je výborný, to víte, že vás vezmem!"*

Když se pak přišla domluvit o nástupu do zaměstnání, řekli: *"Víte, my vás nemůžeme vzít."* Vymýšleli různé důvody, proč ji nemohou vzít. Až v Praze v Legerově ulici ve výzkumném ústavu jí řekli, proč zde nemůže dostat místo, ani v jiném výzkumném ústavu. Marcela se s údivem ptala: *„A proč?“* *"No protože máte ve svém posudku, že jste nábožensky založená a že lidi kolem sebe prostě svádíte k náboženství."* Rozhodnutí podepsal krajský prokurátor, který byl o rok starší než Marcela a shodou okolností to byl známý Marceliny kamarádky. *"A to už byl krajským prokurátorem, takže to byl tenkrát svině, to je jasný."* Dodává Marcela. Navíc tu svou kamarádku nechal zavřít za to, že dříve s Marcelou chodila k řádovým sestřičkám, když byly na vysoké škole. Jednou v červenci Marcela dostala dopis, že se má dostavit na Krajský národní výbor ohledně změny pracoviště. Marcela se jen podivila: *"Já jsem nikam nežádala, mně ty Litoměřice vyhovují."* Sama sobě si slíbila, že tam nebude chodit do kostela, a tak každé ráno jezdila do Lovosic. Ale ředitelka z toho byla špatná a divila se, proč o půl šesté odchází z domu a ve tři čtvrtě na osm přijde celá udýchaná do školy. *"To víte, já si každé ráno musím trochu zacvičit,"* odpověděla Marcela na vysvětlenou. Takže nic v Litoměřicích netušili.

Když už téměř rok nemohla sehnat práci, rozjela se Marcela do Prahy, do onoho výzkumného ústavu, kde ji předtím řekli, že ji nemohou vzít kvůli víře. Tam byli tak solidní, že jí přečetli hodnocení a jméno prokurátora, který napsal posudek, aby ji nikde nevzali. Marcela jim poděkovala za ochotu a druhý den jela na kraj za panem prokurátorem. Vešla do kanceláře k prokurátorovi a povídá: *"Já jsem Němečková a přišla jsem se zeptat, jaký je význam slova bigotný"* Načež on v tu chvíli absolutně nevěděl, co na to říci. A Marcela pokračovala: *"No snad neužíváte výrazů, kterým nerozumíte a kterými můžete druhému ublížit?"* Prokurátor celý zrudnul studem. Slova se opět ujala Marcela: *"Tak jsem vám přišla říct, že jsem tři čtvrtě roku bez zaměstnání a až mě budou chtít zavřít, tak ukážu prstem na toho, kvůli kterému nejsem v zaměstnání, protože mě nevzali ani v továrně na rybičky, abych zavírala rybičky do konzerv. Ani tam mě nevzali."* On byl opravdu překvapený. *"Tak se račte postarat, abych dostala nějaké místo, protože jinak budete vinen tím, že budu odsouzena jako příživník."* Pokračovala Marcela ve svém rozhořčení. Aby to potvrdila, druhý den vzala svého tatínka sebou, a šli za prokurátorem společně, což bylo zase důraznější. A prokurátor říkal: *"No, vyberte si, jaký chcete zaměstnání, napište nám to a já vám napíšu, že vás můžou přijmout."* Zanedlouho přišel dopis z Prahy od přátel, kteří věděli, že Marcela jezdí po celé republice i na Slovensko a že hledá zaměstnání. Jedna kamarádka jí napsala: *„Prosím tě, ty jsi taková odvázná, nechceš jít do polepšovny? Tam by tě určitě vzali.“* Prokurátor jí tedy napsal doporučení do polepšovny v Kostomlatech pod Milešovkou. Tam byla na převýchovu děvčata, tzv. káčka, což je zkratka

jistého povolání pro 16letá děvčata a starší. Marcela se hned druhý den vypravila do Kostomlat. Jela autobusem a po cestě slyšela zvěsti, co se tam děje. Vstávaly jí z toho vlasy hrůzou na hlavě. Říkala si sama pro sebe: „*Nejsem z cukru, tak se nerozpustím.*“ Dojela do Kostomlat a řekla panu řediteli, že je aprobovaná profesorka a že nemůže sehnat místo, protože chodí do kostela. A že by ta jejich děvčata snad nakazila tím, že věří v Boha. On jí okamžitě s radostí přijal, protože měl kvalifikovanou sílu. Hned vedle vchodu do polepšovny byl vchod do kostela. Každý den tam sloužil mši takový starý kněz. To byla šance pro Marcelu, aby každé ráno chodila do kostela. To však nezůstalo dlouho tajemstvím. Už za tři dny to věděla děvčata a povídala si o tom. Občas otevřela dveře do kostela a zakřičela tam „*Ámen.*“ Marcela jim vysvětlila, že tohle se nedělá, že jestli proti ní něco mají, ať to řeknou a neotravují ostatní lidi v kostele. Protože pan ředitel znal kvalifikaci Marcely, zavedl v ústavě školu, kde učila ještě se dvěma dalšími učiteli. To bylo pro Marcelu lepší než být vychovatelkou. Marcela s děvčaty musela bydlet za katrem. V ústavu byly velké chodby a na každé byly místnosti, v každé bylo 4-5 děvčat. Místnosti byly uzavřené plechem okovanými dveřmi, aby děvčata nemohla utéct. Ale ona stejně utíkala oknem po hromosvodu. Marcela zde sice měla svou místnost, ale byly tam myši, které po ní v noci lezly.

Každý večer Marcela vždy čekala, až se děvčata umyjí a odejdou z umývárny, aby měla soukromí. Ale děvčata si navykla, že pokaždé tam na ní nějaké děvče čekalo a pak si Marcele stěžovalo na život a vyprávělo jí své životní osudy, které byly velmi smutné. Máma jednoho děvčete si v 35 letech našla mnohem mladšího partnera, který ji pak opustil. Matka jiného děvčete vzala přímo dceru na ulici. To, s čím se děvčata svěřovala, bylo opravdu těžké. Na každé z nich bylo vidět, jak to všechno potřebuje svěřit. Jak je to pro ně hrozné, co všechno v pouhých 16 nebo v 17 letech mají za sebou. Marcela je utěšovala, že není nic ztraceného, že záleží na nich, jestli se chtějí zlepšit, nebo ne. A ony říkaly: „*No, víte, já bych se i zlepšila, ale vždycky, když mě propustili, tak jsem třeba říkala, že už budu se žít jinak, jenže já přijdu do zaměstnání a jsem tam dva dny a druhý den někdo v zaměstnání se podívá a řekne: „Hele to je kostomlatka,“ tak já si v duchu říkám, „Tak já vám ukážu.“*“ Marcela se je z toho snažila dostat a říkala jim, že kdyby byla kněz, tak jim dá rozřešení a už by na to nemusely nikdy myslet a mohly by začít znovu. Dobře bylo, že děvčata Marcele věřila, a některá se opravdu snažila z toho svého nešťastného života nějak dostat. Marcela vzpomíná s humorem na okamžiky, kdy se opravdu smála. Když šla Marcela o půlnoci domů z Teplic, často se bála, aby na ni děvčata nepoštvávala kluky a oni ji neublížili. Děvčata se dříve často prala o kluky. Ale později už se

neprala o kluky, ale o to, zda existuje Bůh nebo ne. Marcela stála za rohem a smála se na celé kolo.

Marcela byla opravdu vděčná Pánu Bohu, že mohla žít tak dobrodružný život. Zanedlouho zaslechla, že do Trmic v Ústí nad Labem přišel nový a tajně vysvěcený biskup Otčenášek. Toho Marcela ještě neznala. Někdy se kněží na Marcelu zlobili, když jim přivezla do kostela pár dětí. Měli totiž strach, že jim komunisté vezmou státní souhlas, někdy ji vyháněli i s dětmi z kostela ven. Hlavně když už to byl starý a fyzicky slabý kněz, měl strach, že ho vyhodí třeba i na smetiště. Ale Marcela se na ně kvůli tomu nezlobila. Jezdila po vesnicích s dětmi, které nashromáždila, a zpívala s nimi. Půjčila si třeba klíč od kostela. Šli dovnitř do kostela, hrála jim na varhany a děti rády zpívaly. To bylo skutečně krásné. Tak zaslechla, že tam je někde biskup Otčenášek. Marcele to nedalo, byla totiž velice zvědavá, kdo to je a jaký to je kněz. Jednou zvedla telefon a zavolala do Trmic na faru a ozvalo se: „*Prosím.*“ U telefonu byly dvě *tetinky* a Marcela se jich zeptala, kdy je tam mše svatá. Ony se hned ptaly, kdo to volá a Marcela jim řekla, že ji stejně neznají, ale nakonec jí řekly, kdy je mše svatá. Vždy si kněze posuzovala podle toho, když viděla, jak slouží mši svatou. A tak jednoho dne přijela na mši svatou do Trmic. Schovala se za sloup v kostele, aby nerušila a říkala si, že tam v klidu stráví bohoslužby.

Načež se objevila ta paní, se kterou mluvila po telefonu a říkala: „Nechcete jít ke zpovědi?“ Marcela odpověděla, že zatím nechce a poděkovala. Biskup Otčenášek Marcelu doslova uchvátil, když ho viděla. Na mši bylo velice málo lidí, několik Romů a většina starých lidí. Někteří z nich byli i Němci, kteří nebyli odsunuti. Ale pan biskup byl prostě skvělý. On byl vždycky takový opravdový a zbožný, nikdy nemluvil do větru, ne, že by něco hrál. Marcela si pomyslela, že jestli je tohle tajný biskup, tak to je „*teda hodně dobrý.*“ Nechala si to dva měsíce rozležet v hlavě, pak do Trmic jela znovu. A zase se jí to tak líbilo. To už byl najednou Silvestr a s rodiči chtěli jít na popolední mši v Děčíně. Marcela se najednou otočila k mamince a říká: "*Mami, já jedu do Ústí do Trmic na silvestrovskou Bohoslužbu.*" Mamka jí odpověděla: "*Prosím, co tě to napadá?*" "*On je tam takovej zajímavěj kněz, on je to tajnej biskup,*" zněla odpověď Marcely. V Trmicích už Marcela šla do zpovědnice a myslela si, že už ji zde asi dvakrát viděli a měla obavy, aby si biskup Otčenášek nemyslel, že ho sleduje, aby neměl strach, že je od StB. Marcela měla totiž v plánu, jak se říkalo, jít za kopečky. Už to měla tak napůl zařízené s Eliškou Pretschnerovou. Marcela za ní jezdila do Slatiňan, byla také matematicka, takže si krásně rozuměly. Nabízela Marcele, jestli nechce vstoupit k nim do řádu, ale Marcela říkala, že ne, že má vybraný jiný řád. Eliška jí na to řekla: "*To nevadí, prostě jezdí k nám, abys*

teda měla nějakou rodinu." A teď se na to chtěla zeptat pana biskupa, co si o tom myslí. "Pane biskupe," zeptala se Marcela, "Teď na to asi nemáte čas." A on říká: "No to máte pravdu, ale jestli máte ještě volno, tak přijďte, co nejdřív můžete. "No zítra ještě máme volno ve škole, takže já bych přijela hned zítra, jestli dovolíte. A v kolik můžu přijet?" povídá radostně Marcela. "No já brzo vstávám," odvětil biskup. Marcela tedy druhý den sedla v půl sedmé ráno na vlak v Děčíně a jela do Trmic. Zazvonila na faře. Nějaká tetinka vykoukla z okna a koukala, kdo to zvoní v sedm ráno, a tak Marcela říkala: "No on mě pan biskup pozval." Tetinka Marcelu vzala nahoru, pan biskup měl ještě rozhozené peřiny, taky krátce předtím vstával. Marcela z toho byla trochu vyvedená z míry, že takto biskupa přepadla, ještě skoro v posteli. "No teto, co teďka, já nevím, jestli se chtěl ještě pomodlit," povídá v rozpacích Marcela. A on na to: "Ale to jsem rád, že jste přijela, tady máte tužku a papír a napište mi, co si myslíte o úloze ženy v církvi." Protože Marcela nad tím dříve mnohokrát přemýšlela, napsala kratší esej o úloze ženy v církvi a říkala si: "To jsem teda zvědavá, jestli mě vyhodí hned nebo ne." Když si to pan biskup přečetl, smál se a řekl: „No, teto, půjdem se projít po dvorečku,“ protože věděl, že je tam někde odposlouchávání, a tak spolu chodili po dvorečku a povídali. Marcela se ho zeptala, co si myslí o tom jejím útěku za hranice. A on říká: "A vy si myslíte, že tady v republice není dost práce pro člověka, který chce pracovat pro církev?" A Marcela na to: "Je tu dost práce, ale když já něco udělám, tak se setkám s nelibostí kněží, takže nevím, jestli je to správný, co dělám." A on říká: "Nechcete to zkusit se mnou?" Marcela řekla: "No tak na rok bych to zkusila, jestli mě vezmete."

S návratem do Hradce Králové to bylo složité. Zpět do Hradce se s biskupem vrátila Marcela a Marta s Milenou, které už byly v Trmici, když tam biskup poprvé přišel. Tehdy byl v Hradci pan doktor Hájek, bývalý biskupský vikář, který poslal pana biskupa Otčenáška studovat do Říma. Právě pan doktor Hájek přesvědčil kněze, aby chtěli návrat biskupa Otčenáška zpět do Hradecké diecéze, když je vlastně diecézní biskup. A tak se stalo, že v roce 1968 šla Marcela s biskupem zpátky do Hradce. Ale před tím ještě byli ještě na Velehradě na sjezdu DKO. Z Trmic cestovali na Velehrad a z Velehradu hned do Hradce. V Hradci ale neměli kde bydlet. Pan biskup bydlel u pana doktora Hájka v jedné místnosti, kterou měli přepaženou látkovým závěsem a tam spali a ještě k sousedům museli chodit na záchod.

Když se tedy biskup Otčenášek se svými hospodyněmi a Marcelou vrátil v roce 1968 do Hradce, ještě nikdo nevěděl, jak se bude vyvíjet politická situace, takže Marcela po celém Hradci klidně ve školách učila náboženství, což jí dělalo šťastnou. Ještě dnes se k ní hlásí některé děti, které tenkrát učila. Na Marcelu si vzpomíná třeba doktor Molnár a Iva Molnárová, které učila ve

Stěžerách. Ve Stěžerách děti zjistily, že v Hradci jdou děti k prvnímu svatému přijímání, Ve Stěžerách rodiče na děti, z náboženského hlediska, moc nedbali, ale ony s Marcelou chodily každou neděli na mši svatou. Když tam prvně přijela, učitelky se smály a říkaly: *"Prosím vás, ty děti přihlásily babičky a ani je nenapadne, aby tam chodily."* Ale Marcela jim řekla: *"To nevadí, tak mi dejte jejich jména."* Vzala své auto, všechny děti objela, naložila si je do auta a začala je učit, a později se začaly přidávat další.

Ale Marcela s hrůzou zjišťovala, že ty další děti nejsou katolíci. Církev Československá, ke které děti patřily, začala v neděli organizovat Bohoslužby. Situace se stala dost obtížnou, protože Marcela se zmínila, že děti půjdou v Hradci ke svatému přijímání. A dětí nebylo málo, asi 60-70, a chtěly také jít ke svatému přijímání ve Stěžerách. Marcela si jim to snažila rozmluvit slovy: *"Děti, vždyť vy ještě nic nevíte, vy skoro neumíte udělat kříž, sotva jsme se naučili Otčenáš, ale když budete příští rok pilně chodit a učit se, tak vás pustím."* Načež ony Marcelu stále uprošovaly a uprošovaly a Marcela si říkala: *"Kdoví, co bude příští rok, tak tedy jestli jste ochotny chodit o prázdninách, já budu obden jezdit do Stěžer a vždycky se sejdeme u kostela a prostě si sedneme a budeme si povídat a já vás naučím všechno, abyste mohly jít k prvnímu svatému přijímání."* Ony skutečně chodily, když přšelo, protože nebylo kam jít, schovali se s Marcelou do márnice. Někdo však všechno pečlivě sledoval a dozvěděli se to na StB. Dvakrát za Marcelou přišel hrozně hodný a starý kněz a děkan Záborský a varoval Marcelu, ať si dává pozor, že na StB někdo donese, že chodí s dětmi do márnice. Marcela mu na to odpověděla: *"Tak nám mají nechat místo na faře."* A skutečně se nakonec rozhodla, že na začátku školního roku vezme děti k prvnímu svatému přijímání. Do Stěžer jezdil také pan doktor Hájek, a tak to Marcela dohodla s ním. Vysvětlila mu situaci a začala si zjišťovat, které děti jsou katolíci a které nejsou. Marcela ovšem nevěděla, jak jim má vysvětlit, že nemohou k svatému přijímání, když jsou z jiné církve. Děti ale byly velice zanedbané, protože rodiče se o ně moc nezajímali, ani neměli peníze, aby jim koupili lepší oblečení. Rodiče vůbec nezajímalo, že jejich děti jdou k nějakému prvnímu přijímání. Takže každé dítě se obléklo tak, aby vypadalo co nejlíp. Třeba na sobě měli modrou sukni a červenou halenku. Děti zpívaly ze starých zpěvníků, proto jim Marcela rozepisovala na stroji písničky, aby mohly zpívat. Ale ony se zlobily, že chtějí zpívat ze svých starých zpěvníků.

Marcelu si zvalo StB na výslechy kvůli tomu, že byla na Velehradě. Zajímalo je, co se tam dělo. A opět byli na Marcelu dva. Jeden starší, tak přes padesát let, a jeden byl stejně starý jako Marcela, asi 33 let. Když ten starší na chvíli odešel a Marcela seděla s tím mladým sama,

najednou na ni vyhrkl: „*A co ten Chardin?*“ Marcela jen zamrkala a pak jí došlo, že myslí Chardena, a to byl výborný teolog. Načež on začal: "*Vedete jedna nula.*" "*Jakpak vedete, přeci se nebudeme trumfovat, kdo z nás je chytrější, tak já náhodou umím nějaké slovíčko francouzsky, což vy ne, ale vy zase umíte spravit auto, což já neumím.*" Po této větě se vyslychající uklidnil. Druhý den přišel do Charity za Marcelou a povídá: "*Vy si o mně myslíte, že jsem ten druhý hodný. Tak to na StB vždycky bylo. Jeden byl hodný a druhý zlý.*" Marcela se na něj podívala a říkala: "*Vždyť jsme, hochu, stejně starý, no já vám to řeknu upřímně, já si myslím, že na takovou úlohu jste ještě mladý, abyste dělal druhého hodného. A myslím si, že byste se ještě dovedl živit poctivě.*" A on koukal a říkal: "*To se mi odvažujete říct?*" "*Odvažuju, protože my křesťané máme své bližní rádi a hrozně neradi vidíme, že zakopávají svůj život, to nás opravdu bolí a chceme, abyste byl každý spokojený a rovný člověk.*" On z toho byl úplně vyvedený z míry, začali si povídat. Marcela mu řekla: "*Prosím vás, kde jste byl v tom roce 1968, vždyť jste musel vidět, co se tady děje.*" A on říkal: "*No, já se vám přiznám, já jsem chodil k salesiánům do kostela.*" "*No, to je vidět, že máte dobrý základ.*" A on na to, že je ženatý a že má pokřtěnou dceru. "*No, zaplat' Pán Bůh, aspoň že je někdo vaší rodině rozumný, když manželka nechala pokřtít dceru, tak až vám vyroste, tak mi ji přiveďte a já vám ji budu vychovávat, abyste ji nezkazil.*" On pak za Marcelou začal chodit každý den a vyprávěl jí, kde koho zadrželi, protože začínala normalizace. A koho chtějí zavřít a ať si dá pozor na tohle a tohle. StB chtěla dokumenty z Velehradu. Ale ty informace byly natočené na magnetofonu na velké pásce. Marcela měla pásek u sebe a doma si ho přetáčela a na pásku vymazávala všechna jména, aby nikdo nevěděl, kdo co říká. Marcela mu říkala, že se domnívá, že má charakter. On to bral a byl tak šťastný, protože si myslel: „*Budu za blbce,*“ když se bavili o Chardenovi. Ale Marcela ho za blbce neměla. Mluvila s ním jako s normálním člověkem. Šla mu vlastně naproti. To ho tolik dojalo, že byl ochotný s Marcelou mluvit docela na rovinu. Sám pak uznal, že to, co se tu dělo, nebylo úplně nejlepší. A ještě Marcelu varoval před tím starším, že se bude snažit Marcelu nějak dostat. Marcela povídá: "*Tak mi teda pomáhejte a hlavně se s tím nějak sám vypořádejte.*" Pak přišli oba dva s tím starším, který si stoupl těsně k Marcele, že jí málem stál na špičkách, a byl nejméně o hlavu menší. A hned spustil, kdy že jim dodá materiály z Velehradu. Marcela mu povídá: "*No já je přebírám a ještě vám je nemůžu dát, protože je ještě nemám přebrány.*" Mladý tam stál a přihlížel. Načež starší, aby ukázal svou převahu, řekl: "*No my si je umíme opatřit i jinde.*" "*No to mi spadl kámen ze srdce, no tak si je opatřete někde jinde a neotravujte.*" Opět zazněla až drzá odpověď Marcely. "*No a jste lepší Češka, nebo jste lepší katolička?*" Zeptal se on. "*Soudruhu, já jsem na prvním místě člověk, a jestli jste taky člověk, tak jsme schopni se domluvit jako dva normální a rozumní*

lidi a nezáleží na tom, jestli jsem katolička nebo Češka, ale jestli si myslíte, že vám budu vyprávět o někom, že nosí fialový ponožky a vy ho na základě toho zavřete, že je tajný biskup, tak s tím nepočítejte. A za druhý teda opravdu mějte rozum a nějak rozlišujte, co je důležité a co ne. A kdybyste chytali nějakého zločince, tak za mnou klidně přijďte a já vám s tím pomůžu, když budete potřebovat." Načež on: *"To bych chtěl vidět!"* Ten mladý se vmísil do hovoru a řekl: *"To by ses divil, jak by ti pomohla, to by ti určitě pomohla ze všech sil."* To už bylo skoro tma, Marcela už měla mít dávno zavřeno a on ji tam takhle stále otravoval. Přešla do přední místnosti, sedla si, sice se jí klepala ruka, ale začala psát a počítat denní tržbu. Říkala si sama pro sebe: *"Ať mi vlezou na záda, ať tam stojí jako dva zmoklí vrabčáci."* A když už bylo to ticho nesnesitelné, ujala se Marcela slova a řekla: *"Tak mi dejte svoje telefonní číslo a jméno a já vám zavolám, až budu mít ty materiály pohromadě, abych vám je mohla předat."* *"No, to nemusíte, to když řeknete do telefonu, že voláte vy, tak budou všichni vědět, že mají shánět mě."* S těmito slovy příslušníci StB od Marcely odešli pryč.

Brzy na to Marcela a její dvě kamarádky onemocněly. V té době již bydleli na faře v Plotištích. Večer pan biskup sloužil mši doma u stolu, když právě někdo zazvonil u dveří. Marcela šla otevřít. Byl to Ruda, ten mladý příslušník StB. Marcela se na něj překvapeně dívala a řekla: *"No ne, večerní překvapení, co tu děláte?"* A on: *"Pšť, já vám nesu pět falešných značek na auto, když někam jedete, tak si přendejte značku, aby vás nemohli sledovat."* To bylo něco na Marcelu: *"To si dejte za klobouk, já když někam jezdím, já nepotřebuju dávat falešný značky. Já jezdím všude tam, že mě můžete jakkoliv sledovat, já nic špatného nedělám,"* vyhrkla na něj. Zůstal stát pěkně vyděšený. A pak Marcela povídá: *"No já vás nezvu dovnitř, protože jsme nemocní, ale chvilku počkejte."* Tenkrát ještě nebylo moc ovoce, ale sestřičky panu biskupovi ledacos poslaly. Právě měli nějaké pomeranče. Tak Rudy dostal 3 pomeranče, ať donese své dceři nějaké vitamíny od tety. Řekl: *"To si přeci nemůžu vzít."* *"Můžete, to není nijak infikovaný náboženstvím."* Byl z toho hodně dojatý, protože věděl, že ho měla vyhodit ze dveří, ale neučinila to.

Pan biskup Otčenášek byl trnem v oku komunistů. Zavolali si ho dokonce až na ministerstvo, kde mu oznámili, že by bylo vhodné, aby se vrátil zpět do Trmic. I Marcela mu na radila, že by bylo lepší se do Trmic vrátit. Hradečtí kněží byli neradi, protože všichni kněží věděli, že by měl být biskupem.

Když se tedy pan biskup Otčenášek a Marcela vrátili do Trmic, měla tam Marcela pozvané děti a mladé na brigádu. Byli ve věku 15-20 i 25 let. Jezdili za Marcelou na prázdniny,

bylo jich asi 200 i více. Bylo to sice náročné, ale udělali spoustu práce a taky je Marcela mohla školit po stránce náboženské. Bylo to velmi účinné a dodnes se k Marcelce někteří hlásí. Rodiče dětí se Marcely vždy ptali: *"Co tam s těma dětma děláš, děti nechtějí jet s námi k moři a chtějí jet k tobě do Trmic."* Ona jim na to vždy odpověděla: *"No to vidíte, kde se jim líbí, to je správný, tak jestli chcete vidět, jak to vaše dítě prožívá, můžete přijet taky, ale ne ve stejnou dobu, kdy tam bude vaše dítě, ony jsou vlastně všechny ty děti stejné, tak poznáte, jak to vlastně všechno je a jak to tam funguje."* Do Trmic začali jezdit i rodiče. To samozřejmě soudruhům vadilo. Proto se rozhodli, že s Marcelou nějak „zametou“. To bylo asi v roce 1978. Pokoji, kde Marcela bydlela, nikdo neřekl jinak než kartotéka. V pokoji se totiž psaly různé karty a dokumenty na třech strojích a posílaly se do celého Československa, aby lidé věděli, co se doopravdy děje. V září si soudruzi zavolali pana biskupa na výslech. Marcela mu řekla: *"Otče biskupe, vůbec se s nimi nebavte, řekněte, ať vás pustí na oběd a ať si pozvou mě, jestli něco potřebují."* Oni skutečně za chvíli přijeli a vzali do auta Marcelu. Ta samozřejmě vůbec netušila, o co jde. Když ji přivezli k výslechu, ptali se: *„Kdo u vás byl letos na prázdninách?“* Vzhledem k tomu, že tam bylo asi 200 dětí, tak Marcela nemohla samozřejmě říci vůbec nic. Pohotově odpověděla: *"Co je vám do toho? Já se vás taky neptám, kdo u vás byl na prázdninách."* *"No jo, ale fara je státní budova, takže musíte hlásit, kdo tam jezdí."* Zazněla odpověď. Na několik minut nastalo ticho. *"Vy víte, že žádný takový předpis neexistuje, já to vím, tak můžeme pokračovat."* Tím to vlastně začalo. Číhali na Marcelu doslova za každým rohem. Bolestivou věcí bylo, že jí sebrali řidičák. Věděli, že ho Marcela potřebuje. Mezi tím si už Marcela našťástí sehnala řidiče. Ale nebylo to ono, protože pan biskup byl zvyklý kdykoliv zavelet, že jede tam a tam a jelo se. Tenkrát si koupili nové auto. Marcela ho chtěla hned druhý den vyzkoušet a jela se známým čalouníkem nakupovat látky. Počasí bylo ošklivé, pršelo a silnice byla plná bláta. Najednou je předjel policista na motorce. Za zatáčkou byla odstavná plocha, kde je zastavil. Zakýval s autem a řekl: *"Máte pryč kulový čepy."* *"Nemám, tohle je týden nové auto, prosím,"* bránila se Marcela. Ale policista si to nenechal rozmluvit a pokračoval ve svém: *"Máte pryč kulové čepy, dejte mi řidičák, a protože vím, že ho v neděli potřebujete, tak si pro něj přijďte, ať můžete jet na Bohoslužby."* Tak si tedy šla Marcela druhý den pro řidičák. Tam se jí vysmáli, jak jí někdo mohl vzít řidičák kvůli kulovým čepům. Ale když Marcela chtěla, aby jí řidičský průkaz vrátili, řekli jí, že ho nedostane. Ptala se toho příslušníka, jak to pozná, že má pryč kulový čepy. On říkal: *"To se nepozná."* A tak jí začali popotahovat a pořád jí odváželi k výslechům. Také přijeli pro pana biskupa a odvezli ho k výslechu na pět minut, pak ho zase přivezli, protože zjistili, že není dost kompetentní, aby odpovídal, tak si opět odvezli Marcelu. Jediný důvod tohoto chování bylo to,

aby panu biskupovi zabránili jezdit a Marcele otrávit jejich práci a snahu. To trvalo opravdu dost dlouho a oni Marcelu začali hlavně vyslychat o tom, kdo u nich byl na prázdninách. Marcela se bránila slovy: *"Vám do toho nic není."* Že není žádný předpis, aby jim musela něco hlásit. Ale bylo vidět, že to chtějí rozhýbat dále a pan biskup jim řekl, že ty děti nezná, což byla pravda, a Marcela zase děti navedla, aby si říkaly přezdívkami. Tak v podstatě pak nevěděly, jak se kdo jmenuje. Tím pádem také nemohl někdo někoho potopit. Dětem Marcela řekla: *"To, co řeknete, řeknete proti své hlavě a já to prostě suverénně zapřu a vy budete vypadat jako lháři, kdežto já budu vypadat jako vzor pravdomluvnosti."* Taky vyhmátli jednu holčinu z Hradce, chodila na zdravotní školu, vzali ji do ředitelny, tam ji vyslychali bez vědomí rodičů. To jí bylo tenkrát asi 15 let. No a oni říkali: *"No a jak to je teda v těch Trmicích?"* Ona přitom jezdila nejméně 4x do roka do Trmic. A ona statečně odpověděla: *"Trmice? Co to je? Tam ty končiny moc neznám."* Byli našťvaný, že si z nich dělá šprtouchlata. Tak ji pracně vysvětlili, že je to u Ústí nad Labem a ona říkala, že ty konce moc nezná. Což je našťvalo, viděli, že si z nich dělá srandu. Tak vytáhli fotku ze dvora, kde byla vyfocena ona. *"No jo, to máte pravdu, je mi to trochu podobný, ale já takovýhle trička nenosím,"* řekla holčina. Takže jim neřekla vůbec nic. Jen pak vzkázala Marcele, že byla u výsledku a že jim nic neřekla.

Když Marcela byla bez řidičského průkazu, tak musela jezdit autobusem. A v autobuse měla svůj tajný doprovod, hlídal jí nějaký estébák. Lidé, kteří jim pomáhali s opravnými pracemi na faře a na kostele, to byli nejlepší chlapi. Byla to taková parta 5 chlapů a oni věděli, o co jde. Ale Marcela jim to vysvětlila. A oni se rozhlaholili na celý autobus a říkali: *"Tetičko, jestlipak víte, že máte andělíčka strážníčka?"* *"No vždyť já se taky cítím bezpečná, nevidíte?"* zazněla odpověď na celý autobus. A když se autobus zastavil na nějaké zastávce, tak Marcela počkala na poslední chvíli, a když už zavíral dveře, tak z něj na poslední chvíli vystoupila a přestoupila do jiného, tak jim takto většinou utekla. Pak se postavili ke kostelu a druhou stranu ulice postavili auta se začerněnými okny a sledovali, co bude. Takže kluci zase přišli a říkali: *"Teto, máte tam nějaký zajímavý pány, kteří se pravděpodobně o vás velmi zajímají."* *"To je prima, tak pojd'te někdo se mnou, uděláme přehlídku mé branné moci."* Tak šla a do každého auta nakoukla, aby věděli, že o nich ví a říkala: *"No, je to hrozný, že někdo nemá co dělat, kdybyste raději šli a pomohli nám přesívat písek."* A jednou je Marcela rozčilila tak, že jí řekli: *"Už máme toho vašeho mlčení dost, tak přijdete v sobotu v osm hodin a my vás zavřem, a pojedete do Litoměřic."* Marcela si v duchu říkala: *"Co se dá dělat, já jsem sice nic neudělala, ale prostě já myslím, že se to do té doby vysvětlí."* Marcela ještě měla domluvený sraz v Brně, kde na ní mělo čekat asi 30 dětí. Vzala auto, strčila ho do stodoly, na půl cesty v jedné vesnici si půjčila jiné auto a jela do

Brna. V Brně šla do jednoho kostela, protože věděla, kam děti chodí. Jakmile děti uviděly Marcelu, hned jí s radostí přivítaly slovy: *"Teto, to je báječný, že jsi tady, to jsi skvělá, že jsi přijela."* *"Moc se neradujte miláčkové, protože v sobotu se nesejdeme, protože mě chtějí zavřít,"* řekla smutně Marcela a pokračovala: *"A hlavně si pamatujte, že nesmíte přestat pracovat, a když bych byla skutečně zavřená, abyste mi někdy napsali, poslali jahodový kompot a na nanukový dort, to je jediné, co chci a za druhé, abyste nepřestali pracovat."* A potom šli sklepy do jedné rodiny, která jí už dva roky vyčítala, že jejich děti zavrou kvůli ní. *"No vidíte, možná jste měli pravdu, ale nezavrou vaše děti, ale mě."* A chvíli s nimi vlídně hovořila a říkala jim: *"Já už musím jet, ono je 9 večer, než dojezu do Ústí, to je štreka."* To ještě nebyla postavená dálnice. *"My pojedeme s tebou, přeci nemůžeš jet sama."* začali rodiče přemlouvat Marcelu. *"No to se mnou teda nepojedete, není potřeba, aby estébáci věděli, že jste moji přátelé, já mám anděla strážného a určitě se o mě postará, kdyby se něco dělo. Tak se za mě pomodlete, a kdyby něco, tak na mě vzpomínejte v dobrém"*, odpověděla Marcela důrazně. Tak se vesele rozloučila se všemi s dětmi i rodiči.

Později už v Ústí nad Labem se Marcela opět jednou naštvála a řekla: *"Poslouchejte hoši, mě už to nebaví chodit pořád na nějaké výslechy, vy si to píšete jako přesčas, já tady čumím třeba do 9 do večera, tak mi dejte papír, abych si to vykázala jako ušlou mzdu."* Oni to samozřejmě považovali za drzost, ale Marcela se tvářila, že to chce, že na to má právo. *"Když mě zdržujete v práci, tak já nemůžu dělat, co potřebuju,"* stála si Marcela dál na svém. Oni jí říkali: *"No, víte, když vás je radost vyslychat."* *"No to mě teda těší, to máte místo zábavného pořadu v televizi, že mám u vás takovou popularitu, ale byla bych radši, kdybyste mi zaplatili tu ušlou mzdu,"* nedala se Marcela odbýt. Oni jí pak většinou odvezli domů do Trmic. Když vystupovala z auta, tak někdy omylem řekla: *"Tak zase nashledanou."* A oni říkali: *"To snad ne, to tak toužíte po výslechu?"* *"To ne, to mi ujela ústa, promiňte,"* omlouvala se jim. Bylo to opravdu těžké, v StB se dost báli jeden druhého. A pak se také báli někoho, o kom věděli, že by jim mohl zkomplikovat situaci. Když jim Marcela řekla, že si bude stěžovat na ministerstvu, tak většinou povolili. Málokdo z nich si myslel, že jedná úplně správně. Například Ruda si myslel, že udělal terno, když ho vzali k StB, až když mu Marcela vysvětlila, jak to je, odešel k „dopravce“, i když mu odchod od StB ztěžovali. Nejvíce si dovolovali k lidem, kteří se báli. Když viděli, že se nějaký kněz před nimi klepe strachy, tak pak na něj dovedli být hodně tvrdí.

Po nějaké době, když se Marcela s biskupem vrátili do Trmic, nastoupil tam jeden starý církevní tajemník, kterému bylo už 80 let. Jak se jmenoval, to si už Marcela nepamatuje.

Marcela šla na Okresní národní výbor přihlásit pana biskupa jako zaměstnance. To bylo docela výhodné, když měl zaměstnaneckou legitimaci, takto mohli sem tam udělat nějaké přestupky, protože jako zaměstnancům ONV jim to prošlo. Zmíněný tajemník učil hudbu na Pražském arcibiskupském gymnáziu. Ale hlavně byl zakládající strany č. 4. *"Takže byl totální trouba a v 80 letech ho musel člověk omluvit,"* vzpomíná Marcela. Řekl jí: *"No, a vy jste učitelka, vidíte? Nechtěla byste být ředitelkou školy?"* Načež mu Marcela s ledovým klidem řekla: *"Klidně pane tajemníku, klidně budu ředitelkou, já budu ráda, já mám děti ráda."* Načež on ještě řekl: *"A vy taky ráda šoférujete, že? Nechtěla byste mi dělat osobního šoféra?"* Načež Marcela udělala kyselý obličej a řekla: *"No, víte, pane tajemníku, u nás žen hraje emocionální stránka velkou roli a s námi dvěma by to mohlo špatně dopadnout."* On nevěděl, jestli mu lichotí, nebo si z něho dělá legraci. Druhý den přišel za Marcelou domů, aby všechno zkontroloval. Biskup už byl pryč, což Marcela byla ráda, tak ho klidně přijala. Začal vyprávět, že ho vyloučili z toho Arcibiskupského gymnázia a že se stal zakladatelem komunistické strany a že od té doby si řekl, že bude bojovat za to, aby lidé nebyli vyhazováni z práce kvůli svému přesvědčení. Marcela mu na to odpověděla: *"No tak to vás teda lituju, pane tajemníku."* *"Jak to, že mě litujete?"* *"Víte, já říkala, že mám dojem, že dnes mnohem více lidí je vyhazováno za méně závažné věci z práce."* Načež on se rozhodl na to jít vědecky. Řekl: *"No, a vy máte tu fyziku a tu matematiku, tak prosím - jak to je – jak můžu věřit, že Pán Bůh řídí vesmír?"* *"No právě proto věřím, protože opravdu vidím, jaký je v tom vesmíru pořádek, jak běhají ty planety po svých drahách a jak to bezvadně funguje, a tak si říkám, jaká to musí být úžasná síla,"* poučila ho Marcela. Asi za 5 let byl onen tajemník v nemocnici se srdcem a pan biskup ho šel navštívit. Původně tam šel k někomu jinému, ale stávil se u něho. On si ho zavolal k sobě a řekl: *"Pane Otčenášek, já o tom pořád tak přemýšlím, ale ono tam nahoře něco být musí."* A na konec Marcela dodává. *"Být služebníkem církve za doby totality, to byla velice zábavná záležitost. Jak pro mě, tak i ty pro ty, co žili kolem mě. Já když jsem dětem něco řekla, tak ony to braly a pochopily a fakt se nebály, mě šlo o to, aby se nebály, ani ti kněží aby se nebáli. Já jim říkala: „Prosím vás, čeho se bojíte. Co vám můžou udělat? Kdybych byla sprostá, tak bych vám řekla, co vám můžou. Víte, já jsem vlastně byla takový biskupský šašek, jako dříve měl každý král svého šaška, který mohl komukoliv cokoli říct, tak já jsem byla takový šašek pan biskupa Otčenáška."*

Závěr

V této diplomové práci jsem se zabýval problematikou vyučování náboženství v 50. letech minulého století. Byl zde popsán cílený boj komunistické strany proti církvi a výuce náboženství, jaké metody komunisté používali k likvidaci víry a také důvody, které komunisty k takovému postoji vůči církvi vedly. Toto téma jsem si zvolil, protože jsem chtěl poukázat na nebezpečí, které komunistická ideologie sebou nese. Kvalita morálky a lidských hodnot záleží na kvalitě výchovy mladé generace. Že dnešní společnost má vážné morální problémy, o tom není pochyb. Celkový vývoj společnosti se spíše odklání od Boha a tudíž i od dobra pro člověka a celou společnost. Stav dnešní společnosti má začátek právě v násilném jednání stoupců komunistické ideologie proti náboženství na začátku moci komunistů.

V této diplomové práci byla použita přímá a komparativní metoda. Informace byly čerpány z dobových zpráv a dopisů komunistické strany. Tyto dokumenty jsou uloženy v Okresním archivu města Hradce Králové a Státním oblastním archivu v Zámrsku.

Diplomová práce je rozdělena na čtyři části. První byla věnována nábožensko-politické situaci v Československu. Zde je popsáno politické postavení církve ve státě, vztah církve a státu a změny tohoto vztahu během dalších let. Bylo objasněno, proč komunistická strana nenáviděla a pronásledovala církev a věřící lidi a proč se všemožnými způsoby snažila znemožnit výuku náboženství. V této době byli kněží zavíráni do vězení, ale i tak vytrvali a tajně se dál ve vězení navzájem vyučovali a získávali nové a hlubší znalosti jak v teologických věcech, tak i v jiných oborech. Tato tajná výuka jim poskytla obrovskou výhodu při propuštění na svobodu. Byli tak daleko lépe připraveni na kněžské povolání, byli zkušenější, odolnější a pevnější a bohatší o poznatky od lidí, se kterými by se jinak nesetkali. Jejich věznění se tedy nakonec stalo výhodou.

Druhá část byla věnována školní reformě Zdeňka Nejedlého. Reforma měla za úkol sjednotit školní systém a organizaci výuky. Dalším cílem reformy bylo zpřístupnění školní docházky i pro děti z chudých rodin. Byly zde uvedeny důvody, které byly pro zavedení reformy, ale i důvody proč někteří lidé bojovali proti zavedení této reformy.

Ve třetí části diplomové práce byly uvedeny informace přímo ze zápisů a dopisů komunistické strany o tom, jak komunistická strana vedla boj proti církvi a proti vyučování

náboženství, jaké komunisté používali metody zastrašování a přemlouvání lidí, aby odstoupili od víry a metod jak znemožnit a znesnadnit výuku náboženství.

Čtvrtá část obsahuje osobní svědectví Marcely Němečkové, která byla pomocnicí biskupa Karla Otčenáška a učitelkou náboženství. Paní Němečková vzpomíná na to, jak se komunisté chovali a jak se zastrašováním snažili překazit a znemožnit její činnost. V tomto svědectví paní Marcela vypráví o tom, jak se stala učitelkou a o problémech při shánění zaměstnání. Přes všechny překážky vytrvala a své víry se nevzdala, ale naopak dělala vše pro to, aby mohla šířit víru a předávat ji dalším lidem. K tomu ji dopomohlo i setkání s biskupem Karlem Otčenáškem, který byl administrátorem v Trmicích. Zde oba tvrdě pracovali na hlásání Božího slova i pod hrozbou vězení a výslechů na StB.

Z informací uvedených v této práci vyplývá, že komunistický režim zcela cíleně bojoval a pronásledoval křesťanství a věřící lidi. Tento boj byl veden skrytě ze strachu před skandálem, neboť v Ústavě byla zakotvena svoboda vyznání pro všechny lidi. Komunistický režim však tuto svobodu neuznával a potlačoval a pod různými výhrůzkami nutil věřící lidi, aby se své víry zřekli. Zpočátku tohoto boje proti náboženství, který začal na začátku 50. let, komunisté neměli tak velký úspěch a lidé zůstávali věrni své víře, ale během dlouhých let komunistického útlaku a propagandy světového názoru se lidé začali své víry vzdávat. Lidem, kteří se nezřekli své víry, hrozily různé sankce, například rozvázání pracovního poměru nebo i vězení. Světový názor byl v té době ideou materialismu. Podle něho má vše svůj původ ve hmotě, a tudíž žádný Bůh neexistuje. Tento názor a postoj se komunisté snažili vnutit každému člověku. Veškeré náboženství bylo chápáno jako tmářství, bludy a pověry. V tabulkách o docházkách žáků na výuku náboženství je patrné, že se počet dětí chodících na výuku náboženství rok od roku snižoval. Odpad od víry se nejvíce projevoval ve větších městech. Na vesnicích byli lidé ve své víře vytrvalejší. Je možné, že to bylo způsobeno těžším životem na vesnici, lidé zde měli těžší a tvrdší podmínky pro svůj život. A pravděpodobně také tím, že byli dál od měst, ve kterých sídlily orgány komunistické moci. Větší vzdálenost stěžovala kontakt s lidmi, proto přesvědčování, nebylo tak intenzivní a silné.

Za zachování křesťanské víry až do dnešní doby vděčíme statečným kněžím, kteří i přes veškeré výhrůžky, i pod trestem odejmutí státního souhlasu, či vězení a i mučení, dále šířili víru a nepřestávali vést mládež k Bohu. Nemalý podíl na zachování víry mají určitě i obyčejní lidé,

kteří vytrvali ve své víře a nenechali se odradit zastrašováním členy komunistické strany. Přesto, že se tedy víra zachovala, komunistická strana napáchala v této oblasti lidského života nenahraditelné škody. Počet věřících lidí po skončení komunistické diktatury rapidně klesl. Před nástupem komunistické strany k moci bylo v našem státě více než 70 procent věřících lidí. Po skončení vlády komunistů zůstalo přibližně jen 10 procent věřících lidí. Ale ani po revoluci v době svobody a demokracie počet věřících lidí nestoupl. Většina dnešních lidí je vůči církvi velice kriticky a dokonce i nepřátelsky zaměřená. Domnívám se, že tento negativní postoj zůstal v lidech právě díky potlačování a pronásledování církve v době komunismu. Lidé, kteří se v té době zřekli víry a přijali materialistické pojetí světa, už své potomky vychovávali v materialismu. Mladí lidé už pak o víru zájem neměli, neboť víra byla zastaralá a nemoderní, a každý mladý člověk chce jít s dobou.

Zde můžeme vidět jak nebezpečný je komunismus a vůbec všechny další diktatury. Mladí lidé jsou budoucnost národa. Proto komunisté vedli boj proti náboženství ovlivňováním názoru mladých lidí, zejména ve školní výuce. Takovéto násilné ovlivňování lidí a doslovné "vymývání mozků" dokáže poškodit a zničit osud celého národa na dlouhá desetiletí. A kdo ví, zda se vůbec podaří národu znovu najít cestu k Bohu. Jediná cesta jak tohoto dosáhnout, je svěřit vše Bohu a modlit se za obrácení nevěřících lidí. Vždyť Boží otisk stvoření je v každém člověku, jak o tom svědčí i vyprávění paní Marcely o obrácení církevního tajemníka z Trmic, který sám na smrtelné posteli prohlásí, že nad námi něco být musí. Jak vychováme naše děti, taková bude budoucnost nás všech, a proto nedovolme, aby se opakovala tolita, která zde vládla v padesátých letech minulého století.

Ze svědectví paní Marcely, také můžeme čerpat důvěru v Boží ochranu v každé životní situaci. Zde si můžeme vzít příklad, že když má člověk pevnou víru v Boží milost a je Bohu oddán, může opravdu hodně dokázat a mnoho věcí změnit v životních situacích, které nejsou pro člověka vůbec příznivé, ale jsou dokonce nebezpečné. Pokud svěříme své životy i naši budoucnost, jak naši soukromou, tak i světovou do rukou Božích, může pak Bůh naše životy proměnit v dobro všech a odklonit od nás veškeré zlo.

Přílohy:

1.

"V oblasti školství budujeme školu politickou. Chceme, aby veškerá činnost byla spjata s celým hospodářstvím, politickým a kulturním životem společnosti. Budujeme ji na ideálech, z nichž vzešlo naše osvobození. Škola se má opírat o pokrokové tradice, musí posilovat vědomí národní jednoty a souvztažnosti všech slovanských národů, musí usilovat o vyšší vzdělanostní úroveň vesnice a povznést ji na úroveň města. Budeme budovat jednotné státní školství, čímž se rozumí školská soustava, která dává mládeži téhož věku vzdělání na jednom školském stupni a která umožní každému žáku, který splnil základní školy určitého stupně přístup ke vzdělání na dalším stupni."¹⁶⁶

2.

" Vážený pane ministře!

Místní národní výbor v Lipnici staví se plně a důrazně za uskutečnění vládního programu z 5. dubna 1945 ve věcech školských. Zejména žádáme, aby bylo v době co nejdříve veškeré školství postátněno. Toto žádáme jako předpoklad uskutečnění jednotné školy II stupně, která jako jediná poskytuje záruku, že se dostane vyššího vzdělání dětem ze všech vrstev občanstva bez ohledu na majetkové rozdíly. Současně vyslovujeme politování nad akcí nezodpovědných reakčních živlů, které využívají místy neinformovanost občanstva a shánějí pokoutně podpisy proti postátnění škol a proti uzákonění jednotné školy II stupně.

Za místní Národní výbor Lipnice.¹⁶⁷

3.

"Dostáváme se k otázce školských reforem. První, co bude v nejbližší době vykonáno, je postátnění všech škol. Příslušné návrhy a opatření jsou již ministerstvem vypracována. Zestátněním všeho školství bude dosaženo nutné jednoty a pevné základny k dalšímu jeho vývoji. Poté bude možno všechny školy ovlivňovat a řídit v jednotném duchu, podle jednotného plánu,

¹⁶⁶ Srov. SOMR, Miroslav, *Cesta učitelů v boji za jednotnou školu za jednotu s KSČ*, České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981, s. 30.

¹⁶⁷ Srov. CIGÁNEK, Radim, *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949*, 1 vyd., Praha: Karolinum, 2009, s. 26-27.

pak nebude ani nedostatku ani přebytku v některých, hlavně odborných školách. Pokud jde o jednotnou školu, se kterou se nadělalo tolik šumu, je věc prostší, než se zdá. Naše školství již došlo k této jednotě, takže lze přejít bez těžkých operací. Prakticky jde o sjednocení měšťanky a nižší střední školy tedy o II stupeň. Tím bude vyřešena otázka pokračování ve studiu na vyšší střední škole. Hlavním úspěchem bude při tom i to, že se značně rozšíří síť měšťanek či škol II stupně, a tak bude všeobecně pozvednuto naše základní občanské vzdělání."¹⁶⁸

4.

"Vaše milosti,

Podepsaným se dostalo informace, že otázka jednotné školy má být řešena zákonem v době nejbližší, snad v nejbližších dnech. Ve smyslu osnovy mají být zrušeny všechny soukromé t. náboženské školy. Jako zástupci hlavních složek Katolické akce arcidiecéze dovoluujeme si prositi Vás jako Ordinála Pražské arcidiecéze, abyste laskavě dal popud k tomu, aby všichni ordinárové co nejdříve učinily společný zárok k obhájení životních zájmů katolické výchovy. Dle dosavadních zpráv Lidová strana soudí, že sama věc nezmůže, a proto jest třeba akce i nepolitických činitelů. Katolická akce jménem katolických rodičů po Vašem schválení hodlá podati zvláštní memorandum Národnímu shromáždění, vládě i panu presidentovi.

Toto memorandum mělo obsahovat tyto body:

1. Zavedením jednotné školy a postátněním církevních škol porušuje se princip náboženské svobody několikrát zdůrazněný a zaručený nejvyššími představiteli státní moci.

2. Náboženské školy za republiku vždy vychovávaly své žactvo v duchu národním a, co se prospěchu týká, patřily mezi nejlepší.

3. Princip náboženské svobody nemůže se omezovati jen na projevy zbožnosti a úkony bohoslužebné, nýbrž celý život člověka, jehož základem mravním jest náboženská výchova. Toto jest pro katolíky přísným závazkem svědomí mnohokrát zdůrazněným církevním zákonodárstvím a nejvyšším představitelem katolické církve.

4. Jako zástupci katolických rodičů u vědomí své zodpovědnosti a svého práva z lásky k demokratické svobodě a k našemu národu žádáme, aby dosavadní svoboda v náboženském

¹⁶⁸ Tamtéž, s. 28-29.

vyučování nejen byla zachována, ale i rozšířena, aby byla zachována svoboda ve zřizování konfesních škol a dosavadní náboženské školy zůstaly nám zachovány.¹⁶⁹

5.

"Čeští katolíci,

V dobách nesmírně důležitých a u vědomí své odpovědnosti za nábožensko-mravní život v diecézích obracejí se biskupové země České a Moravskoslezské na všechny věřící.

Vyskytují se v životě chvíle tak vážné, že na nich závisí osud celých budoucích desetiletí, časné i věčné blaho celých pokolení.

Takovou chvílí a takovou záležitostí je dnes u nás otázka školské reformy. Děti jsou největším pozemským pokladem rodičů. A jest jedním z největších úkolů rodičů zajistit pozemské a věčné štěstí svých dětí. Z rukou rodičů bude Bůh - lhostejno, zda to člověk na světě uznával nebo neuznával - žádati odpovědnost za děti. I stát má jistá práva na děti, musí mít jistotu, že vyrůstají v občany řádné a vyspělé. Má nezadatelná práva na děti i Církev, Kristus věčný pán nad životem i smrtí jednotlivců i celých národů, svěřil Církvi, aby je vedle k věčné spáse.

Ale na prvním místě patří děti rodičům. Rodiče nesou největší oběti pro život, výživu a výchovu dětí, rodiče nejvíce ze všech pociťují následek zdaru nebo nezdaru výchovy, rodiče přísněji než kdokoliv jiný neúprosně budou skládat před Bohem účty, zda uvedli děti na dobrou cestu. Proto na prvním místě rodiče mají právo a povinnost uchovávat ducha výchovy.

Často bývá vyslovován požadavek, že škola má býti jednotná. Dosud však nebylo přesně řečeno, co se touto jednotou myslí. Mínil-li se jí, že se ve všech dětech má pěstiti láska k státu, pevná vůle dávatí státu všechno, čeho potřebuje k svému plnému životu, v tom smyslu pěstiti jednotu je svatou povinností nás všech. Mínil-li se však touto jednotou, že všechno smýšlení dětí, počínajíc již mateřskou školou, má býti utvářeno ve smyslu skupin, které právě ve školství rozhodují a chtějí mluvit jménem státu - taková jednota by byla neštěstím. (...)

(...) S pevnou důvěrou očekáváme, že křesťané jednomyslně budou si hájit své právo ve škole a že si ho také uhájí. Mohou se s důvěrou opírat i o Košický program, který zaručuje občanům ústavní svobody, zejména svobodu učení, svědomí a náboženského vyznání. Kdyby byla

¹⁶⁹ Tamtéž, s. 36-37.

Církvi vzata možnost vychovávat děti v duchu Kristově a zřizovat školy, kdyby děti byli nuceni přijímat výchovu beznáboženskou ve školách, bylo by po svobodě náboženství a v důsledku toho i po pravé demokracii, jejichž nedělitelnou součástí je svoboda náboženského vyznání dospělých a náboženská výchova mládeže.

Jen vážná povinnost a starost o budoucnost vašich dětí a tím i o budoucnost celého národa diktovala nám, drazí katolíci, tento list. Bůh vás ochraňuj ode všeho zla a vám žehnej!

Dáno na Sv. Kopečku u Olomouce dne 23. Dubna 1946 ve výroční den památky svatého Vojtěcha biskupa a mučedníka.

Čeští a moravští biskupové a kapitulní vikáři¹⁷⁰

6.

" Jestli-že existuje ateistická škola nejednotná, proč by nemohla existovat škola klerikální jednotná? Nejde o formu, ale o ducha školy.... Zastánci školy jednotné samozřejmě připouštějí toliko školu státní. To však neplatí ani obecně, neboť činitelů spojených s právy a povinnostmi na školy je víc a neplatí to zvlášť u nás, kde historický a právní stav je jiný. Tvrzení, že katolická církev svým vlastním školstvím rozleptává jednotu národa, je fráze, která dává tušit, že za programem školy jednotné se skrývají cíle jiné než čistě školské. Akcentujeme výchovu jednotnou, dříve však musí lidstvo i náš národ nalézt jednotu ideovou a mravní, bez nichž není možná jednotná výchova, jednotná škola."¹⁷¹

7.

(...) je proto nutno zejména upozorňovat a neochvějně setrávat na základních principech a celkové koncepci zákona tak, jak byl vypracován v ministerstvu školství a národní osvěty, jehož úplný text přineslo 6-7 č. časopisu Školství a osvěta. Upozorňujeme současně na předchozí čísla téhož časopisu... v člancích s. Klabíka a Kahudy. Školská komise trvá na tom, že nová organizace našeho školství musí znamenat jednotnou státní školu s 9letou docházkou rozdělenou na I stupeň od 6-11 let a druhý stupeň 11-15 let povinný pro veškerou mládež nediferencovanou, bez latiny.(...)¹⁷²

¹⁷⁰ Tamtéž, s. 40-41.

¹⁷¹ Tamtéž, s. 44.

¹⁷² Tamtéž, s. 58.

8.

"Až budete osnovu nového školského zákona posuzovati věnujte - snažně vás o to paní a pánové prosím - zvýšenou pozornost otázce náboženské výchovy, neboť ona právě zůstávala dlouhou dobu důvodem nesouhlasu, nebo aspoň neporozumění mezi školou a značnou částí našeho lidu. Všichni známe historický vývoj, který to způsobil. Masaryk pokládal, jak známo mravní výchovu bez náboženského základu za možnou, a přece se netajil přesvědčením, že výchova náboženská je výchovně mravním základem nejspolehlivějším. Osnovatelé nového školského zákona si představují, že školní výchova náboženská u dětí, které na ní budou mít podíl, obsáhne i mravouku, takže by jen o děti bezkonfesijní musila škola pečovat po této stránce zvláštním vyučovacím předmětem."¹⁷³

9.

"Dostávám denně jak z nejširších vrstev lidových, tak od různých korporací i jednotlivců dopisy, obsahující obavy o dosavadní školství církevní. Pokud se mne týká, pevně věřím, že jasné přislíbení p. presidenta, častěji v poslední době opakované, je plnou zárukou plné svobody náboženské v našem státě. Jsme též vděční vládě za upřímnou snahu o udržení přátelských vztahů s kruhy církevními. Má tedy být uzákoněna státní škola. Byl bych rád, aby všichni příslušní činitelé při projednávání navržené předlohy dobře uvážili toto:

1. Je z hlediska státního nutné, aby právě teď byla řešena tak dalekosáhlým způsobem otázka tak delikátní a dalekosáhlá? Nepoškodí to však dále naši situaci v zahraničí?

2. Uznávám, že mnohé požadavky učitelstva jsou oprávněné, ale nenajde se východisko, aby i od začátku školního roku tyto požadavky pokud možno, byly splněny, a přece v zásadních věcech bylo rozhodnutí ponecháno na dobu příhodnější?"¹⁷⁴

10.

"Nebudu již opakovat, co jsem již řekl v prvním svém projevu. V osnově navrhované školy rozlišuji dvě základní věci. Zavedení jednotné školy a zestátnění veškerého školství. Pokud se týká zavedení jednotné školy, všichni zodpovědní činitelé musí být v zájmu zachování demokracie a svobody proti ideologickému, nacisty a fašisty násilně zaváděnému zglajchšaltování našeho školství. Celý národ je v tom zajedno, že není možné u nás zavádět něco, co by bylo i jen

¹⁷³ Tamtéž, s. 72.

¹⁷⁴ Tamtéž, s. 77-78

napodobením nacismu a fašismu. Rozhodně se stavíme proti zestátnění všeho školství, a to z důvodů právních, finančně hospodářských a zásadně demokratických. Je velmi sporné zda může obyčejný zákon, jenž nemá v návrhu ráz ústavního zákona, platně uzákonit něco co je proti duchu dosud platné ústavy první republiky. A ústavní listina první republiky zaručuje svobodu škol, již by navrhovaný zákon zrušil."¹⁷⁵

11.

"Tvorba nejdůležitějších zákonů, jež byly našimi soudružskými ministry předkládány vládě, byla většinou ponechána legislativním odborům jejich ministerstev, aniž v mnoha případech zásady těchto osnov byli prodiskutováni ve straně za účasti našich soudruhů z těchto ministerstev a tyto zásady pak předány legislativním odborům ministerstev k legislativně-technickému zpracování. Tím docházelo mnohdy k legislativním výsledkům, které nebyly pro naši stranu politicky nejvhodnější."¹⁷⁶

12.

" Jak z oběžníku vyplývá, mohou se rodiče svobodně a dobrovolně rozhodnout, zda chtějí nebo nechtějí, aby se jejich dětem dostalo náboženské výuky, je tedy na rodičích samých, zda chtějí dostávat svým povinností, jako věřící a já jako duchovní chci vám tuto povinnost připomenout. Současně však varuji, aby toto opatření učiněného v zájmu pořádku na škole, nebylo zneužíváno lidmi, kteří by chtěli vyvolati neklid a kaliti dobrý poměr církve ke státu."¹⁷⁷

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 90.

¹⁷⁶ Tamtéž, s. 98.

¹⁷⁷ Srov. VAŠKO, Václav, *Dům na skále 3 - Církev vězněná*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, s. 27-28.

Biskupský ordinát v Hradci Králové

Č.j. 3719/52

Hradec Králové 11.8.1952

Všem duchovním správám v diecézi Královéhradecké.

V neděli dne 1.8.1952 v obvyklých oznámeních, čtených po kázání, budiž přečten tento oběžník MŠVU v Praze ze dne 23.6.1952 č.j. 14941/52-I/4, uveřejněný ve věstníku MŠVU v Praze a ve sbírce oběžníků pro KNV pod pořadovým číslem 311/1952.

Podle §19 školského zákona mají rodiče právo dobrovolně a svobodně rozhodnout, zda se jejich dítě zúčastní vyučování náboženství či nikoli. Rodiče všakneoznamují své rozhodnutí ve škole včas, někdy dochází k němu až během roku. To velmi ztěžuje úpravu výuky náboženství, až už jde o zřízení oddělení, o zajištění potřebného počtu učitelů náboženství, o sestavení rozvrhu hodin apod.

Dalším nedostatkem je, že hodiny náboženství často bývají nevhodně zařazovány mezi hodiny povinných předmětů, takže tím vzniká nežádoucí přerušování vyučování pro žáky, kteří se vyučování náboženství nezúčastní.

Aby tyto nedostatky byly odstraněny, stanoví MŠVU pro úpravu vyučování náboženství ve školách I a II stupně od počátku školního roku 1952-1953 toto:

1. Rodiče žáků škol I a II stupně, kteří si přejí, aby se jejich dítě zúčastnilo vyučování náboženství, musí počátkem každého školního roku nejpozději do 8. 9. na tiskopise, který jim dá škola, přihlásit dítě k vyučování náboženství. Škola se postará, aby žáci a rodiče, byli řádně uvědomněni, že docházka do vyučování náboženství je dobrovolná a nepovinná, a že se podle zákona rodiče mohou svobodně a dobrovolně rozhodnout o účasti anebo neúčasti žáka na výuce náboženství. Nikdo tedy nemá práva rodiče nutit, aby své dítě do vyučování náboženství přihlašovali.

2. Hodiny výuky náboženství se zařadí do rozvrhu hodin, tak aby nepřerušovali plynulost vyučování předmětům povinným pro všechny žáky. Všem učitelům, i učitelům náboženství se připomíná, že jejich povinností je, aby se vzájemně respektovali, aby se nedotýkali nevhodným způsobem přesvědčení a citů žáků a rodičů a neztěžovali tím výuku náboženství.

Jak z oběžníku vyplývá, mohou se rodiče svobodně a dobrovolně rozhodnout, zda chtějí nebo nechtějí, aby se jejich dětem dostalo náboženské výuky, je tedy na rodičích samých, zda

chtějí dostávat svým povinností, jako věřící a já jako duchovní chci vám tuto povinnost připomenout. Současně však varuji, aby toto opatření učiněného v zájmu pořádku na škole, nebylo zneužíváno lidmi, kteří by chtěli vyvolati neklid a kaliti dobrý poměr církve ke státu.

Farním úřadům důrazně připomínáme, že jiné komentáře nebo kázání týkající se této záležitosti jsou nepřijatelné. Upozorňujeme, že příslušný výnos MŠVU je uveřejněn ve Věstníku katolického duchovenstva č. 7. 1952.

Mořic biskup¹⁷⁸

14.

Biskupský ordinát v Hradci Králové

Č.j. 3901/52

Hradec Králové 11.8.1952

Všem duchovním správám v diecézi Královéhradecké.

Dne 11.8.1952jsme Vám zaslali oběžník číslo 3719/55 podle, kterého má být v neděli dne 31. 8. 1952 v kostelích přečten výnos MŠVU ze dne 23. 6. 1952 č. 14914/52-I/IV. Vyučování náboženství ve školách I a II stupně spolu s komentářem v našem oběžníku uvedeným. Současně jsme varovali všechno duchovenstvo před vyvíjením jakékoliv kampaně proti nové úpravě výuky náboženství. Přesto však v neděli 24.8.1952bylo některými duchovními z kazatelen brojeno proti opatření MŠVU. Duchovní vyhrožovali dětem, které rodiče nepřihlásily k vyučování náboženství církevními tresty např. nepřipuštění ke zpovědi a k přijímání, odepření církevních pohřbů atd. Z těchto důvodů nemáme záruku, že by se tak nestalo i v neděli 31. 8. 1952, kdy měl být čten v kostelích oběžník MŠVU a proto svůj výše uvedený oběžník ze dne 11. 8. 1952 rušíme a přikazujeme všem duchovním, aby oběžník MŠVU s původním komentářem v kostelích čten nebyl a aby v kostelích nebylo vůbec mluveno o nové úpravě vyučování náboženství. Neoznamujte rovněž v kostelích opatření o nové úpravě ve vyučování náboženství ani vývěskami atd. Upozorňujeme důrazně na závažnost našeho příkazu a činíme za jeho dodržení všechny duchovní správce osobně zodpovědnými.

Mořic biskup¹⁷⁹

¹⁷⁸ Srov. Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3719/1952

Seznam použité literatury

BALÍK, Stanislav, HANUŠ, Jiří, *Katolická církev v Československu 1945-1989*, Centrum pro studium demokracie a kultury, 2013, ISBN 978-80-7325-311-0

OLŠÁKOVÁ, Doubrava, *Věda jde k lidu*, Praha: Academia, 2014. ISBN 978-80-200-2318-6

KAFKA, Jan, *V hodině velké zkoušky - církevní politika státu v severovýchodních Čechách v letech 1948- 1960*, Červený Kostelec: Petr Mervart, 2017. ISBN 978-80-7465-260-8

WEIS, Martin, *Studia Theologica - Ty jěť věříš soudruhu? Jaro 2009*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009. ISSN 12-12-8570

WEIS, Martin, *Výuka náboženství v letech 1899-1989 jako ukazatel vztahu státu a katolické církve se zřetelem na českobudějovickou diecézi*, vyd. 1., Košice: Seminář Karola Boromejského, 2007. ISSN 12-12-8570

WEIS, Martin, *Studia Theologica - Okres na Jihu Podzim 2011*, Olomouc: Cyrilometodějská teologická fakulta Univerzity Palackého, 2009. ISSN 12-12-8570

WEIS, Martin, *Svědectví dokumentů - Katolická církev v archivních materiálech jihočeských archivů let 1949-1976 - Zápas o dětskou duši*, České Budějovice: Jih, 2009. ISSN 12-12-8570

OPATRŇÝ, Aleš, *Kardinál Tomášek a pokoncilní proměna pražské diecéze*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2002. ISBN 978-80-7192-778-3

ZLÁMAL, Bohumil, *Příručka českých církevních dějin*, svazek X. Doba českého katolicismu 1., Olomouc, 1948. ISBN 978-80-7266-350-7

¹⁷⁹ Srov. Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3901/1952

NOVOTNÝ, Vojtěch, *Teologie ve stínu - problematika k dějinám české katolické teologie druhé poloviny 20. století*, vyd. 1., Praha: Karolinum, 2007. ISBN 978-80-249-1308-6

DEMEL, Zdeněk, *Pod dohledem církevních tajemníků*, Brno: Centrum pro studium demokracie kultury, 2008, 1. Vyd. ISBN 978-80-7325-170-3

PŘÍHODA, Václav, *Myšlenka jednotné školy*, 1 vyd., Praha: Orbis, 1948. ISBN -

SOMR, Miroslav, *Cesta učitelů v boji za jednotnou školu za jednotu s KSČ*, České Budějovice: Pedagogická fakulta, 1981. ISBN -

CIGÁNEK, Radim, *Politický zápas o jednotnou státní školu 1945-1949*, 1 vyd., Praha: Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1611-7

MERTLÍK, Rudolf, *Nebezpečí jednotné školy*, 1. Vyd, Praha: Václav Petr, 1947. ISBN -

KAHUDA, František, *Škola jednotná a škola střední*, Praha: Stiburka Emil 1947. ISBN -

NEJEDLÝ, Zdeněk, *O školské a kulturní politice v dnešní situaci*, Vyd. 1., Školská komise při kulturně propagačním oddělení sekretariátu ÚV KSČ. ISBN -

HORÁK, Záboj, *Církev a české školství*, Vyd. 1., Praha: Grada Publishing, a.s., 2011. ISBN 978-80-247-3623-5

VAŠKO, Václav, *Dům na skále 3 - Církev vězněná*, Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2008, ISBN 978-80-7192-893-5

HOMOLOVÁ, Marie, *Zastřelit, mučit, deportovat!*, Mladá Fronta Dnes příloha Víkend, 22-23. 7. 2017, Praha: Marfa a.s

Prameny:

Státní oblastní archiv (dále SOA) Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 9.8.1955, Usnesení ÚV KSČ o všeobecně vzdělávacím školství, s. 55.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis z měsíce Srpna 1952, Zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu o náboženství na okrese Žamberk, s. 11.

SOA Zámorsk, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský národní výbor HK, karton 8696, č. 323, složka 476, Zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu o náboženství na okrese Žamberk, s. 12.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, Situace ve výuce náboženství na školách nár. a středních v kraji Hradec Králové, s. 13.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne, 20. 8. 1952, Zpráva o plnění usnesení o vyučování náboženství a návštěvě dětí a rodin komunistů, s. 15.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 17.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 18.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne, 19. 8. 1952, Zpráva o projednání usnesení politického sekretariátu UV k vyučování náboženství na školách I a II stupně, s. 19.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 19. 8. 1952. Otázka vyučování náboženství s.20.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 19. 8. 1952. Zpráva o náboženské akci, s.21.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 20. 8. 1952. Otázka vyučování náboženství s. 23.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne, 20. 8. 1952. Výstup dětí komunistů z církve, s.24.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 21.8.1952. Zpráva o opatřeních v otázce výuky náboženství s. 25.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 8. 1952. Zhodnocení dosavadního průběhu plnění usnesení politického sekretariátu UV v otázce náboženství, s.26.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 20. 9. 1952. Zpráva o plnění usnesení o náboženské Otázky, s. 27.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis r. 1952 (nedatováno), Jak byli rodiče seznámeni s výnosem MŠVU s. 28.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis 1952. (nedatováno), Jak byli rodiče seznámeni s výnosem MŠVU s. 29.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 10. 1952, Zpráva o hodnocení průběhu přihlašování žáků do náboženství ve školním roce 195-1953 v okrese Hořice, s. 30.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 9. 1952, Počet dětí nepřihlášených na náboženství podle okresu, s. 33.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, nedatumováno, Usnesení rady ONV, s. 34.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, nedatumováno, Usnesení rady ONV, s. 35.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 9. 1952, Hlášení o přestupech v církvi, s. 37.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 9. 1952, Výpověď z náboženství, s. 38.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 30. 9. 1952, Výkaz o žácích přihlášených k vyučování náboženství ke dni 30. 9. 1952, s. 38.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 13. 10. 1952. Zpráva o průběhu akce do přihlašování na náboženství, s. 43.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 13. 10. 1952. Zpráva o průběhu akce do přihlašování na náboženství, s. 44.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský národní výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 11. 10. 1952, odpověď na dotaz soudruha Havelky, s. 45.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 13. 10. 1952, Vyučování náboženství ve školním roce 1952-1952 v okrese Dobruška, s. 46.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 22. 11. 1952, Hlášení o počtu dětí přihlášených na náboženství v roce 1950-1951 a 1951-1952., s. 51-50.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 16. 10. 1952, Zpráva ze schůze 15. 10. 1952., s. 48.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 15. 10. 1952, Zpráva z okresu Jičín, s. 49.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 16. 2. 1953, Krajský sekretariát KSČ - odpověď na jejich dotaz ze dne 9. 2. 1953, s. 52.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 55.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 25. 2. 195., zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 65.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 56.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 9. 12. 1952, zpráva o zařazení výuky náboženství do školních rozvrhů ze dne 9. 12. 1952, s. 57.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 16. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu v okrese Vrchlábí, s. 58.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 16. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu v okrese Vrchlábí, s. 58 - druhý list.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 18. 11. 1953, přehled o počtu žáků přihlášených na náboženství, s. 59.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 20. 11. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 60

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 20. 11. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 63.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 26. 2. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 68.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 23. 4. 1953, zpráva o plnění usnesení politického sekretariátu, s. 76.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 23. 4. 1953, Zpráva jak jsou dodržovány směrnice o zařazování hodiny náboženství do rozvrhu, s. 76.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 24. 4. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra KV KSČ, s. 73.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 19. 5. 1953, Dopis soudruha Čepka Krajský sekretariát Hradec Králové na Okresní výbor KSČ., s. 80.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 12. 5. 1953, zařazení výuky náboženství v okrese Žamberk., s. 81.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 12. 5. 1953, zařazení výuky náboženství v okrese Žamberk., s. 82

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 15. 5. 1953, Zpráva o vyučování náboženství v okrese Dobruška. s. 84.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 15. 5. 1953, Zpráva o vyučování náboženství v okrese Dobruška. s. 85.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 18. 5. 1953, Zpráva o plnění usnesení BKV KČ o náboženství v okrese Jaroměř, s. 87.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne -
nedatováno, Oddělení propagand a agitace, s. 95.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 17. 9. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra OV KSČ o vyučování náboženství., s. 100.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne -
nedatováno, Zpráva o průběhu akce přihlašování dětí na náboženství., s. 105.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 17. 9. 1953, Zpráva o plnění usnesení byra OV KSČ o vyučování náboženství., s. 101.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 1. 9. 1955, Optaření v otázce náboženství, s. 114.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 1. 9. 1955, Optaření v otázce náboženství, s. 115.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 1. 9. 1955, Projednání vyučování náboženství, s. 116.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 31. 10. 1959, Zpráva o provádění ateistické propaganda formách boje proti náboženskému tmářství s. 1. Č.s. 6/158/59

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 31. 10. 1959, Zpráva o provádění ateistické propaganda formách boje proti náboženskému tmářství s. 2. Č.s. 6/158/59

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 4. 11. 1959, Kontrolní zpráva o plnění usnesení BKV a BOV k provádění vědecko ateistické propagandy, s. 8.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 7. 11. 1959., Zpráva o plnění usnesení byra KV a byra OV k ateistické propagandě, s. 15.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne 7. 11. 1959, Zpráva o plnění usnesení byra KV a byra OV k ateistické propagandě, s.17.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne - 7. 11. 1959, Plán narušovacích akcí - odpoutání dětí a mládeže od náboženských návyků, s. 19.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne - 7. 11. 1959, Plán narušovacích akcí - odpoutání dětí a mládeže od náboženských návyků, s. 20.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne - nedatováno, Plán rozvíjení vědecko ateistické propagandy, s. 28.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 323. Složka č. 476, dopis ze dne - nedatováno, Plán rozvíjení vědecko ateistické propagandy, s. 29.

SOA Hradec Králové, fond Okresní výbor Hradec Králové, Výuka náboženství, karton 365, č. 810, číslo výtisku 13, číslo materiálu 144. s. 1

SOA Hradec Králové, fond Okresní výbor Hradec Králové, Výuka náboženství, karton 365, č. 810, číslo výtisku 13, číslo materiálu 144., s. 2.

SOA Hradec Králové, fond Okresní výbor Hradec Králové, Výuka náboženství, karton 365, č. 810, číslo výtisku 13, číslo materiálu 144., s. 4.

SOA Hradec Králové, fond Okresní výbor Hradec Králové, Výuka náboženství, karton 365, č. 810, číslo výtisku 13, číslo materiálu 144., s. 5.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 564, dopis ze dne - 14. 7. 1955, Přeražení učitelky Krmašové , stránka nečíslována.

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 593, dopis ze dne – 15 .5. 1958, Protokol

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 593, dopis ze dne - 4. 6. 1958, Církevní odbor rady KNV, stránka nečíslována

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 593, dopis ze dne - 15. 5. 1958, dopis Radě místního národního výboru v České Skalici, dopis ze dne 10. 6. 1958

SOA Zámorsk, fond Krajský národní výbor Hradec Králové, materiály odboru pro věci církevní, fond Krajský výbor KSČ kraje HK, karton 8696 č. 16. Složka č. 593, dopis ze dne - 5. 9. 1958, Rozvázání pracovního poměru s Annou Veselou, stránka nečíslována

Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3901/1952

Biskupský archiv Hradec Králové, Katolický Oběžník, č.j. 3719/1952

Abstrakt

Weisbauer, J. Výuka náboženství v padesátých letech. České Budějovice, 2019. Diplomová práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra pedagogiky. Vedoucí práce: doc. PaedDr. Martin Weis, Th.D.

Klíčová slova: komunismus, totalita, náboženství, víra, křesťanství, výuka, vyučování, učitelé, žáci, škola.

Diplomová práce pojednává o boji komunismu proti šíření katolické víry a pronásledování učitelů, výuky náboženství a i kněží. V první části diplomové práce je vyjasnění postavení katolické církve ve státě, a proč začala být církev pronásledovaná. Druhá část popisuje spor o zavedení jednotné školy a reformaci školského systému. Třetí část práce nabízí důkazy o pronásledování církve a znemožňování výuky náboženství podle záznamů KSČ.

Abstract

Teaching Religion in the 1950s

Keywords: communism, totalitarianism, religion, belief, Christianity, teaching, teaching, teachers, pupils, school.

This diploma thesis deals with the struggle of communism against the spread of Catholic faith and the persecution of teachers, the teaching of religion and priests. The first part of the diploma thesis is the clarification of the status of the Catholic Church in the state and why the Church has been persecuted. The second part describes the dispute over the introduction of a unified school and the reform of the school system. The third part of the work offers evidence of the persecution of the Church and of disabling the teaching of religion according to the records of the Communist Party.